

...
ω οη λα γευδον λαυ αοιδοι

Lutherus:

lectio ipsi syrach est etc,
sanz ex profano et enarratio
sanctae legis Dei et Saluatoris
qui sub solo fidei Evangelio
non est maxime sapienter
Est et nihil carnis rursus
omnis b. homo unum b. b.
pys h. e. sanis et iuris
in his virginibus et adolescentibus.

B. p. T.

Dignitas et ipsi nulli haec q. morbe intima
Sunt et unum plus per se tu
Et sic non igitur cum fiam, ut si pro illis
Hae ubi ubi clarus non vult deus
Sed quia fallaxi claudis per se huius
Quibus haec q. B. in q. ubi p.
1554. Junij 4.

D. D. J. I. Sententia de
• Letione huius

apens.

Letio Iesu Syraci conditi
ad moros in gatu et
alibi in decimo, necessarios

Et quia conditio ex
as et illustres cum pietate
controversas, si, tanquam Cula:
dichos Letio, memoranda.

De cubo Iesu pro aq
vni de et explicatio, hanc
obseruata ratione euan di

Xate Xoupluos

B. p. T.

Caer hofis Letio et Hiofa sy
rark sine duo mura meta
ad detri nam piosis et moru
qbus efficitur rob. SALVS.
Tū post hanc nitam.

Ironis Litterarj
Das Wiltke aber Freyheit
pflichtig anff. den Sach
Nochmunda den 17. Nov
plus inff. unord aber fuch.

Vingit. 10 Romm.

Stasina cuq' dies, breue & irre par
tempus

Omnib. est iuris: sed famam
decondam factis

Hoc iurantis opus

Vita Albranis
fama est ex
danda factis.

492

Sammelband

EBB 61.

ακουε πολλα, λαληθ' ολιγα

LIBER IE=

SV SYRACH, EX

GERMANICA TRANS-

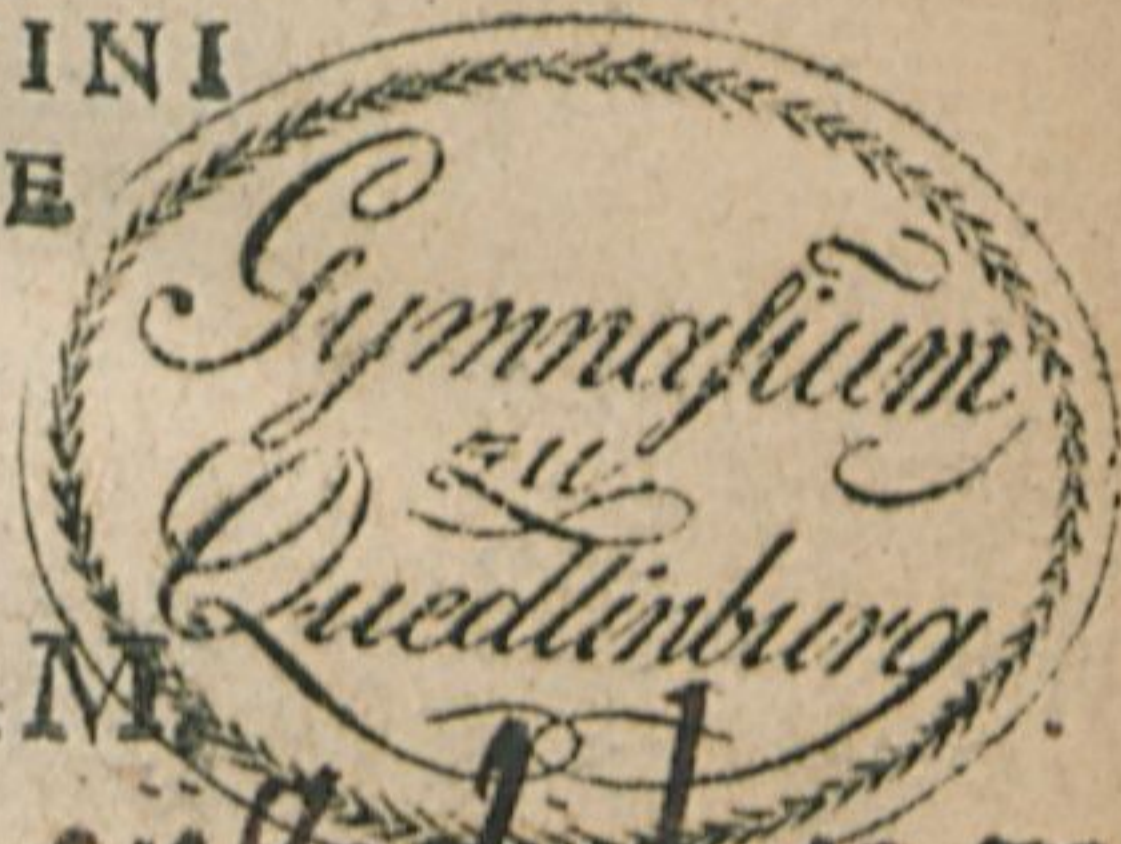
LATIONE D. MARTINI

LVTHERI LATINE

REDDITVS,

PER

IYSTVM IONAM

Andj inde tace & custodj hanc in

*pace. est regula
Igi componere iusta
p[ro]p[ri]is hominib[us],
N[on] t[ame]n non tace:
n[on] debet q[ui] audire
& iudice p[ro]m[er]e
seculu[m] & iusticia[m].*

B. P. T.

VVITEBERGAE EX OFFI-

CINA HAEREDVM GEOR-

GII RHA VI.

ANNO

W. H. E. P. ...

1554

confat: G. H.

το εολορ το καθεσ.

*Honestum sapientium
- h. Comarosa in f. or fallax*

Lactantius 3

Omnia sapientia in hoc imo est
in Deum agnoscat & colat

Λι / Αχρονις
Οι τινες μονοι βασιλικη προση
ονδερ εδονηδ
Library stamp

1942 g 8234

Handwritten notes

ILLVSTRISSIMIS
PRINCIPIBUS ET DOMI-
NIS D. IOHANNI, D. GEORGIO,
Præposito Ecclesiæ Magdeburgensis,
Et D. Ioachimo Principibus Ana-
haltinis, Comitibus Ascaniæ,
Dominis Bernburgk, &c.
Dominis clementia
tibus S.

RATIAM ET PA-
cem Dei in Christo.
Illustrissimi Principes
& Domini, Hoc tem-
pore (quo respiciente
afflictâ Ecclesiam Deo
nonnihil repurgata est doctrina religi-
onis) non pauci inueniuntur, nec indo-
cti neq; imperiti rerum, qui valde mi-
rêtur, quânam fiat, vt, cum nûc Aposto-
lica & sincera pietatis doctrina, prolata
ex ipsis fontibus, purior extet, q̄ mul-
tis

A 2

tis

tis sæculis ante, cum in nostram uerna-
culam linguam, foelicissimè & summa
perspicuitate translati sint præcipui li-
bri sacri, totus Moses, Libri Propheta-
rum omnium, Psalterium illud Diui-
num Davidis, Libri tot excellentes Sa-
lomonis, totum nouum Testamentum,
In summa, Biblia sacra tota, cum longè
latèq; propagata sint, sincerioris Theo-
logiæ studia, adeò ut expeditius iam
Psalms, item alios eximios libros scri-
pturæ legere possint & intelligere, eti-
am pueri & adolescentuli, quàm ante
paucos annos Magistri illi nostri, pas-
sim in Scholis breuiter, cum uberrima
messe ditati simus Euangelij, Tamen
ubiuis gentiũ, cùm apud aduersarios,
tùm etiam apud eos, qui Euangelium
receperunt, quidam somnus obrepat
& letargus, ut homines subinde ad om-
nia, quæ ad Ecclesias, ad colendum &
ornandum ministerium Verbi, ad con-
seruandam dignitatem & maiestatem
religionis, ad educandos eos, qui olim
præsens

præsentibus ministris defunctis surro-
gari possint, pertinent, segniores red-
dantur, ut admodum exiguus honos
habeatur his, qui præsumt Templo &
Ecclesijs, adeo ut pene gratias sibi agi
& haberi postulent nunc homines, si
pios Concionatores iampridem stre-
nuè esurientes, non publice consputa-
tos lapident. Nam plerosq; iam (proue
maiorum nostrorum ad religionem
feruor fuit) quasi fataliter frigescere,
non est, ut argumentis conuincamus.
Christus hoc tribuit nouissimis tempo-
ribus, & res ipsa per se, quocunq; respic-
cias, satis clamat. Curantur quidem
his temporibus Scholæ & Ecclesiæ à
quibusdam Principibus, & Gymnasiū
unum aut alterum, ut nostrum illud in
Saxonibus Illustrissimi Principis nos-
tri IOHANNIS FRIDERICI
munificentia iam floret literis. Et quo-
rundam adhuc piorum studio aliquis
status conseruatur Religionis. Sed eos-
rum qui Ecclesiam Europæ bene con-

A 3 stitutam,

stitutam, & pro magnitudine & dignitate harum tantarum rerum satis excultam, satis stabilitam, transmitterse studeant ad posteritatem, mira est paucitas.

Multa Gymnasia ante paucos annos in Germania fuerunt, tunc cum religionis doctrina prorsus sepulta iaceret, non frigida nec infrequentia, & infinita Cœnobia, Scholis non dissimilia, iam in medio cursu Euangelij, quasi nunc (ostensa uera ratione docendi & discendi sacra) scelus & flagitium sit, aliquem numerum esse discentium, tot Scholæ, locis commodissimis sitæ, repente extinctæ sunt. Vt de alijs taceam, Erphordia, in illa tot eruditorum altrice (ubi olim antiquissima sedes fuit studiorum) uix tenuia uestigia uidere licet, & miserabiles ruinas, reliquias ex hoc horrendo excidio, quo ibi dilacerata & euersa iacet Respublica literarum. Seruius Sulpitius apud Cicero nem, Aeginam, Megaram, Pyraeum, Corinthum, tunc laceros pagos potius, quam

quàm oppida, funera & cadauera urbis
um nominat. Et quid nos aliud iam
cum reliquias illas & uestigia Schola-
rum in Misia, in Duringia, deinde des-
sertas Academias ad Danubium, ad
Rhenum intuemur, quàm cadauera
tristia Gymnasiorum, quæ florere, ui-
uere & spirare desierunt, cum dolore
ac gemitu aspiciamus. Periculum est
Ecclesiam mira penuria laboraturam
esse ministrorum & docentium Theo-
logica, & singulari Satanæ astutia bara-
bariem & prophanitatem late regnas-
turam, nisi Christiani Principes, alijsq;
Magistratus paulò attentiori cura ad-
nitantur ad conseruanda studia litera-
rum & pietatis, ad conseruandum me-
diocrem statum in Ecclesia.

Aduersarij etiam Parrochias col-
labi patiuntur, Nam cum initio exori-
entis Euangelij, ad defendendam ferro
& igni dominationem Papæ, in mul-
tos bonos & eruditos homines sæuie-
rint, & permittere noluerint ut populo

A 4 trade

traderetur pura doctrina, non inueniunt iam, qui in Ecclesijs ipsorum docere aut præesse uelint. Dicuntur in ditia one cuiusdam Episcopi uacasse 16. Parochiæ, non aspernandis redditibus dotata, quæ cum obtruderentur multis Sacrificis, integros annos uacarunt. At eodem loco uacauit Carnificis seu Spiculatoris munus, illam præclaram præturam, uno die duodecim ambierunt.

Huius uariæ & incredibile peruersitatis, & neglectus in rebus religionis, prudentes homines has putant esse causas. Primum, quòd aduersarij sanioris doctrinæ, adeo Pharisaica cæcitate & acerbitate indurati sunt, ut malint omnia in summum adduci discrimen, quamuis subire aleam, diuina humanaque omnia confundi, cœlum terræ misceri, quàm doctrinam Euangelij liberam permittere, cum detrimento aliquo opum aut pristinae dignitatis. Sunt & alij, qui alias existiment esse causas. In confesso est, doctrinam Euangelij, gratia

tia, & remissionis peccatorum, esse sapientiam quandam excellentem cognitionemque sublimiorem, quam ulla humana ratio aut Philosophia assequatur, Quam & Paulus ipse ad Philippenses, se nondum perfecte apprehendisse fatetur, sed adniti & contendere ad profectum. Eam plerique ex vulgo (ut animi hominum proclives sunt à recta ratione ad somnia sibi placentia & iucunda) aut non intelligunt satis, aut certe sinistre accipiunt. Et cum audiunt beneficium remissionis peccatorum esse gratuitum, amplitudinem gratiae Christi esse maximam, facile in hanc prolabuntur persuasionem, nullum esse periculum, ut maxime non acerrime contendant fieri meliores, ut maxime non nimirum ringantur de edendis dignis fructibus poenitentiae, suaeque ipsi patrocinantur securitati, & suis ipsi indulgentissime ignoscunt, & conuenient peccatis. Et quia fere omnes eiuscemodi, ipsi sibi promittunt libertatem

A 5

tem

tem ab omni iugo disciplinae, omnesque
refugiunt laborem & exercitia fidei.
Hinc rari sunt alacres discipuli Christi,
& qui quanta res sit uerus Christianis-
mus, uera cultura Ecclesie, considerent.
Verum quicquid sit in causa huius som-
nolentiae, quod adeo segniter gratitudi-
nem aliquam prestamus, tot accumulatis
caelestibus beneficijs, certe non ob-
scure uidemus tantam esse astutiam &
πρωουργία Satanae, ut reuelationem tam
claram Euangelij & scripturae sanctae,
quam Deus hoc tempore dedit, ad opu-
lentiam & aeternam consolationem con-
scientiarum, ad liberationem & restau-
rationem Ecclesiae, sub captiuitate Ba-
bylonica Romani Pontificis miserrime
oppressae, ad restitutionem ueri cultus
Dei, Eam libenter Satan uere diabolus
inuerteret, ad destructionem regni
Christi, ad abusum thesauri Euangelij,
& libertatis Christianae, ad inuehendam
prophanitatem, sicut pleraque exempla
(quae hic non commemorabo) hoc tem-
pore minantur. Sed

Sed quodnam uel diu inquirendo
excogitare posset calcar acrius, ad gra-
titudinem erga Deum, ad conuersatio-
nem Deo placentem, ad amorem & di-
ligentem curam Ecclesiasticarum res-
rum, quàm ipsa doctrina gratiæ? quàm
quod Deus ad reconciliandum nos si-
bi, ad eripiendos è regno diaboli, ab ira
& morte æterna, hanc præciosissimam
hostiam in cruce Filium dilectum de-
dit? An non illud ipsum nos excitare
deberet ad alacritatem, ad feruorem, ad
omne genus gratitudinis, quæ cœlestis
beneficij ineffabilis magnitudo omnẽ
mensuram pensationis & gratitudinis
superat? Quid possumus unquam re-
pendere Deo pro tanto dono? pro in-
finito hoc bono? etiam si omnes 60.
annis Euangelium doceremus (quod
excellentissimum opus est) sicut Iohan-
nes Apostolus docuit, etiam si quoti-
die tot pericula pro Christo subiremus,
sicut Paulus, cæterique Apostoli pro ipso
flagellati, lapidati sunt &c.

Aduersarij

Aduersarij & quidam inepti Theologiaſtri oblatrāt iam olim nobis, quod hi, qui puriorem doctrinam de gratia, de remiſſione peccatorum docuerunt, occasionem dederint neglectui religionis, & huic, de qua nunc querela eſt, licentia. Quasi uero ideo tacere debeamus de ampliffimo beneficio Chriſti, aut quasi ideo celanda ſit unica & æterna conſolatio conſcientiarum, quod quidam libertate, aut Euangelio forſan abutantur, quasi uero Euangelij culpa ſit & non potius hominum, doctrina ſpirituali carnaliter abutentium, quod uocationi cœleſti, quod profeſſioni *κοινωνία* omnium bonorum Chriſti, uita inculpata, & conſeruatione Euangelio digna reſpondet ſegnius.

Apoſtoli quidem ea ratione docendi in Eccleſijs uſi ſunt, ut primum traderint doctrinam fidei, poſtea ſubiecerint exhortationes de honorando miniſterio Verbi, de alendis miniſtris, de honorandis Magiſtratibus, de conſer-
uanda

uanda concordia coniugum, de piè e-
ducandis liberis, &c. Eadem ratione
docendi & nos usi sumus. Qui gau-
dent nunc de opulento thesauro Euan-
gelij, hi agnoscant & se esse debitores,
ut Ecclesiæ nomen & Euangelium obe-
dientia & gratitudine erga Deum ora-
nent. Ad eam piam externam conuer-
sationem, ad honorandos Ministros
Verbi, ad conseruandam piam educa-
tionem iuuentutis, & ad reuerenter
tractandum cultum Dei, cum liber Ie-
su Syrach in primis diligenter adhortea-
tur pios omnes, contineatq; utilissi-
mam Catechesin, & tot eximias concio-
nes, quibus Decalogus eruditè expli-
catur, illum ex Germanica translatio-
ne D. Mart. Lutheri transtuli in Latini-
num, ut & alijs nationibus usui esse pos-
sit in Ecclesia.

Et cum V. Celsitud. non ignora-
rem sic esse pietatis ueræ amantes, ut
nihil optetis magis, quàm ut tanta uber-
tas benedictionis Euangelij Christi,
hoc

hoc nostro tempore, cum aliqua con-
cinna politia Ecclesiastica (Sicut Pau-
lus grauer & honeste omnia fieri uult
in Ecclesia) coniuncta sit, Hanc para-
phrasim & qualemuncq; translatio-
nem V. Celsitud, nominatim inscribere
re uolui, ut testimonium extaret meæ
erga V. Celsitud. addictissimæ uolun-
tatis.

Multi loci sunt in Iesu Syrach, qui
de quibusdam rebus monere possunt,
hoc tempore magnopere necessarijs.
Noimus, quomodo superioribus an-
nis, mundus tot ociosos Monachos, ali-
osq; Sacrificos saginauit, in altissimo &
inertissimo ocio. Iam multi Parochi &
Pastores Ecclesiarum, crudeliter redi-
guntur ad aratrum & stiuam. Syrach
Capite 39. mira uehementia orationis
concionatur ministris in Ecclesia, & his
qui in Scholis discunt, ut olim præsent
Ecclesijs, liberale ocium dandum esse,
ut possint uacare studijs & lectioni.
Item, commemorat fabros, figulos,
sculptoꝝ

sculptores, & id genus artifices, habere
ex his artificijs quaestuarijs unde ui-
uāt, ministris Ecclesiae ex publico sum-
ptum ministrandum esse. Artifices illos
mechanicos non mitti posse in legatio-
nibus, &c. Respublicas & Ecclesias o-
pus habere hominibus doctis & erudi-
tis. Audiant haec concionantem Syra-
chum, qui hoc tempore satis indigne
tractant ministros Verbi, dictum hoc
sibi existiment, qui nunc sine ocio lite-
rario, aut constitui, aut conseruari pos-
se ullas putant Ecclesias.

Deniq; plerisq; locis in hoc libro Sy-
rach colligere licet, quod (quanquam
Papistica illa cacozelia legis Mosi, &
nimia coaceruatio caremoniarum &
rituum, non probanda est) tamen spi-
ritus sanctus uelit, ut quoties coetus
conuenit ad cultum Dei, religiosa dis-
ciplina & magna reuerentia in Tem-
plo seruetur, sicut & Apostolus 1. Co-
rinth. 14. satis indicat, imperitae plebi
& iuuentuti, caremonia aliqua & ho-
nesta

κακοζελος
μορθη
ταυτα

nesta pædagogia opus esse, ut externis
pijs exemplis rudes permoti, & ipsi in
faciem procidant, & laudent Deum, &
assuefiant à teneris, Religionis res &
ueri cultus diuini, maxima & summa
reuerentia tractare.

Ex his grauibus concionibus disci-
mus, reprehendendum tamen esse,
quòd hoc tempore in quibusdā popu-
losis urbibus, nescio quæ prophana &
theatrica licentia & libertas nimia in-
troducitur in Templis. Hæc & similia,
spero V. Celsitudini omnibusq; pijs in
hoc libro Syrach, qui resipit sinceritas-
tem doctrinæ Patriarchicæ, non displi-
citur esse, & quosdam, non securos ho-
mines, lectis his scriptis Syrach, intel-
lecturos planius, ita Deum temporibus
tantorum Patrum, Abrahamæ, David, &
similium, omnibusq; ætatibus dedisse
Verbum suum, & doctrinam de liber-
tate spiritus, ut tamen agresti barbarie,
frigido cultu religionis, beluina ferocia
& Epicuræa prophanitate, qua Satan
(odio

(odio Euangelij) tam insidiatur Eccle-
sij, nunquam delectatus sit. V. Cel-
siti. Dominus Iesus Christus semper
suo spiritu confortet & conseruet in-
columes. Datae Zerbst, 10. mens-
is Maij. Anno 1538.

V. Illustri. Celsitud.

Deditissimus Iustus
Jonas D.

B. Praefas

Ἄν μὲν ἀποσταλέτης με κακῶς οὐ
δὲν ἀδικεῖς με
Ἄν δὲ παροστα καλῶς, ἴσθι κακῶς
με λέγων.

B. p. 4.

PRAEFATIO IN LIBRVM
Iesu Syrach, ex Germanico uersa.

HIC Liber hucusq; appellatus est
Ecclesiasticus, quod quidam in-
terpretati sunt Germanicè (**Die**
Geistliche zucht) Et passim in cantu-
cis, Leictonibus, & Concionibus inter
manus multorum tritus & usurpatus
est, in Templis totaq; Ecclesia. Sed
quia incommode haectenus translatus
fuit, à paucis est intellectus, Et Ecclesia-
sticus est appellatus, quòd quaedam
Cantica ex eo in commendationem Sa-
cerdotij externi & Cæremoniarum
sumpta sunt, Cacozelia legis Mosis, &c.
Aliàs uerus titulus est, Iesus Syrach, se-
cundum nomen auctoris, sicut & pro-
pria Præfatio, & græcum exemplar tes-
tatur, Sicut & libri Mose, Iosua, Esaiaë,
& aliorum Prophetarum, titulos ha-
bentes ab autoribus suis, Et à ueteri-
bus non est numeratus inter libros scri-
pturæ sanctæ, Sed habitus tanquam li-
ber

ber alias utilis & bonus, pñ & sapientis
 uiri, quibus & nos subscribimus. Duz
 cimus autem coniectura uerissimi,
 cum ipse Syrach in Praefatione fateatur,
 se tempore Regis Euergetis uenisse
 in Aegyptum, & ibi absoluisse hunc li-
 brum, quem auus eius antea scribere
 coeperat, quòd ex multis libris in unum
 hunc codicem, optima & selecta quæ-
 dam congesserit. Nam tunc in Aegyp-
 to erat instructissima & celebris bib-
 liotheca, quam Philadelphus pater E-
uergetis, magno studio compararat,
 Sic ut eo tempore, & libri & eruditi
 homines in magno essent precio, & ex
 omnibus terris eo tanquã in celebrem
 Scholam, præsertim ex Græcia con-
 fluerent. Ad hæc, Iudæi & Templū ibi
 ædificarant, & cultū Dei constituerant.
 Atq; eius rei etiam argumentum est,
 quòd in hoc libro non perpetua serie
 orationis sententiæ connexæ hærent,
 ut in unius authoris opere, Sed uides
 esse quasi ex uarijs libris & multis
 B 2 author

Euergetis

*series non
 ea & sim-
 plex ge-
 nis orationis
 non e in
 hoc libro*

aūthoribus congeſta, erudita miſcellanea, quaſi apes ex uarijs florum generibus, ſuccum generoſum miſceant meliſ. Et apparet, hunc Ieſum Syrach fuiſſe ex Regia ſtirpe Dauid, & nepotem ex poſteris Amos Syrach, qui fuit ex primarijs principibus in domo Iuda. Sicut ex Philone colligere licet, ducentis annis plus minus, ante Chriſtum natum circiter tempus Maccabeorum.

Est autem elegans expositio & enarratio sanctæ legis Dei & Decalogi Moſe (quo ſecundum Euangelium, nō eſt ſub ſole maior ſapientia) Et eſt utilis Catecheſis pro omnibus pijs. Nam omnis authoris huius diligentia eo tendit, ut Magiſtratus, Principes doceat facere ſuum officium, ut uſurarum uoragini, fraudibus, rapinis, ſimilibuſq; peſtibus Republicæ cito occurrant, &c. Item, ut patres & matres familias, liberos & familiam in domo erudiat ad timorem Dei, ad ueram pietatem, quomodo ſe erga Deum, miniſterium Verbi, Sacerdotes,

dotes, ministros Ecclesiæ, parentes, quomodo quilibet, qui piè viuere uolet, se erga Magistratum, uxorem, liberos, familiam, seruos, ancillas, uicinos, amicos, inimicos, deinde & in curanda ualetudine, administratione rei familiaris, conseruatione patrimonij, breuiter in tota externa conuersatione gerere debeat, sic, ut liber hic iurè posset œconomia pñ patrisfamilias (quæ etiam pars est disciplinæ Ecclesiasticæ) inscribi.

Quanto autem nobis constiterit, ut hunc librum (qui hæctenus in Latino adeò mutilatè & obscure discerptus potius quàm translatus erat) aliqua pspicuitate redderemus nostra, animaduertent hi, qui nostram versionem conferent cum reliquis, siue Græcis, (quæ etiam satis obscura est) siue Latinis, aut alijs translationibus, Et operis elaboratio, atq; subacta diligentia satis admonebit, aliquid gratitudinis nobis deberi. Tot fuerunt erudituli & sapi-

B 3

entuli,

entuli, qui hac diuersitate & uarietate
linguarum, hunc librum, quasi de uno
dolio in aliud transfuderunt, ut non
mirum uideri posset (cum alias non sit
perpetua series) ut in totum omnem
odorem & saporem natiuum amisisset,
totusq; corruptus intercidisset. Nos
quidem non aliter atq; Epistolæ dis-
cerptæ, & frustulatim in luto conculca-
tæ, accurate collegimus fragmenta, &
absterfo cœno, utcunq; & cōsutam rur-
sus & resarctam eam dedimus, & ea-
tenus rem perduximus, ut boni uide-
bunt, laus sit Deo. Pij & Christiani non
reprehendent nostrum studium,
Mundus autem, ut hactenus,
suo illo usitato scilicet ge-
nere gratitudinis, no-
bis respondebit.

Præfas

PRÆFATIO IESV SYRACH

in ipsum librum.

Multi quidem & magni viri ex lege Mosi, Prophetis & alijs (qui eos secuti sunt) tradiderunt nobis sapientiam. Ideo meritò magnificè laudandus est populus Israel ille, propter sapientiam & doctrinam suam. Ideò non solum hi, qui habent & legunt ex hoc sapientes euadere debent, sed & alijs inferuire docendo & scribendo.

Auus meus Iesus, cum diligenti incubuisset opera ad perdiscendam Legem, Prophetas & plures alios libros, à nostris patribus nobis relictos, & accurate exercuisset se in eis, ipse quoque instituit aliquid scribere de sapientia & bonis ac pijs moribus, vt hi, qui libenter compararent sibi scientiam & prudentiam, intelligentes & instructiores fierent ad ducendam vitam piam. Horror itaque & rogo, accipiatis hæc humaniter, & diligenter legatis, & boni cons

B 4 culite

*sr3
ex simi dei
relatum*

*Syrach
pos est
ding
Iesus de*

*Apostropho
ad omnes*

fulite nostram mediocritatem, si quosdam disertissimos non æquamus eloquentia. Nam eorū quę Hebraicē scripta sunt, non est tanta maiestas orationis neq; sonus, quando in aliam transfusa sunt linguam. Non solum autem in hoc meo libro, sed in lege Mosi, in Prophetis, alijsq; libris, uis verborum & totius orationis longē maior est, quando in sua lingua leguntur, aut dicendo recitātur. Postquam ueni in Aegyptum, anno 38. sub rege Ptolomeo Euergete, & per tempus uitæ illius ibi mansi, plurimum nactus sum ocij, ad legendum & scribendum. Ideò utile & necessarium mihi uisum est, ut conferrem operam, & hunc librum interpretarer. Et quia paulò plus temporis uacui dabatur, laboraui & operam dedi, ut hunc librum absoluerem & ederem in publicum, ut & extranei, qui discere uolunt, se ad pios mores & sanctam conuersationem assuetificent, ut secundum Legem Domini uiuere possint.

*Tempus
quo scripsit
psalmi
in
di. l. 12*

Paras

PARA

PHRASIS REDDENS QVAM PROXIME TEX

tum Iesu Syrach Latine, qui Eccle-
siasticus uulgo nominatus
est hactenus.

CAPVT I.

OMNIS SAPIENTIA
ex Deo est, & apud
ipsum est ab æterno.
Quis prior cogitauit
quantum esset arenæ
in mari, q̄t guttæ plu-
uiarum, quotq; dies
seculorum futuri essent? Altitudinem
cœli, latitudinem terræ, profunditatem
maris, quis ante dimēsus est? Quis un-
quam docuit Deum qd conderet? *paul: 8.*
Roma:
Sapientia ipsius est ante omnē creaturam.

Verbum Dei altissimi, fons est sapi-
entiæ, & mandatum æternum scaturis

B s go
verbum Dni est sapientia.
extra quod, in illa existit

go eius. Quis alius nosse queat, unde
sapientia & prudentia petenda sit? Va-
nus est Altissimus, Creator rerum om-
nium, omnipotens, Rex magnus, do-
minator Deus, Hic per Spiritum san-
ctum suum prænunciavit eam. Hic pri-
us omnia norat, cogitarat & emensus
erat. Hic effudit sapientiam super om-
nia opera sua, & super omnem carnem
iuxta gratiam suam, vt donet eam ijs,
qui diligunt ipsum.

Timor Domini est honor & gloria,
gaudium & præciosa corona. Timor
Domini cor delibutum gaudio reddit,
atq; implet læticia & exultatione æter-
na. Qui timet Dominũ, is in necessitate
summa, consolatione erigetur, & tan-
dem benedictionem obtinebit. Dilige-
re Deum, summa & pulcherrima sapia-
entia est, cui datur eam cernere, is certe
amabit eam, Nam quanta & quàm mi-
rabilia operetur, ille animaduertit.

proverb. 1.

psal.

III

proverb. 9.

Timor Domini initium sapientiæ,
& tantum apud credentes intimis cor-
dis

^{Salo: 10.}
Timor DOMINI *prorogat vitam*

dis recessibus continetur, & tantum ha-
bitat apud mulieres electas, & apud cre-
dentes & iustos inuenitur.

Timor Domini summus & sanctis-
simus cultus Dei est, Idem munit, atq;
iustificat corda, perfunditq; gaudio &
laticia.

Qui timet Dominum, foeliciter as-
get, cum consolatione indiguerit, be-
nedictus erit. *Disce saluificum rite timere Deum*

Timere Deum, est illa sapientia, que
uere ditat, & opes ingentes secum af-
fert, replet totas aedes donis suis, & om-
nia promptuaria thesauro suo.

Timor Domini est corona sapien-
tia, & dat pacem & salutem uberrima.

Hæc sapientia uere sapientes red-
dit, & qui constanter adhæret illi, hunc
potenter eripit, & solide glorificat.

Timere Deum, radix est sapientia,
eiusq; rami perpetuo uirent.

Timor Domini reprimit peccatum,
Nam qui sine timore agit, Deo displi-
cet, atq; hunc sua ipsius confidentia es-
uertet,

psal: 27
Expecta domine
spem bonam fa-
ciam

uertet, Demisse se gerens & timens De-
um expectat tempus, quo consolatio-
nem accipiat. Quamuis enim ad tem-
pus res eius afflictæ sint, tamen boni
& pii sapientiam laudabunt.

Verbum Dei abominatio est ho-
mini impio, Nam thesaurus sapientiæ
est absconditus ab oculis illius.

Fons pro
pauca et
quæ hauri-
etur sapientia

Fili mi, si expetis sapientiam, per-
disce mandata Dei, & Deus dabit tibi
sapientiam, Nam timor Domini uera
sapientia, ueraq; disciplina est, & fides
ac sapientia ualde Deo placent.

Hypocrisis

Vide ne timor, aut religio tua erga
Deum sit hypocrisis, & ne seruias ei
corde simulato. Ne quæras ab homini-
bus gloriam per hypocrisim, & atten-
tus expende quid loquaris, quid credas
aut agas.

Quicquid
agis prudenter
in lagasq;
respice filie

Vide ne fastu intumescas
apud te metipsum, ne ruas & pude-
fias repente, & Dominus patefaciat dolum
tuum, fraudesq; tuas aperiat, & palam
coram hominibus te euertat, eò quòd
non

non uero timore Deum colueris, &
cor tuum dolosum fuerit coram ipso.

CAP. II.

Flli mi, si uis seruire Deo, para te ad
tentationem, obfirma te ad patien-
dum, constans esto, uide ne uacilla-
les si qui aliorum te illicient, Adhære
Deo, ne utiquam cede, ut subinde euas-
das firmior, Quæcunq; incident, feras,
& patienter tolera erumnas quasuis,
Nam sicut aurum igne examinatur, ita
p̄ij placentes Deo, æstu tentationum
probantur. Confide Deo, & eripiet te,
incede recta uia, & spera in eo.

Vos qui timetis Deum, confidite
illi, Nihil enim est certius, quàm uos ibi
falli non posse. Vos qui timetis Domi-
num, omnia ^{prospere} optima sperate ab illo,
tunc gratia, & consolatio semper comi-
tabitur uos. Vos qui timetis Domi-
num expectate consolationem eius,
ne utiquam cedite, ne obruens tentatio
mergat uos in profundum.

Respicite exempla ueterum, atq; ea

sine

10
patentia
est modus
ad dolorem
causam in
afflictionibus.

collestio

Fides in
ritas spes.

1. pr. 2.

Humilitas
in sub potentia
domini
ne dicitur
in tempore
suo.

psal.

27

Ex parte
domini.

Sperauerunt in eum pros rry.
psal: 22.

e. d. mille
ergo ex p.
Autu in mi
soni uerbum
(Condo-
nans) Nō
respicit

sint infixæ animis uestris. Quis unquam
pud factus est, qui in Domino spera-
uit? Quis eorum, qui in timore Domini
perseuerauerunt, unquam derelictus
est? Quis unquam à Domino tandem
spretus est, qui ipsum inuocauit? Bon-
nus Dominus & misericors, condo-
nans peccata, & succurrat in hora affli-
ctionis.

quam ma-
li & in-
digni nos
simus.
Væ his, qui desperant de Deo, Væ
his, qui non perdurant, & impijs, qui
nunc hac, nunc illac ^{*inacillans*} nutant. Væ pauide
trepidantibus, neq; enim credunt, ideo
non protegentur. Væ his, qui non ex-
pectant, Quid accidet eis, ubi Domi-
nus eos uisitarit?

Qui Dominum timent, credunt uerbo
eius, & qui diligunt ipsum, seruant
mandata eius. Qui timent Dominum,
faciunt quæ placent illi, & qui diligunt
eum, uere seruant Legem. Qui timent
Dominum, stabiliunt cor suum, & des-
mittunt se totos coram illo, & dicunt,
Satius est incidere in manus Domini,

psal: 118.
Melius est *confidere* *Domino* *q̄*
hominij. *S.* *quàm*

quàm in manus hominum. Nam in-
gens bonitas & misericordia Domini,
est tam immensa quàm ipse est.

1/
Mia Dni
hinc oris
Job. 42. 1.

CAP. III.

Filij obedite mihi patri uestro, & ita
uiuete ut foeliciter agatis.

filii *reuerentia* *patri*
Liberis Deus iniungit, ut paren-
tes reuereantur, & ipse uult ut mādato
matris pareant. Qui reueretur patrem
suum, illius peccatis parcit Deus, & qui
honorat matrem suam, ingentem sibi
thesaurum congregat. Qui suspicit pa-
trem suum, uicissim de suis liberis gau-
debit, & quandocunq; orauerit, coram
Deo exaudietur. Qui parentem suum
reueretur, longæuus erit, & q; propter
Dominum obedit, cōsolationi erit ma-
tri suæ. Qui uere timet Deum reuera-
tur & patrem suum, inseruitq; parentis
bus, & agnoscit suos esse maiores.

precepta ad
guyntam
decalogio la
gum
qui uere
uolunt.

Honora patrem & matrem, cum
uerbis, tum re ipsa, hoc est, patientia tua
ut *scilicet* *a Dno. &. pte.* uberem benedictionem accipias.
Nam benedictio patris ædificat domus
liberos

cleob.
patientia
uincit pa-
rentes.

liberorum, Maledictio autem matris
euertit eas. Noli deridere errata patris,
neque enim tibi honori est, Si patrem
honores, hoc & tibi honori est. Si uero
indignè tractes matrem, tibi ipsi dede-
cori est.

1. miqui qd + uere.
Fili mi, patrem tuum fove in senes-
ceta, & noli eum contristare, quam diu
viuit. *f. v. per h. e. v.* Tolera eum si repuerascit, noli
eum contemnere, quod ~~per atatem~~ *sang. qd. in columbis.* sis
uegetior.

*Sic non in de
v. m. abias
illud proxi tolli
dicit: qd. est
Deo magis obe
diendum est
q. hosti.*
Beneficiorum quæ patri impendis
apud Deum non est obliuio, & benefi-
cia uicissim accipies, etiamsi peccator
sis, Tempore tentationis tuæ memoria
erit tui, & peccata tua abluentur, ut glas
cies in sole liquefcit.

Qui Qui deserit patrem suum pudefciet,
& qui contristat matrem, maledictus
est coram Domino.

co. de h. m. h. m.
Fili mi, demissum te gere, accom-
moda te humilibus. Nam melius hoc
est quàm omnia, quæ mundus conse-
ctatur. Quò maior es, eò gere te demis-
sius,

sius, tunc Dominus fauebit tibi, Nam
Dominus est Altissimus, & tamen mag
na per humiles & afflictos operatur.

*pen. 1.3.
Deus humilib.
dat gratiam*

Ne ambias subinde conditionem
splendidiorum, & ne cogitaueris ultra
uires tuas. Quod Deus tibi iniunxit,
huic sedulo incumbe, Non enim pro
derit tibi, si ad ea anhelas, quæ Deus
non iniunxit. Quod tuæ uocationis
non est, ne captes curiosus, Nam si at
tentas, iam plus tibi iniunctum est,
quàm exequi possis. Nimum enim fi
dere & sumere sibi, decepit multos, &
eiusmodi temeritas non paucos euertit,
Nam qui amat periculum, peribit in il
lo, & temerè agentes tandem successus
destituit. Homo temere agens, ipse sibi
plurimum consciscit mali, & nunc hoc
nunc illud damnum dat. Superbia &
arrogantia nunquam quicquam boni
peperit, neq; aliud ex ea, quàm omnia
pessima sequi solent.

*Admiratio sui
& fiducia uo:
cationis absit*

*superbia deus
minuat*

CAPVT IIII.

C

Homo

Homo prudens libenter discit uerbum Dei, & qui amat sapiētiam, diligens auditor est. Non aliter atq; aqua ignem extinguit, Ita eleemosyna extinguit peccatū, & summus remunerator postea suo tempore memor erit, & in rebus aduersis sustentabit beneficium.

Fili, noli deserere in necessitate pauperem, neq; durus sis erga egenum. Ne auerferis esurientem, neq; contrista inopem in egestate sua. Contristato & mœsto animo ne auge mœrorem, neq; munus tuum subtrahe à paupere. Petitionem afflictī ne reñcias, & faciem tuam ne auerte à paupere. Ne auerte oculos tuos ab inopi, ne cōqueratur de te. Qui fecit illum, audit orationem eius, quando sic conturbatus in corde de te conqueritur.

Ne sis contentiosus in iudicio, & Iudicem tracta reuerenter. Patienter audi pauperem, sedate & beneuole responde ei. Eripe eum, cui uis infertur, ab eo, qui

qui afficit eum iniuria. Infracto animo
esto in iudicio laturus sententiam. Erga
orphanos gere te tanquam patrem, &
erga matrem eorum tanquam patrem
familias. Sic filius tenellus eris altissimi
uicissim, & dulcius te complectetur
quàm mater tua.

Sapientia euehit & exaltat filios suos
os, & suscipit quærentes ipsam, Qui di-
ligit eam, diligit uitam, & qui accurate
inquisierit eam, ingenti læticia perfrue-
tur. Qui tenaciter adheret ei, plurimum
honoris consequetur, & quicquid ince-
perit, hoc fortunabit Dominus.

Qui honorem habet uerbo Dei, hic
summum cultum præstat Deo, & qui
diligit illud, hunc & certò diligit Deus.

Qui obsequitur sapientiæ, hic doce-
re potest illos, & qui adhæret ei, in tuto
habitabit, Homo sincerus nanciscetur
eam, & posterius eius agent foeliciter.

Quamuis autem ipsa initio aliter se-
gerit erga eum, conijcitq; in angustiam
& mœsticiam, probans eum ferula sua,

C 2 tentans

✱ tentans sub disciplina sua, donec inueniat sincerum, tamen rursus obuia ueniet illi in uia recta, lætificans eum, secretum suum reuelabit ei. Sin autem hypocritam inuenerit, deseret eum, ut ruat & intereat.

(Caue) Defende re debent pij quod iustum est, neq; time re pericula.

✱ Fili mi obserua tempus ✱ caue tibi a causis iniquis. Ne pudeat te pro anima tua, quod iustum est fateri, Nam & pudendo peccari potest, & pudendo gratiam & honorem consequi potes. Ne respicias personam, in damnum tuum, neq; terreat te quisquam in perditionem tuam.

✱ Sed intrepidè testare quod iustum est, cum agitur de adiuuando proximo tuo. Nam per eiusmodi confessionem patefit ius & ueritas.

✱ Ne reclames ueritati, sed perfer pudorem, si quo in negotio aberrares.

✱ Non pudeat te confiteri, ubi titubaris, & contra aduersum flumen ne contende.

✱ ^{Adp-171} Patrociniari stulto in causa sua noli, &

ueritati) Hoc faciunt illi, qui in erroribus deprehensi aut conuicti nolunt cedere, sed cotumaciter pergunt. Stultus stulto .i. impius impio inscriuit.

& potentiam ipsius ne respexeris. Veritatem propugna etiam cum periculo uitæ, & Dominus Deus dimicabit pro te.

Ne sis quemadmodum hi, qui uerbis prolixè pollicentur, & postea factis nihil præstant.

Ne sis sicut Leo in domo tua, neque tyrannicè tracta familiam tuam.

✽ Non sit manus tua aperta ad accipiendum, clausa uero ad donandum.

CAP. V.

NOli confidere in opibus tuis, & ne cogita, sat habeo pro me, constabiliui res meas. Nō geras quicquam secundum libidinem tuā, etiam si possis. Non indulgeas cupiditati tuæ. Ne cogitaueris, Quis potest me prohibere? Dominus enim uindex ille supremus ulciscetur. Vide ne cogites, tamen antea quocq; peccaui, Nam Dominus quidem patiens est, impunem tamen te non dimittet, Non sis adeo securus, etiam si ad peccata aliquamdiu Deus con-

(uerbis pollicentur) Ininitio magnificè pollicentur, quasi ius et iusticiā defensuri etc. tandē sunt uerba etc.

✽ Taxat sordidos et parcos patresfamilias, qui onerāt familiam et restricti sūt ad dandum etc.

C. 3. niueat,
O Deus rex et dominus omnium
Deus est uindex scelerum et impietatum.

ures
ues
cre
ypo
&
biā
ma
ou
ra
Ne
n,
o
m
o
n
er
s.
o
a
re

niueat, ut porro pergās peccare. Noli cogitare, Deus ualde est misericors, non sumet pœnas quantumcunq; peccem, Breui potest iam inardescere ira, quàm est misericors, & aduersus impios ingens omnino & infinita est ira eius.

B Ne differas conuerti ad Dominum, neq; hoc extrahas de die in diem, Ira enim illius subito ingruit, ulciscetur id, & perdet te.

*De maligina
suis non uir
dicitur
homo* Ne confidas in opibus male partis, Neq; enim profunt quicquam in hora tentationum.

Ne agiteris à quouis uento, neq; quamuis semitam sequaris, quemadmodum animi parum constantes faciunt, Sed sis constans in uerbo tuo, & sanam doctrinam retine. Sis paratus ad audiendum, & responde quod rectum est, neq; præcipitanter agas quicquam. Si intelligis satis causam, edoceto proximum tuum, Sin minus, occlude os tuum. Loqui enim adfert honorem, loqui item adfert ignominiam, Et hominem

nem

nem sæpe sua ipsius lingua evertit.

Ne sis susurro, neque cuiquam detrahas lingua tua. Turpissima quidem res est, esse furem, at longe foedius est, esse detractorem. Ne parui facias, seu exiguum sit siue magnum, in quo obtrectas. Non commoueat te quicquam, ut erga amicum mutes uoluntatem, Nam eiusmodi obtrectatores tandem pudefiunt.

CAPVT VI.

NE uidearis tibi ipsi nimis sapiens, ut quosuis facile culpes, ne folia tua marcescant, & fructus tui decidant, ne quando & tu sis instar arboris exarescentis, Nam eiusmodi homo uirulentus nocet sibi ipsi, & coram inimicis suis erit ludibrio. Econtra, qui omnia in bonam partem interpretantur, conciliant sibi amicos multos, Et qui in negocijs æquos se præbent, erga se quoque alios uicissim æquos inueniet.

Erga omnes sis comis & beneuolus, inter mille autem uix uni fidas. Ne

C 4

cui

*Susurro qui
occulto modo
sando ad iun
in aliquo iun
dignum sicut
Deu. hor.
ne sis man
don.*

cui amico confidas, nisi tibi in necessitate exploratus sit, Multi enim sunt amici, sua commoda uenantes, uerum in necessitate non perdurant. Et plerique amici sunt, qui leui momento inimici fiunt, tum sic acerbi, ut, si uel parricidium de te nossent, proferrent foras. Plerique etiam sunt amici mensæ, ac ne hi quidem in necessitate perdurant. Tantisper, dum res tibi sunt secundæ, adiunctus tibi manet, & domesticè tibi conuersatur, ac si ipse sit paterfamilias, Verum, fortuna inclinata, contra te agit, neque inueniri se patitur.

Amicus
Qui frindit
quod factu. x.
extinguunt
se de frindit

Segrega te ab inimicis tuis, at nihilo secius ab amicis etiam caue. Firmus amicus, fortis est munitio, hunc qui habet, thesaurum magnum possidet. Sincerus amicus, auro & opibus omnibus preciosior est. Amicus fidus solatio est in omni uita. Qui Deum timet, eiusmodi amicum nanciscitur. Nam timenti Deum, cultura amicorum cedit foeliciter, & sicuti ipse fuerit, ita & amicus eius erit.

Fili

Fili mi, sapientia te educandum praes-
beas inde a teneris, & in uirum sapiens
tem euades. Geras te erga eam, non aliter
atque colens agrum & seminans, &
expectato fructus uberrimos. Ad bre-
ue tempus propter eam ferto labores
& arumnas, & ne dubita, cito fructus
um eius particeps eris. Subamara quis-
dem est illa hominibus inexercitatis, &
homo contemptor ac impatiens non
manebit apud illam, Est enim illi sicut
lapis Lydius, aut sicut fornax aurum
probans, cito resilit ab ea. Gloriantur
quidem isti multum de sapientia, & ta-
men omnis sapientiae rudes sunt.

Fili mi, audi doctrinam meam, noli
aspernari consilium meum, praebere pes-
des tuos compedibus illius, & ceruicem
tuam iugo eius. Submitte humeros
tuos ad ferendam illam, & ne obli-
sceris uinculis illius. Amplere illam
toto corde, ex totis uiribus tuis perdu-
ra in uis eius. Si inuestigaris eam, &
quaesieris illam, inuenies eam, Vbi na-

C 5 ctus

Etus eam fueris, neutiquam dimitte illam, Nam in ipsa tandem consolationem habebis, & tristitia tua uertetur in gaudium. Compedes illius erunt tibi protectio fortis, & catena eius uestitus splendidus. Corona aurea est illi, & purpura regia in capite eius. Hunc ornatum indues, & hac excellenti corona ornaberis.

Fili mi, si obsequi uoles, sapiens eris, si animum adieceris, prudens euades, Si aurem præbueris huic, sapientiam comparabis. Libenter conuersare senioribus, & ubi uirum sapientem uideris, huic te adiunge.

Audi libenter uerbum Dei, & attentus, ausculta electis dictis sapientiæ. Vbi uideris uirum prudentem, capta consuetudinem illius, & subinde frequenta limen eius. Meditare semper mandatū Dei, & indesinenter rumina uerbum illius, Hic reddet cor tuum perfectum, & dabit tibi sapientiam, iuxta optata tua.

Cap.

Ἡσίοδος.
ὁ δὲ καὶ βέλῳ τῷ βελενεῶν καὶ καὶ
CAP. VII.

NOli operari malum, ne malū acci-
dat tibi, Caue à malo, ne obruz-
at te calamitas. Ne seras in agro
iniquitatis, ne metas septuplum.

Noli te obtrudere ad munera publi-
ca coram Deo, neq; ambito, ut potens
sis apud Regem, Ne existimes ibi te sa-
tis idoneum esse coram Deo, Neq; pu-
tes te satis prudentem esse, ut inseruias
Regi. Noli cupide ambire Magistras-
tum, Nam tuis consilijs & uiribus non
omnia iniusta corriges, posses & tu for-
san metuere à potentiore, & per dede-
cus discedere à iure.

Non moueto seditionem in ciuitas-
te, nec adhæreas uulgo, ne plectaris dus-
pliciter. Neq; enim quicquam eiusmodi
impune abit. Ne cogites, Deus pro
hoc mea magna sacrificia acceptabit, &
cum coram altissimo hostiam obtulero,
placabitur.

ἡ βίβλος
Cum oraueris, noli hæsitare, Non
sis segnis ad dandam eleemosynam.

Noli

Noli deridere tristem & afflictum,
Nam est, qui deprimere potest & eue-
here.

Ne mendacia fingas aduersus fra-
trem aut amicum tuum, Non assuefas
cias te ad mendacium, nam hac praua
consuetudine nihil est nocentius.

Ne sis loquax apud seniores, & cum
oras, tempera à multiloquio.

Non moleste feras difficultates, quæ
in agricultura incidunt, aut quærendo
uictu, Nam Deus hoc ita creauit.

Noli te sic consolari, quod ingens sit
multitudo tecum similiter peccantium,
sed cogita non longe abesse pœnam,
Resipisce ergo ex animo, Nam ignis æ-
ternus, & uermis qui non moritur, ul-
tio tandem impendet super impios.

Noli relinquere amicum tuum
propter opes, neq; fidum fratrem tu-
um propter optimum aurum.

Noli repudiare uxorem pruden-
tem & pudicam, preciosior est enim
quouis auro.

Seruum

ἀκούει καὶ ἰσχυρὸν τὰς οὐκίαις εὐφρονέει
accipit conf. sine

Servum fidelem, & operarium diligentem, noli tractare crudeliter. Servum bonum dilige, & non obsta quominus liber fiat.

Si sunt tibi pecora, cura illa, si commodum tibi afferunt, serua ea.

Si habes liberos, educato eos, & flecte cervicem eorum à teneris.

Si filias habes, custodi corpora earum, neque petulantiam in eis feras.

Elocato filiam tuam, & opus fecisti excellens, dato eam viro prudenti.

Si uxorem habes tibi charam, quam diligis, non patiaris tibi persuaderi, ut repudies eam, neque credas malevolæ, neque fido linguæ obtretractrici.

Honora patrem ex animo, neque obliuiscaris quanti tu constiteris matri tuæ, Memento quòd ex illis prognatus es. Et quid tu rependere potes pro his ingentibus beneficijs?

Time Dominum ex toto corde, & Sacerdotes eius omni honore venerare religiose.

illum

Χρησάτωσαν δὲ τὸν δούλον σου ἐκ τῶν ἀρχαίων σου: 187a

Illum qui te creauit, dilige ex totis uiribus, & ministros eius non deseras.

In summa, Time Dominum, honora Sacerdotes, da illis partem eorum, ut in Lege præceptum est tibi, de primitiis, sacrificiis pro peccato, libaminibus, & omnibus, quæ sanctificantur in oblationem, & omne genus primitiarum.

Porrige pauperi manum tuam, ut opulentam benedictionem uicissim nanciscaris, & tuis beneficiis concilies tibi omnes homines uiuentes, adeoque & mortuis non desis officio tuo.

mortuis)
Scilicet
ad inuol-
uendos e-
os, & se-
peliendos
honestè,
in hono-
rem resur-
rectionis.

Plorantes sine solatio non relinque,
Fleto autem cum flentibus.

Non graueris uisitare ægrotos, nam propter illos à Domino diligeris.

Quicquid agis, exitum rei perpende, & nunquam operabis malum.

CAP. VIII.

NOli contendere litibus cum potentiori, ne incidas in manus illius. Non contendas cum opulentiori, ne præponderent tibi opes eius.

Multis

ἄνθρωποι ἵκονται εἰς χρῆμα καὶ ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ ὀργίζονται.

Multi corrumpuntur pecunia, & sæpe
mouet hæc etiam corda Regum. Ne
accende rixando hominem uerbosum,
neq; quasi ligna comportans alas flam-
mam eius. Noli iocis ludere cum inge-
nijs agrestibus & natura horridis, ne
contumelia afficiant familiam tuam.

Noli exprobrare peccata illi, qui re-
sipiscit, cogita & nos omnes obnoxios
esse peccato. *Coram cano capies, adfringe*

Noli contemptui habere senes, nam
& tu optas senescere.

Noli lætari si moritur inimicus tuus,
memento & nos morituros esse.

Noli contemnere sermones sapien-
tum, sed dictis eorum obtempera,
Nam ab ipsis discere potes, quomodo
te gerere debeas coram magnis uiris, &
hominibus præcellentibus.

Ne existimes te prudentiorem esse
senioribus, nam & ipsi à patribus suis
didicerant, & ab ipsis discere potes,
quomodo respondendum sit suo loco
& tempore,

Ne

Ne insuffla in ignem impij, ne & tu
comburaris. Noli irritare calumniato-
rem, ne inuertat tibi uerba tua.

Noli illi mutuum dare, qui te est po-
tentior. Si aut mutuas, amissum putato.

Noli fideiubere ultra uires tuas, si
autem fideiusseris, cogita tibi hoc sol-
uendum esse.

Noli litigare cum Magistratu, nam
sæpe ad libitum eius fertur sententia.

Noli conuersari plus satis audacis-
bus, ne præcipiteris in periculum, Pa-
trant enim quod uolunt, tuq; postea
propter stulticiam illorum plecteris.

Noli rixari cum iracundo, neq; so-
lus in itinere adiungas te illi, Nam san-
guinem effundere, non huius facit, &
si nemo succurrat, occidet te.

(Stultis) Cum stultis non inuito cõsili-
um, neq; enim ulla re serio afficiuntur. Coram
Id est, le- ignoto & extraneo ne facias quod ces-
santibus, qui nihil ad- landum putes, Nam quis scit, quid hinc
modũ cu- exoriri posset? Ne aperias cor tuum
rant. cuius, ne gratiam malam auferas.

Cap.

CAPVT IX.

*Zelotypus qm in
amore, ne solent fieri
no qm amor suo
pro se in alio.*

NE zelotypus sis super uxore pu
dica tua, nam nimia zelotypia nis
hil adfert boni. Ne imperium fes
ras muliebri, ne prorsus dominetur
tui. Fuge amicas, ne incidas in laqueos
earum, ne assuefacias te ad Psaltriam, ne
capiat te illecebris suis. Noli respicere
ad puellas, ne accendaris erga eas. Vide
ne adhæreas scortis, & iacturam facult
tatum tuarum facias. Non iacta ceruic
cem huc illuc respiciens, nec per omnes
angulos discurre.

Auerte faciem tuam à pulchris foæ
minis, neq; forma te alienarum moue
at, Formosæ enim mulieres deceperunt
multos, & malæ cupiditates hinc inar
descunt quasi ignis. Non assideas mu
lieri alienæ, non amplectaris eam, neq;
conuiuieris cum ea, ne cor tuum adhæ
rescat illi, tuusq; animus captiuetur.

*Regula ob:
seruatiuã iu
lis est,*

Noli relinquere amicum ueterem,
neq; enim nosti, an tanti ille nouus fu
turus sit. Nouus amicus est sicut mus

D stum

frum nouum, uide an ætatem ferat, &
erit dulcis tibi.

Non te moueat, si impium uideas
florere honoribus, Nam ignoras euen-
tum fortunæ illius. Noli approbare
cepta impiorum, Nam non resipiscunt,
donec ad inferos descendant. Nimia
familiaritate ne conuersare ijs, qui po-
testatem habent uitæ & necis, ne inci-
das in periculum mortis. Si autem co-
geris conuersari potentibus, uide ne
alicubi impingas, & subeas uitæ discrimen
cum minime cogitas, Scias te inter
medios laqueos ingredi, & ambulare,
quasi in summis fastigijs turrium.

Explora accurate proximum tuum,
Consilio indigens, utere opera sapien-
tum, & cum prudentibus habeto collo-
quium, omniaq; negocia tua exige ad
uerbum Dei. Adiunge te bonis homi-
nibus, & lætare cum eis, hoc ipsum tas-
men in timore Dei.

CAPVT X.

Opus

Vincit inuictibilibus non opus est suscipere hunc

Opus ipsum celebrat artificem, &
Principem prudentem res gestæ
illius, In publicis consilijs nihil no-
centius homine uerboso, Et qui præ-
ceps ad loquendum est, pudefiet. Sapis-
ens Princeps grauitè se gerit, & ubi
prudens Magistratus est ibi omnia suo
ordine procedunt. Sicut est Princeps,
ita & præfecti, Sicut est Senatus, ita &
cives. Rex turbulentus perdit Rem-
publicam, cum autem potentes sapi-
unt, florent urbes.

Nota.

*climax est
in politica*

Gubernatio rerum pub. est in manu
Dei, ille nonnunquam dat bonos ma-
gistratus. In manu Dei est, ut magistra-
tibus & potentibus aliquid succedat
fœliciter, ille enim dat consiliarios dig-
nos, & Scribam dignum laude.

Ne omnia ad uiuum reseces in pu-
niendis delictis, Nec priuatis affectibus
indulge, cum debes exercere iudicium.
Deus enim & homines oderunt super-
bos, nam contra utrosq; peccant.

Propter tyrannidem, iniuriam &

D 2 auar

*ad unum
refertur
pro quo quod ut
rem exactius
quod saltem de moue
suis ex hunc*

auaritiam, transferuntur regna, ab uno
populo in alium.

Vt quid gloriatur terra & cinis?
cum homo nihil aliud sit, quam sordidum
lutum, etiam cum uiuit, & ut ma-
ximè medici omnem artem sarciendo
consumant, tandem uiuis hic rerum fi-
nis est, Hodie in regno, cras in sepul-
chro, Hodie Rex est, cras cadauer.
Mortuum autem hominem serpentes
& uermes consumunt.

Hic fons omnis superbiæ est, quan-
do homo à Deo deficit, & cor suum à
Creatore suo auertit, & sic superbit, ut
uariè peccet, Qui huic luto immergitur,
abominationes multas parit.

Ideo Deus omnibus temporibus su-
perbos pudefecit, & tandem horribili-
ter euertit. Deus potentes Principes
decussit de sede, & exaltauit abiectos.
Deus superbas gentes eradicauit, & lo-
co ipsarum reposuit humiles & affli-
ctos. Deus terras gentium magnarum
uastauit & deleuit funditus, Passus est
eas

*non
Depressio po-
tentes de
sede et
humiles et
abiectione.*

no
s
lis
as
lo
fis
la
r.
es
n
a
t
s
s
a
s
s

cas exarescere, vastari, nomenq; earum
extingui super terram.

Quod homo superbus est & crudelis, non est creatum a Deo, Sed qui Deum timet, ille glorificabitur, qui autem uiolat præcepta Dei, is confundetur.

*ois signatur
diabolus vi
Angelo inter
reprobos*

Qui timent Deum, honorant Principem, atq; ideo custodit eos.

Necq; diues, necq; pauper, necq; magnus, necq; paruus, in alia re gloriatur, quam quod timent Deum.

*timor de
vni qd glo:
sife. L. 11*

Plane flagitiosum est, contemnere
pium & prudentem pauperem, & di-
uitem impium honorare.

Magni sunt, magnosq; in honore sunt Principes, magnates & potentes, tam magni autem non sunt, quam ille, qui timet Dominum.

Seruo sapienti obsequitur Dominus, & prudens Dominus non ideo murmurat.

Gerens Magistratū, nō pertinaciter tui capitis cogitata propugnato, Noli superbire tunc, cum homines indigent opera tua.

*o si lagere
hic dicitur*

D 3 Melius

Vocatione sua
manuum
omnis
Melius est, ut quis suæ seruiat uocacioni, & benedicatur à Deo, quàm ut multis se implicans, ad mendicitatem redigatur.

in illi supra
Fili pauperis in
ad quiescentem
thorax.
Fili, in rebus aduersis ingenti sis animo, atq; uocationi huic firmus inhaere, ad quam Deus te uocauit. Nam eum, qui de uocatione sua dubitat, quis seruabit? Et quomodo ille honorem suum tuebitur, qui ipse de uocatione incertus est?

Auribus las
lux vas exiit
Pleriq; pauperes in honore sunt, propter ingenium & prudentiam, diuites uero propter opes. Si autem sapientia laudatur in paupere, quanto commendatior erit in diuite? Et quod diuitem deformat, multo magis deformat pauperem.

debetur deum
Sancti in finibus
Sacramentum
Sapientia pauperis euehit eum, ponitq; ad latus Principum.

Noli magnificare quenquam propter magnum splendorem, aut speciem externam, neq; contempnas ullum propter speciem contemptibilem, Nam valde

ualde exigua uolucris est apis, & tamen
mel producit, succum dulcissimum.

Noli superbire in splendore uesti-
um, neq; fastu turgescere in die gloriæ
tuæ. Nam mirabilis est Deus in operi-
bus suis, neq; ullus mortalium scit, quid
facturus sit.

Multi regum & tyrannorum coacti
sunt sedere in puluere, & ^{diadema regis} diadema rea-
pente impositum est illis, de quibus
non cogitabatur. Multi magni domini
subito euersi sunt, & multi potentissimi
in manus aliorum uenerunt.

Noli condemnare ullum causa non
cognita, cognosce primum, deinde de
pœna statue.

*Fuerit lex
est Et ad:
sancit hinc
plur.*

Noli ferre sententiam re nō audita,
dicant primum causam, qui audiuntur.

Ne te admisceas negocijs alienis, ne-
q; affideas iniustā ferentibus sententiā.

*Ne sis πολο-
ωργμος.*

CAP. XI.

Filii mi, non immisceas te uarijs ne-
gocijs, Nam uarijs te immiscens
non auferes lucrum, Vt maxime

D 4

ualde

ualde coneris, tamen nihil efficies, & ut maxime nunc hic nunc illic sarcias, tamen non eluctaberis.

Pleriq; contendunt & anhelant, ut ditescere possint, & tamen anhelando seipso impediunt.

Pleriq; nihil contendunt ditescere, cum sint egeni, tenues & contempti, hos saepe respicit clementer Deus, liberatq; ex inopia, magnificetq; eos euehit, ut multi mirentur.

Omnia enim sunt ex Deo, secundae simul res & aduersae, mors & uita, paupertas & diuitiae.

Nam bonis & pijs dat Deus opes duraturas, & donata à Deo, habent benedictionem perpetuam.

Inuenias hominem, qui multa conradit & comparcit, atq; ita ditescit, cogitatq; iam probe constabiliui res meas, nunc comedam & bibam, fruarcq; partis opibus, neq; scit horulam illam tam prope adesse, qua moriatur, & omnia relinquat alijs.

Adhare

Ioan: 1

Omnis pro ipso
fuit sicut
mors non
fuit a se
par da rem
sed post
captum ho
sibi ipse morte
addixit
se ostendit
ipso sub ac
sibi laborem
horum sibi
procurat.

ut
tas
ut
do
re,
ti,
ez
it,
la
uz
es
es
re
os
es
p
n
ne
e

Adhære uerbo Dei, & exerce te ad
pietatem, Perseuerans incumbe uoca-
tioni tuæ, Nihil moueat te, quòd impij
tantum opibus cumulandis student.
Tu confide Deo, permane in uocatio-
ne tua, Facilimum enim est Domino
ditare pauperem.

Deus benedicat facultatibus pio-
rum, & quando horam dat ipse crescunt cito. Noli dicere, Quid prodest mihi pietas, quid interim habeo? Econtra, noli dicere, Satis opibus munitus sum, extra aleam sum periculi.

Rebus secundis memor esto, res ad-
uersas incidere posse, & tempore aff-
lictionis memineris, te rursus erigi posse, Facile enim potest reddere Do-
minus pijs iuxta ac impijs in morte ut
promeriti sunt. Vna hora calamitatis fa-
cit, ut omnis gaudij obliuiscaris, Et in
hora mortis experitur homo quomo-
do uixerit. Ante mortem ergò ne de
ullo pronuncies, nam cuiusmodi homo
fuerit, sæpe patet in posteris.

D 5

Cap.

*John 1-
uocare
Deum
manu
no eue.*

*ut non magis
solent.*

*quid:
dicitur bonu
An lo ubi
+ in 5-7
magis
non debet
nam.*

CAP. XII.

Non hospicio quemuis excipias in
 domo tua, Nam mundus plenus
 est perfidia & dolo. Cor dolosum
 simile est auiculæ aucupis propositæ
 uolucris ad insidias, & totum atten-
 tum est ut te capiat, Nam quod boni
 uidet, interpretatur in pessimam pars-
 tem, & omnia optima scelerate depræ-
 uat. Exigua scintilla sæpe erumpit in
 maximum incendium, & impius non
 desinit, donec effundat sanguinem. Ca-
 ue ab eiusmodi nebulonibus, nihil
 boni in animo habent, ne contumelia
 afficiant te perpetua. Si susceperis ex-
 traneum, turbabit quietem tuam, & ex
 tua possessione eijciet te.

Si uis præstare officium, uide cui
 præstes, ut gratiæ tibi agantur. Benefa-
 cito bonis ac pijs, & opulenter tibi re-
 tribuetur, si non ab ipsis, certe à Domi-
 no. Verum perfidi, qui pro beneficio
 ingrati sunt, horribiliter euertentur.

Timenti Deum, donato, nec miseres-
 cas

oim
sal in dicitur
et ad uoto
falsis flammis
hominis et
hominis q
fini ante
mita

*Secundo et propterea pueri sui, tunc dicit
de diligere magis q. multo magis*

eat te impij. Beneficus sis erga afflic-
ctos, nihil autem dabis impio, Subtra-
he panem tuum ab eo, nec dato ei quic-
quam, ne ex hoc corroboratus, pedis-
bus conculcet te, Alioqui duplo plus
maliciae senties ex eo, quam tu benefi-
cij in ipsum impenderis, Nam Altissi-
mus odit eiusmodi malos, & impios
certo puniet.

*Asos o
c. xxi. h.
J. h. p. unum*

Rebus secundis non satis explorare
potes amicum, Rebus autem afflictis,
non facile latet inimicus. Nam rebus
secundis inuidet inimicus, Rebus au-
tem aduersis, etiam amici recedunt.

Qui semel tibi inimicus fuit, ei ne
confidas unquam, quemadmodum enim
ferrum subinde rubiginem rursus con-
trahit, ita facile relabatur ad ingenium
dolosus, Et etiamsi flexo poplite ados-
ret te, tamen te reprime, & caue ab eo.
Nam etiamsi defrices, & perpolias ut
speculum, tamen rubiginosus manes-
bit. Ne adiunge eum tibi familiariter,
ne te excutiat, & tuo loco, sese statuatur.
Ne

Ne colloces eum apud te, ne excludas
te sella tua, & sero tu cogites de uerbis
meis, tunc, cum penitebit te.

Quemadmodum neminem misere
rescit incantatoris, si mordeatur à colu-
bro, neque temere tractantis beluas, si dis-
laceretur ab illis, Ita & accidit his, qui
adhærent impijs, & admiscunt se peccatis
eorum. Nā impius quidem aliquam-
diu manet, uerum si impegeris, & cecideris,
deserit te.

Inimicus uerbis quidem utitur molli-
bus, & dolens uicem tuam, simulat
candorem & amicitiam, adeoque colla-
chrymatur, In corde autē cogitat, quo-
modo te præcipitet in foueam, & si oc-
casio detur, non potest exaturari san-
guine tuo. Et sæpe inter nocituros tibi
accurrit primus, & tamen uenit, quasi
laturus opem, atque ita clanculum euer-
tit te, & nunc (ne dubita) mouebit ca-
put suum, in sinu gaudebit, & uultu
ad sannas composito ridebit te.

CAP. XIII.

Quid:

Qui

An nescis longas regib. te manu

Quipicem tangit, inquinabitur
ab ea. Qui superbis conuersa-
tur, superbiam discit.

Noli plus satis familiaris esse potens
tibus & diuitibus, alioqui te non me-
diocri pondere onerabis, Quid enim
uas fictile ollæ conuersatur æreæ, cui
leuiter illisum, illico frangitur?

Diues iniuriam facit pauperi, & ad-
huc insolenter insultat, Pauper uero cog-
gitur ferre, & insuper agere gratias, In-
terim dum cōmodum ex te habet, uti-
tur te, at cum tu decrescis, conspuat te.
Interim dum aliquid habes, tecum con-
uiuatur, neq; moratur quicquam, si tu
exauriaris & pereas. Cū indiget ope-
ra tua, pulchrè lactat te, blandulèq; arris-
det tibi, & nihil non promittens uerbis
demulcet mollissimis, si qua, inquit, re
indiges? Deinde forsan bis aut ter te
insidiosè pertrahit ad conuiuium, do-
nec totum exhauserit, tandem ridet te:
Et ut maxime in necessitate luctantem
uideat, tamen missum te facit, & caput
suum

*Et in post
puncto de
miseri
uoluntate
mea in se
et in se
vraye.*

*lactat e dei
pio in se
blanditas
in se
deu illico*

suum mouet super te. Vide ergo ne
simplicitas tua fallat te, & plectaris in
fortunio. *and nix unguis
seludon mundu*

Si quis potens te ad familiaritatem
suam inuitat, quasi fugitans accipe eam
conditionem, & eò magis te pertrahet.
Noli te ingerere, ne apud eum reñciarís
turpiter, neq; prorsus recusato, ut alíus
quis usus sit tui. Noli detrectare, si quid
demandat tibi, Verum in familiaritate
potentis noli ponere spem tuam. Nam
ita exploraturus suis blandis gestibus
pertentat te, ubi mutarit uoluntatem
erga te, desinit à uerbis illis mellitis, &
intentans carceres ac uíncula, iam nihil
iocatur, proinde caue, & consule tibi,
non es extra periculum.

*Non in per
in nauigat
sed in alto
maris ubi
sijlla uide
xia es cha
rybdis a si
ista nauis
nauigant
solent.*

Inter bestias etiam similis coniungit
se simili, sic & inter homines similis cõ
uersetur simili. Amicitia impij cum pio
perinde est, atq; si lupo ouem sibi ad
iungat. Coniunctio pauperis & diuitis
perinde est, atq; si hyena canibus copule
tur. Sicut Leo deuorat bestias in sylua,
ita

ita diuitum præda sunt pauperes. Sicut
omnis superbus nihili pendit ea, quæ
exigua sunt, Sic diuites aspernantur
pauperes.

Cum diuitis fortunæ labascunt, sus-
tentant eum amici eius, Quando autem
res pauperis nutant, euertunt eum etia-
am amici eius. Cum in scelere deprehen-
ditur diues, multi eleuant culpam facti
eius, & uerba etiam quibus palam impe-
git, excusantur, Cum autem deprehen-
ditur peccasse pauper, tunc admissum
exaggeratur, & ut maxime prudenter
loquatur, nemo admodum attendit.
Quando diues loquitur, auditur maga-
no silentio, & uerba eius in cœlum tol-
luntur, Quando autem loquitur pau-
per, fastidiose dicunt, quisnam iste est?
& si leuiter impingit, plectitur.

Diuitiæ quidem bonæ sunt, si sine
peccato utaris, Inopía autem impij ma-
gistra est ad multas blasphemias.

Hoc quod in animo quis habet, frons
& oculi produnt, siue bonum siue ma-
lum

lum sit. Qui aliquid boni cogitat, uultus
est erecto & hilari, Qui autem clancu-
lum & callide dolos architectatur, ani-
mo quiescere non potest.

Conscia manus
sibi minus de se
hinc ut ois die
Beatus qui non dat consilium ma-
lum, q̄ ipsius mordeat conscientiam.
Beatus quem non uexat animus
male sibi conscius, & qui conscientia
recte facti non excidit.

Et man. l. iij.
CAP. XIII.

Hominem sordidum non decent
diuitiæ, Et quid prodest pecunia
turpiter præparco & tenaci?

Qui congregat multum, nec utitur
parto, hic congregat alijs, & alijs dilapia-
dabunt. Qui tibi non benefacit, quo-
modo hic alijs benefaciet? quid hic
gaudij habet ex opibus suis?

Nihil est turpius homine sordido,
qui ne erga se ipsum quidem est benefi-
cus, & hanc ipsam pœnam dat suæ per-
uersitatis, Et si quid boni quasi impru-
denti exciderit, id ipsum tandem in-
dignans ducitur pœnitentiã.

Hic

Hic homo uerè malus est, cui dolet,
si alijs benefiat, qui auertit faciem suam,
& nullius miseretur.

Homo πλεονέκτης sua parte nunquam
contentus est, per auariciam ipse
suam impedit benedictionem & uale-
tudinem.

*Ein Frosch:
Lipfa magst
er uerhalten
ist radix
om maloy*

Homo inuidus & parcus, etiam cum
cibum sumentes uidet, ringitur, & do-
let illi, cum cibare debet familiam.

*alium rima
e iras, m:
dignus*

Fili mi, tuis facultatibus ipse etiam
fruere, & sacrificia Domino offero,
quæ debentur ei.

*sacrificium
dno est
spis ueri
hilatus*

Cogita, quòd mors non cessabit, &
nosti cuiusmodi pactum cum morte
habeamus.

Beneficus esto erga proximum tuum,
antequam moriaris, & iuxta uires
tuas subueni pauperi.

*phoijl:
manum per
rige egang*

Ne obliuiscaris pauperum in die læ-
ticiæ, & tibi quoque continget gaudium,
quod optas.

Nam & sudore tuo ^{se bonum} parta, relinques
alijs, & tuos labores hæredibus.

E

Libens

Libenter
Libenter alijs elargire, & ubertim
tibi retribuetur, sanctifica animam tuam
(sanctifica) id est, am, nam cum mortuus fueris, usus opum
finem habet.

Sacerdos
Solus
debitas
hostias, se
cundum
Legem.
Omnis caro atteritur instar uestimen-
ti, sic stat foedus aeternum & anti-
quum, Semel moriendum est.

Quemadmodum uirentia folia in
speciosa arbore, quaedam decidunt,
quaedam renascuntur, Ita conditio est
hominum, quidam moriuntur, quid-
dam uicissim nascuntur.

Omnia temporaria habent suum
finem, & qui in his uersantur, una cum
ipsis intereunt.

CAPVT XV.

psal: 1.
Beatus uir
qui abje
in lege dny
Beatus qui diligenter & sedulo tra-
ctat uerbum Dei, docetque, atque in-
terpretatur illud. Beatus qui hoc
meditatur apud se ex corde, totusque in-
cumbit, ut penitus intelligat, qui pergit
subinde magis inquirere sapientiam, ta-
citusque eius uestigia insequi, quocumque
ambulat, Qui inquam sollicitus inspicit
per

per fenestras eius, & attentus aurem ad
mouet hostio eius, Qui diuersari captat
in uicinia domus eius, suumq; taberna-
culum erigit ad parietem eius, hocq;
diuersorium magni facit. Qui liberos
quoq; suos adducit sub tectum illius, &
manet sub tugurio eius, Ibi tutus erit ab
æstu, & erit hoc illi excellens & magni-
ficum habitaculum. Hoc nemo facit,
præterquam is qui timet Dominum, Et
qui adhæret uerbo Dei, hic inuenit eam,
Et obuiam ueniet ei quasi mater filio,
amplectetur eum quasi formosa sponsa
dilectum, cibabit eum pane intellectus,
& aqua sapiëntiæ potabit eum. Per illam
sic corroboretur, ut stet firmus, & hu-
ic sustentanti adhærebit, ut non pude-
at. Exaltabit eum sup proximos, & os
illi aperiet in Ecclesia, Coronabit eum
gaudio & læticia, & nomen æternum
dabit ei. Sed stulti non inueniunt eam,
& impij non possunt cernere eam, Lon-
ge enim abest à superbis, & hypocritæ
prorsus non noverunt eam.

E 2

Impius

Impius nihil sani potest docere, non enim docet ex Deo, Nam ad ueram doctrinam requiritur sapientia seu cognitio Dei, & tum Deus impertit gratiam.

Ne dicas, si falsa docui, tunc Deus fecit, Quod enim ipse odit, tu non debes facere. Ne dicas, si falsa docui, ipse me decepit, Neque enim Deus eget opera impij. Odit enim Deus omnem idololatriam, & qui ipsum timet, abhorret ab illa.

Deus ab inicio creauit hominem, & electionem dedit illi, Si uis, serua mandata, & fac quod illi placet in uera fide, proposuit tibi ignem & aquam, utramcunq; uoles attinge. Propositam habet homo mortem & uitam, utramcunq; uult, dabitur ei. Sapientia enim Dei est magna, Et ualde potens est ipse, & uidet omnia, & illius oculi respiciunt timentes eum, ipse nouit tum recte & pie facta, tum etiam hypochrisim, Neminem iubet esse impium, & nemini potestatem facit ad peccandum.

Cap:

CAP. XVI.

NOli lætari, quòd multos liberos
 habes, si sint ^{delicati} parum frugi, & ne
 superbias, te multos liberos ha-
 bere, si non timeant Deum, ne glorieris
 in ipsis, neq; confide uiribus ipsorum,
 Nam melior est unus filius pius, quàm
 mille impij, & melius est sine liberis
 mori, quàm liberos habere impios.

*Gen. 22.
 pius filius
 pro gaudio
 afficit.*

Vnus homo pius, sæpe totam ur-
 bem & rempub. restituit. Econtra per
 impios, quantumuis multi sint, tamen
 euertitur & ruit. Multa eiusmodi uis-
 di, per tempus uitæ meæ, & multo ad-
 huc plura audiui.

Ignis deuorauit totam multitudinem
 impiorum, & ira exarsit ⁱⁿ aduersus incre-
 dulos. Non pepercit Gygantibus anti-
 quis, qui una cum suo robore immani,
 euerfi sunt. Nō pepercit his, apud quos
 Lot hospes fuit & peregrinus, sed dama-
 nauit eos, propter superbiam, totamq;
 uastauit terram, nihil commiserans, eo
 quòd peccata ⁱⁿ exaggerauerāt. Ita quoq;
 hausit

*Gen.
 in sodomia
 & gomorra
 Lot uisus
 & pueri
 cum suis*

et non
sine ira
frustras
respondit

hausit & abstulit sexcentena milia, eò
quòd inobedientes fuerant. Quomoz
do ergo unum inobedientem dimittet
impunitum? Valde quidem miseris
cors est, sed irasci etiam nouit, patitur
quidem se placari, sed punit etiam hor-
ribiliter, Quàm magna est misericordia
eius, tam magnum etiam est iudicium
& castigatio eius, & quemlibet iudicat,
ut est promeritus.

Impius cum sua impietate non effu-
giet, & spes pij non frustrabitur.

Benefacta inuenient locū suum, &
cuilibet rependetur ut est promeritus.

Noli dicere, Dominus me non respi-
cit, quis in cœlo de me sollicitus sit? In
tam ingenti multitudine Dominus de
me non cogitat, Quid ego unus sum
præ tam spaciofo & magno mundo?

Nam ecce, hoc tam late & undiquaq;
patens cœlum, mare, terra, montes &
ualles, concussa contremiscunt, quoties
ipse uisitat. Non ergo introspiceret cor
tuum; Sed quid ipse facturus sit, hoc uis-
det.

det nemo, & tempestatem quæ impens-
det, nemo præuidet. Multa ipse facere
potest inopinata, & quis eloquetur aut
portabit, cum ipse horribiliter uisitat?
Sed hæc minæ admodum remotæ sunt
ab hominum oculis, & eas cum homo
ferus & prophanus audit, nihilominus
pergit in stulticia & errore suo.

CAP. XVII.

Flli mi, audi me, disce sapientiam, &
serio attende ad uerba mea, Certa
& firma tradam tibi, & perspicue
docebo te.

Deus ab initio opera sua bene ordina-
uit, & unicuique suum dedit officium, cõ-
seruatque in hoc ordine de die in diem.
Indefinenter funguntur singula munere
suo, alterumque ab altero nõ impeditur,
& æterno huic mandato parent omnia.

Præterea respexit etiã terram, eamque
repleuit opibus suis, terram etiam im-
plet animalibus, quæ rursus subter ter-
ram ueniunt.

Deus creauit hominem ex limo terra *Gen. 1*

E 4

ra,

rae, & rursus redigit eum in puluerem,
Præscripsit eis tempus uitæ, tum masculu-
lum tum foeminam condidit, & ad imas-
ginem suam creauit eos. Dedit eis, ut
formidabiles essent omni carni, & ut
dominarentur super bestias & uolu-
cres. Dedit eis mentem & sermonem,
oculos, aures, intellectum & cogniti-
onem, ut discrimen scirent boni & mali.
Et præ omnibus animantibus respexit
eos, ostenditq; eis suam ingentem Ma-
iestatem, docuit eos, deditq; eis Legem
uitæ, Aeternum foedus faciens cum eis,
sua iudicia manifestauit eis, Oculis suis
uiderunt maiestatem eius, & auribus
suis uocem magnificam eius audiue-
runt, & dixit eis, Cauete ab omni iniqui-
tate, & iussit, ut quilibet diligat proxi-
mum suum.

(Eis)
Cum po-
pulo Isra-
el in mon-
te Sinai.

Omnis conuersatio eorum est in cō-
spectu eius, nec abscondita illi.

Omnes terras alijs constituit Po-
tentatus & Principes, Sed in Israel ipse
met uoluit esse paterfamilias & Domi-

nus.

nus. Opera autem eorum omnia tam
aperta sunt coram eo sicut sol, & oculi
eius assiduo uident omnem conuersatis
onem eorum. Omnis malicia eorum,
coram illo non est abscondita, & omnia
peccata eorū, coram illo sunt manifesta.

Benefacta hominis custodit, ut an-
nulum signatorium, & bona opera, ut
pupillam oculi, & tandem euigilabit,
& unicuique reddet super caput suum,
iuxta merita.

Eos autem qui resipiscunt, recipit in
gratiam, & defatigatos ipse recreat &
consolatur, ne desperent.

Conuertere ergo ad Dominum, &
desere uias peccati, Ora Dominum, &
desine à malo, Adhære Altissimo, & res
linque iniquitatem, toto corde odi Idos
latriam. Quis enim Altissimum lauda
bit in inferno? Tantum qui uiuunt, lau
dare possunt, Mortui autem (ut qui
amplius non superstites sunt) laudare
nō possunt. Laudato ergo Dominum,
interim dum recte uales & uiuis.

E S

Capo

Esquis . 1.
Quiescit agere primum di:
suis benefacere

psal. 105

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

psal. 118

CAP. XVIII.

Paul: 8. Roma: d profunditate dicitur in co: guntio in: d sapientis dicitur in ill: con filijs psal: 101

Quanta amplitudo est bonitatis & misericordiae Dei, & propitius est eis, qui ad eum conuertuntur, Quid tandem homo esse potest, cum non sit immortalis? Quid est splendidius sole? & tamen interibit. Et quod caro & sanguis cogitat, re uera malum est. Videt quidem immensam altitudinem caeli, sed omnes homines puluis sunt & cinis. *Genes: 8. cogito hui: cordis mala est.* Quicquid autem ille in aeternum uiuens facit, hoc perfectum est, & Dominus solus iustus est, Nemo eloqui potest opera eius. Quis magna mirabilia eius intelliget? Quis magnitudinem potentiae eius metietur? Quis amplitudinem misericordiae enumerabit aut expendet? Neque prohibere, neque arguere quisquam potest eam, & grandia mirabilia eius nemo assequi potest.

Homo autem, quando summis uiribus contendit, uix initium tenue habet operis, & cum putat se perfecisse, abest

abest adhuc longissime, Quid enim est
 homo, aut quid efficere potest? Quid
 adeo magni prodesse, aut nocendo ob-
 esse potest? Cum maxime longævus
 est, centum uiuit annis, Et sicut guttula
 est ad immensas aquas maris, & sicut
 exiguum granulum ad arenas in littore
 maris, sic sunt anni hominis ad æternis-
 tatem.

psal. 90

et in sum-
 mo labore
 & dolore.
 Igo opter
 a mortale
 & inial
 in castis
 long ad uitas
 in uelam
 in glorie
 Deu. G.

Ideo tolerat eos Deus, & misericor-
 diam suam effundit super eos, Ipse uis-
 det & bene nouit omnes esse subiectos
 morti, Ideo bonitas eius opulentior est
 super eos. Misericordia hominis tan-
tum est erga proximum, Dei autem mi-
 sericordia effundit se in totum mun-
 dum, Ipse castigat & corripit, Ipse doc-
 et, gubernat, fouet & pascit, sicut pas-
 tor greges suos, Miseretur omnium,
qui duci se patiuntur, & diligenter aus-
diunt uerbum Dei.

non sic
 non uero
 in biga boje
 in uelam
 in glorie
 boje
 G. m.
 Tralme deus
 uolentes &
 uolentes no
 tralme usque
 dicitur

Fili mi, cum elargiris aliquid, noli
 munus deformare conuitio, & si cui
 donas aliquid, noli eum perturbare
 uerbis

Bis deus qui datur.

op. loq.
uerbis asperis, Ros & aura refrigerant
in æstu, ita uerbum amicum sæpe meli-
us est ipso dono, Imò sæpe unum uer-
bum gratius est quàm ingens donum,
& homo humaniter beneficus, dat ut-
rumq; Stultus autem insulse & arro-
ganter exprobrat beneficium. Dono
autem frigido nihil est molestius.

Homer.
ἴατ' ἑαυτὸν
ἄνθρωπος
ἄνθρωπος
ἄνθρωπος
ἄνθρωπος
Ipse discite primum, antequam doce-
as alios, Cura te ipsum primum, ante-
quam sis medicus aliorum, Corripi pri-
mum te ipsum, antequam iudices alios,
Tunc inuenies gratiam, quando alij cas-
tigantur.

Doct.
Doim Deum
non habetis
Noli differre poenitentiam, donec
ægrotes, Sed resipisce cito, e medio cursu
peccatorum, Ne procrastina hoc, ut
melior fias, Noli differre emendatio-
nem uitæ usq; ad mortem.

Si uis seruire Deo, facias ex animo, ne
tentes Deū. Cogita de ira, quæ impens-
dere possit sub finem, & de ultionis hor-
ra, cum e uita discedendum erit. Qui
enim satur est, cogitare debet, se rursus
esurire

esurire posse, Et diuiti cogitandum est,
se depauperari posse, Nam & ante ues-
peram res aliter cadere possunt, quam
mane fuerint, & hoc totum saepe repen-
te fit coram Deo. *1. pauperari
posse*

Homo sapiens in his omnibus solli-
citus est, & in cursu peccatorum retra-
hit se. Qui intelligens est, hic eiuscemo-
di sapientiam amplectitur, & qui conse-
quitur eam, laudat eam. Qui hanc do-
ctrinam probe perdidicit, is sapienter
se gerere potest, & differere de ea, ad
erudiendos alios.

CAP. XIX.

NOli indulgere cupiditatibus tuis
malis, sed defrauda genium, Nam
si indulseris cupiditatibus tuis
malis, ipse facies te ludibrium inimicis
tuis. *1. non in-
telegit
tempus
vultum
ex nro*

Caue Aotiam, & ne assuefacias te
ad helluationes, ne incidas in mendicia-
tatis periculum, cum destituat te cru-
mena, & cogaris à foeneratoribus acci-
pere.

*phoyl: Operaria
Cappuciniy S' ad hny.*

Herod. Operarius propensus ad pocula, nō
parfimoniam
in fundo
est. ditabitur, Et qui non etiam minuta cō-
parcit, decrescit de die in diem.

Vinum & mulieres dementant sa-
pientes, & qui adhærent scortis, effe-
rantur, & obbrutescunt, merces eorum
(uermes) tineæ & uermes, & exarescunt alijs
Id ē. mor- in exemplum notabile.
bus Galli-
cus, pedi-
culi, & re-
liquæ sor-
des medi-
citatis.

Leuitas est, nimium esse credulum,
& qui patitur se falli, sibi ipsi infert dam-
num. *μη τις εὐελαξία.*

Qui lætatur se posse belle scurrari,
contemnetur, Qui autem eiusmodi
spermologos odit, cauebit à damno.

Si quid de proximo audis mali, noli
prodere, Nihil tibi nocebit, si taceas,
neq; amico dicas. Noli proferre, si illæsa
conscientia tacere potes, Nam homines
quidem audiunt & attendunt, sed ni-
hilominus oderunt te.

Si quid audisti, hoc abditum sit &
tecum sepeliatur, & habebis conscientia
am quietam, neq; enim ideo uenter tibi
disrumpe etur.

Stultus

Stultus autem erumpit, non aliter
atq; maturus foetus. Cum uerbum ali-
quod est in corde stulti, perinde est atq;
telum hærens in foemore.

Loquere primum proximo tuo, for-
san id mali non fecit, uel si fecit, ut de
cætero non faciat.

Conuenias ea causa proximum tu-
um, forsan id non est locutus, aut si id
est loquutus, ut de cætero non faciat.

Alloquaris primum amicum tuum,
sæpe mendaciter traducuntur homi-
nes, non ergo omnia credas quæ au-
dis. Sæpe excidit uerbum hominibus
nihil acerbe affectis, Et quis est, cui non
aliquando uerbum parum attento ex-
cidat?

Primum ergo alloquere amicum
tuum, antequam tumultueris apud
eum, & cogita de mandato Dei. Timor
Dei facit, ut prudenter te geras in om-
nibus factis, & præceptum Dei, ut sa-
pienter agas in omnibus negocijs.

Dolus & calliditas, non est sapiens

ρηουyl. ρια;
Λιψὸν μὴ πρίσενε πολυτροπῶ ἔστιν ὄμιλος
λαοῖς κ' ὑδὺς κ' πῆξ, ἀκαταίσχιστα πάντα

tia & impiorum technæ, non sunt prudentia, Sed omnia eiusmodi nihil sunt quàm malicia, idolatria mera fatuitas & insipientia.

Melior est mediocris prudentia, coniuncta cū timore Dei, quàm excellens sapientia, coniuncta cum prophanitate & contemptu Dei.

Pleriq; sunt ingeniosi, & tamen scelerati, noruntq; inuertere & ^{obliquato} miscere negotia ut uolunt, Hi norunt obstipito capite incedere & seuro uultu, & tamen dolus subest merus, Incedit demisso uultu, & auribus plus satis eruditus audit, Nisi obserues eum attentus, præuertet te incautum. Et licet non satis uirium uideatur habere ad nocendum, tamen cū suam occasionem & tempus captauerit, compræhendet te, Sæpe in uultu notas cernas huius doli, Et homo prudens, uel in gestibus hoc animaduertit, Nam uestitus & incessus, & risus eiusmodi ueteratoris produnt ipsum.

CAP. XX.

Sæpe

ut dicitur
Hypocrite

Prorsus: Animos iji Solomes
Obstipito capite ut figuras lincius ut lura
suis capite obstipito nimis sumi lincius motus

quod dicitur in libro
Sæpe in uultu notas cernas huius doli

SAepe quis proximum suum obiur-
gat, sed non satis in tempore, & pru-
dentius faceret, si taceret.

Melius est admonere proximum li-
bere, quàm inclusum tenere odium, Et
qui monentem æquo fert animo, huic
afferet commodum.

Qui in iudicio opprimit per uim
pauperes, perinde est, atq; si custos Gy-
necæi ipse constupret uirgines, quas
custodire debet.

*Hof. moister
sic inuoluit
L. in h. d. in*

Pleriq; tacent, non habentes quod
respondeant, Quidam autem tacent,
expectantes tempus suum. Vir pru-
dens tacet, donec uideat tempus suum,
At præceps & stultus tempus expecta-
re non potest.

Qui multa garrit, fastiditur, & qui
arrogat sibi potentiam, odio habetur.

Pleriq; fortunati sunt in negocijs
malis, & id ipsum tamen cedit eis ad
perditionem.

*illius in
quis cadit
sic inuoluit
si supra dxi
tu*

Pleriq; munera sua parum bene col-
locant, Econtra sunt qui optime collo-
cant.

F

Qui

Qui ostentationi student, concilia-
ant sibi infortunium, Qui intra mo-
dum suum se continent, exaltantur.

Pleriq; initio, paruo precio rem ali-
quam emunt, uerum tandem eis con-
stat satis magno.

Vir sapiens ornat munus suum sua-
uitate sermonis, At quæ stulti donant,
ea sæpe deformant ipsi.

Dona stulti nõ ita multum profutura
sunt tibi, nam uno oculo donat, inte-
rim septem oculis intentus, quid hinc
ipse uenetur. Parum donas, plurimum
exprobrat, & instar præconis illud ebuc-
cinat, Hodie mutuat cras reposcit. Hi
nimirum homines sunt odio digni.

✿
(fidam)
Stulti sem-
per admi-
rantur se
se, & sua
beneficia
non satis
magni
estimare
& extol-
lere poss-
unt.

Stultus in hunc modum est querulus.
Cui tandem ✿ fidam? Quis digne
respondet beneficijs meis? Etiam qui
edunt panem meum, sinistre loquuntur
de me. O quàm sæpe, & quàm à multis
hic deridetur, Nam his sermonibus ma-
iori periculo ruit, quàm si caderet de so-
lario, Ita mali tandem subito cadunt.

Homo

Homo rudis & agrestis imprudens
ter effutit uerba, & pergit effundere
omnia quæ in mentem illi ueniunt.

Stultus, etiamsi aliquid boni loquis
tur, tamen nullius momenti est, Nam
non loquitur in tempore.

Plerosq; à male operando auertit ins
opia, atq; hi id commodi hinc habent,
quòd conscientia malæ onere carent.

Pleriq; pessima patrant, ut tueantur
existimationem suam, atq; id faciunt in
gratiam impiorum.

Inuenias, qui patrocinentur alteri in
causa iniusta, atq; eo ipso sibi inimicum
faciunt.

Mendacium in homine turpissima
macula est, uulgata tamen apud indos
mitos & rudes, Ne fur quidem tam sce
leratus est, quàm homo, qui ad menda
cia se assuefecit, sed tamen ad coruos re
legatur uterq;.

Mendacium homini est res turpissia
ma, neq; unquam mendax potest recu
perare honorem suum.

Homo prudens suis sapientibus ser-
monibus se prouehit ad honores, & uir
sapiens charus & gratus est principibus.

Qui agrum suum diligenter colit,
auget aceruos suos, Et qui ita se gerit,
ut apud Principes gratiosus sit, saepe
malis Reipub. occurrere potest.

Munera & ^{quod corruptela} corruptelae excæcant
sapientes, & capistro frenant os eorum,
ne uitia castigare possint.

Vir sapiens, qui operam suam de-
negat Reipub. & thesaurus abscondi-
tus, cui hæc duo profunt?

Melius est abdi in ocio stultum,
quàm uirum sapientem.

CAP. XXI.

Flli mi, si peccasti, desine à peccato,
& ora, ut & præterita tibi cōdonen-
tur. Deuita peccatum quasi serpen-
tem, Nam si nimium prope accesseris,
punget te, Dentes eius ut dentes Leo-
nis, & occidunt hominem.

Quodlibet peccatum est instar glæs
diꝝ acua

diū acuti, & sauciat insanabiliter.

Qui iniuria afficit, & uim infert, tan- (iniuria)
dem mendicitate plectitur. Homo sua ut tyrāni
perbus tandem de domo sua & facula & Thra-
tatibus naufragatur, Nam protinus sonus.
cum clamat afflictus, audit Deus, & ul-
tio subito ueniet. Qui se admoneri non
patitur, hic iam uia ingreditur impio-
rum.

impiorū)
id ē, dam-
natorum
ad poenā.

Qui timet Deum, afficitur admoni-
tionibus, Qui autem superbe adhuc in-
sultat, hunc tamen Deus uidet procul,
& homo prudens cernit, quod ille pro-
pe interitum est.

Qui domum suam ædificat opibus
alienis, coaceruat lapides ad sepul-
chrum sibi.

Totus cœtus impiorum est uelut
floccus stupæ, quam flamma deuorat.

Impij incidunt scilicet lithostroto
specioso, cuius finis fundamenta sunt
inferni.

Lithostro-
tis de la-
pide
specioso

Qui obseruat mandata Dei, non ses-
quitur somnia capitis sui, & timere Des-

Primo deum ex ore sapientium
um ex animo, sapientia est.

In ingenijs illiberalibus frustra est labor educationis. Quidam satis mentis habent, & tamen plurimum damnant.

Hominis sapientis doctrina fluit ut torrens, & scaturigo uiua.

Cor autem stulti est ueluti uas plenum rimarum, hâc atq; illâc perfluens, nec doctrinam ullam continere potest.

Quando homo prudens audit doctrinam bonam, laudat eam, & late seminat eam. Verum si audiat eam petulans & contemptor, displicet ei, & post tergum proijcit eam.

Sermones stulti sunt ueluti sarcina premens in itinere, lucundi autem sunt sermones sapientis.

In senatu attentio est ad uerba sapientis, & eius sermones magni momenti habentur, Sermo stulti est instar domus ruinosaë & laceræ. Et quidnam consilium hominis imprudentis sibi uelit, ne intelligi quidem potest.

(sermo)
(consilium & sus)
fragium
stulti.

Stultus

Stultus fugit disciplinam non aliter
atq; si compedes ei iniiciantur, Sapiens
autem pro aureo ornamento aestimat,
& pro armillis in brachio dextero.

Stultus inopinato irruit in aedes alie-
nas, Prudens autem uerecunde se ge-
rit. Stultus uel per fenestram alienam
inserit caput suum, Prudens autem fo-
ris expectat.

(in scrib
caput)

Insignis rusticitas est, auscultare ad
hostium, Homo prudens duceret hoc
sibi turpe esse.

Qui ad
hostium
cenaculi,
insidiosse
auscul-

Stulti effundunt nihil ad rem perti-
nentia, Sapientes autem aurificis libel-
la uerba sua expendunt.

tat, aut
captat au-

Stulti habent in labijs cor suum, Sa-
pientes autem os suum in corde inclu-
sum habent.

dire uo-
ces etc.

Stultus sonore cachinnos edit, Sa-
piens autem uerecunde subridet.

Quando impius execratur scelera-
tos, execratur seipsum.

Sufurriones ipsi sibi nocent, & ne-
mo libenter eis conuersatur.

F 4

Cap

CAP. XXII.

Homo piger perinde est atq; lapis
in luto iacens, Qui leuat eum, cogi-
gitur extergere manus.

Filius nō bene educatus, ignominia
est patris. Filia prudens facile elocatur,
at filia parum proba à procis negligi-
tur, & contristat patrem suum, Et quæ
ferocula est, cū patri, tūm & marito
ignominia est, exosa quoq; utriq;.

Sermo intempestiuus, musica est in
luctu. Si quem admonere aut docere
uis, observa tempus.

Qui conatur docere stultum, perin-
de facit, atq; si fragmina resarcias in uas-
se fictili, aut arcte consopitum excites,
Qui loquitur stulto, loquitur stertenti,
cum finieris sermonem, dicet, quid nam
erat?

Super mortuo luctus suscipitur, eò
quòd hac luce nunc careat, Longe ma-
gis lugendus erat stultus, q̄ mente ca-
reat. Nemo nimio luctu debet se confi-
cere de mortuis, Nam quietem nacti
sunt,

sunt, Vita uero stulti, morte est tristior.
Septem diebus lugetur super mortuo,
uerum super stultis & impijs per om-
nem uitam.

Ne multa loquaris cum stulto, neq̃
conuersare homini parum prudenti.
Vita enim quantum potes, ne plectas
ris damno, & contamineris ab illo.
Fuge eum, ut pacem habeas, ne per stul-
ticiam eius erumnæ te implicent & an-
gustia. Quid est grauius plumbo, &
quo nomine notabis stultum signifi-
cantius? Tolerabilius est arenam, sal &
ferrum portare, quàm ferre hominem
stultum.

Sicut domus bene contignata, ad-
uersus turbinem uentorum inuicta est.
Ita animi robusti fide & certi, nullis
franguntur terroribus.

Sicut incrustatio calcis in pariete ad-
uersus imbrem, & sepes male plexa in
montibus altis, contra uentum non sub-
sistit. Ita cor pavidum stulti non per-
durat contra ullos terrores.

F 5

Cum

(damno)
Sodalitiū
non unq̃
& amici,
causa sūt
infortuniū
&c.

Cum oculum premis, elicis lachrymas,
Et quando male conscio cor tangis,
ipse se prodit.

Qui uolucres iactu petit, abigit eas,
Et qui contumelia afficit amicum,
diuellit amicitiam.

Etiam si gladium stringas aduersus
amicum, tamen leuius est, quam contumelia,
Nam facile potestis reconciliari,
si non uites eum, sed colloquaris illi.
Omnia sanabilia sunt praterquam
contumelia, contemptus, proditio secreti,
fraudes, Hæc sunt quæ abigunt amicos.

Fidum te præbe erga amicum tuum,
tempore paupertatis suæ, ut lætari
cum eo possis rebus secundis.

Firmum præsta amicum rebus aduersis,
ut illius meliori fortuna etiam
uti possis.

Antequam incendium erumpit in
flammam, primum excitatur fumus &
uapor, Ita post contumeliam sequitur
cædes.

Non

Non pudeat te defendere amicum
tuum, & noli uitare eum, Si ingratus
malum tibi repondet, uitabit ipsum om-
nis qui hoc audit.

CAP. XXIII.

VTinam seram obdere possem ori
meo, & firmissimum sigillum la-
bijs meis, ne per illa caderem, &
perderet me lingua mea.

Domine Deus **PATER**, domi-
nator uitæ meæ, Ne patiaris me misceri
blasphemis, neq; perire inter eos. Ut
nam omnes cogitationes meas possem
cohercere freno, & cor meum castigare
uerbo Dei. Utinam non indulgeam
mihi si quid errem, nec causa sim pecc-
candi, ne errores excitem maximos, &
plurimum perpetrem mali, Ne interire
contingat me coram inimicis meis, &
ipsis sim ludibrio.

Domine Deus, dominator uitæ
meæ, custodi me ab oculo impudico, &
custodi me à uoluptatibus malis, ne pa-
tiaris me obbrutescere in crapula & li-
bidini

bidinibus, & custodi me à corde impu-
denti.

Filij, discite continere linguam, nam
qui continet os, ille non impingit uer-
bis, sicut impij, blasphemi & superbi
per hoc cadunt.

Noli assuefacere os tuum ad iuran-
dum, & non usurpes nomen Dei inua-
num. Nam sicut seruus, qui saepe uapuz-
lat, non est sine uibicibus, Ita non est si-
ne peccatis qui saepe iurat, & nomen
Dei inuanum usurpat.

Qui saepe iurat saepe peccat, & cala-
mitas non cessabit à domo eius.

Si iurat, & non intelligit, nihilomi-
nus tamen peccat, Si autem intelligit,
iam dupliciter reus est. Sin autem iu-
rat sine damno proximi, tamen non est
sine peccato, domus eius duriter affli-
getur.

(ad mor-
tem) Ut
gentes, q̄
iurāt per
Idola.

Sunt qui iurant ad mortem, à quo
custodiat Deus domum Iacob, Timen-
tes Deum, uitent hoc, neq; contami-
nent se hoc peccato.

Noli

Noli assuefacere os tuum ad iurandum ita faciliter, Nam proficiscitur à malo proposito.

Noli obliuisci doctrinam patris tui, & matris tuæ, & sedebis inter principes, nec obliuio erit tui. Ne assuefias stulticiæ, & tandem præoptes te non esse natum, atq; execreris natalem diem tuum.

Qui assuefacit se ad contumelias, hic per omnem uitam non redditur melior.

Secundò peccare nimium est, Tertiò uero peccare, pœnam secum adfert.

Qui æstuat libidine, est uelut ignis ardens, neq; desinit, donec inflammet seipsum.

Homo libidinosus, non est corpore quieto, donec ignem accendat.

Libidinoso homini, qui uis cibus dulcis est, non desinit, donec expleat cupiditatem suam.

Vir qui adulterium admittit, & cogitat apud se, quis me uidet? Tenebræ cingunt

(contumelias) A d
obtreccionibus, ad
iudicandos alios.

(Cibus)

Quamuis occasione
arripit,

sepe putandum scortum præstans

rens fornicose uxori.

cingunt me, parietes occultant me, iam
me uidet nemo, Quem metuam, quem
reuerear? Altissimus mea peccata nihil
moratur. Hic tantum reueretur oculos
hominum, & non cogitat, quod
oculi Domini sunt multo clariores sole,
omniaque cernunt facta hominum, pe-
netrantque in angulos abditissimos. Om-
nia tam sunt nota illi, antequam creen-
tur, quam postea cum creata sunt. Hic
uir in urbe publice dabit poenas, tunc
deprehendetur cum minime cogitat.

Idem accidet mulieri, quae deserit
maritum suum, & liberos habet ex alie-
no. Primum refragatur mandato Dei.
Secundo peccat contra maritum suum.
Tertio, per suum adulterium procreat
liberos supposititios. Haec eicietur ex
Ecclesiae coetu, & liberi quoque eius hoc
luent. Liberi eius non agent radices, &
rami eius non proferent fructum. Ad
posteritatem maledicetur, & ignomis-
nia eius non delebitur. Ex hoc discunt
posterique

posterius, quod nihil melius est, quam timere Deum, & nihil dulcius, quam magnificare mandata Dei.

CAP. XXIII.

Sapientia prædicat se ipsam, & in concilio populi celebrat se, Concionatur in Ecclesia Dei, & in regno eius ius ebuccinat se. Ego, inquit, sermo sum Domini, qui impendo instar nubium super totam terram. Meum tabernaculum est in excelso, & mea sedes in nubibus, Ego sola ubique sum, quam late patet cœlum, & quam profunda est abyssus, undiquaque in mari, undiquaque super terram, inter omnes populos, inter omnes gentes, Apud omnes illos habitationem quaesivi, ut sedem alicubi inuenirem.

Hic præcipit mihi Creator omnium, & qui me creauit, habitationem mihi constituit. In Iacob inquit, habitabis, & Israel erit hæreditas tua.

Ab initio ante orbem conditum creata sum, & in æternum manebo, & ante

✿
(Myrrha
electa)
Myrrha
electa seu
prima, est
preciosis-
simus &
optimus
succus, q
sua spon-
te ex myr-
rha arbo-
re fluit, et
uocatur
stacte seu
gutta,
Reliqua
(myrrha)
tantū uo-
catur, q
incisione
arboris
pfluxit.

ante eum in tabernaculo inseruiui, &
postea in Zion certum locum nacta
sum, Et posuit me in ciuitatem sanctam,
ut in Ierusalem regnarem. Radices meæ
in populo glorioso, qui hæreditas Do-
mini est. Succreui in sublimi, sicut Ces-
drus Libani, & sicut Cyparissus in mon-
tanis Hermon, Incrementum meum si-
cut Palmæ positæ in irriguo, sicut plan-
tæ roseti prolatae in Hiericho, sicut oli-
ua generosa in medio campo, Subinde
creui, ut Ebenus, Odorem suauissimum
dedi sicut Cinamomum, & aromata
preciosissima, sicut ✿ Myrrha electa, si-
cut Galbanum, Onychium, aut Myr-
rha, sicut odor Turris in Templo.

Extendi ramos meos in modum
quercus, Rami mei pulchri & amæni,
Fragrantia odoris optimi dedi, instar
uitis, Et flores mei fructum profere-
bant honestum atq; uberrimum.

Venite ad me omnes qui concupis-
citis me, saturamini ex fructibus meis,
Meæ conciones sunt dulciores melle,
& dona

& dona mea dulciora fauo mellis, Qui
comedit me magis esuriet sapientiam,
& qui de me bibit, sitiet me. Qui obe-
dierit mihi, non pudefiet, & qui me se-
quitur, innocens manebit.

Atq; hæc quidem sapientia, atq; hoc
totum est liber fœderis facti cum Deo
altissimo, nempe Lex sancta, quam Mo-
ses commendauit domui Iacob, ut the-
saurum, ex quo promanauit sapien-
tia, sicut fluuius Phison, cum euagatur
latissimè, & sicut Tygris, cum inundat
tempore uerno. Ex hoc fluxit intelle-
ctus sicut Euphrates, cum alueum supe-
rat, Et sicut Iordanis in messe. Ex hoc
erupit disciplina, sicut è tenebris lux, &
sicut Nilus in Autumno, Non uixit ho-
mo, qui perdidicerit aut exhauserit, nec
unquam nascetur, qui omnia in eo pe-
nitus perscrutatus sit, Sententiæ eius
opulentissimæ & inexhaustæ, ut mare,
& uerba eius altiora abyssu.

Ex me fluunt riuuli in hortos, sicut
canalibus ducuntur aquæ, Ibi rigantur

G

horti

horti mei, & largiter bibunt prata mea.
Ibi mei riuuli excrescunt in torrentes, &
flumina mea in lacus amplissimos, Nam
mea doctrina tam late lucet, quam se-
renum mane, & radios spargit longis-
sime. Deinde & mea doctrina effundit
prophetiam, quæ manet in æternum.
Ibi uidetis, quòd solum pro me non la-
boro, sed pro omnibus qui afficiuntur
sapientia.

CAP. XXV.

TRia sunt longè pulcherrima, quæ
Deo & hominibus ualde placent.
Concordia fratrum. Amor mu-
tuus inter uicinos. Maritus & uxor,
quibus bene conuenit.

Tria sunt quæ odi ex animo, & om-
nium mihi molestissima sunt. Quando
pauper est superbus. Diues, qui liben-
ter mendacia loquitur. Et decrepítus
senex inuentus in adulterio.

Si ætate florenti non congregas, In
senectute quid inuenies?

O quàm iucunda res est, quando
canities

canities coniunctam habet sapientiam, senectus prudentiam, & cum Principes ac Magistratus intelligentes sunt, & prudentes.

(sapiens)

Id est, uere

timens

Deum, in

spiritu

ueritate

Corona senum est esse multa expertos, & gloria eorum, quando timent Deum.

colens

Deum.

Nouem res sunt, quæ in corde meo ualde laudanda duco, & decimum ore meo prædicabo. Virum, cui datur læ-

1.

tari in liberis suis. Qui tam diu super-

2.

stes est, ut uideat interitum inimicorum

suorum. Beatus, qui habet uxorem

3.

prudentem. Qui sermone suo non

4.

damnum dat. Qui non cogitur serui-

5.

re indignis. Beatus, qui habet ami-

6.

cum fidum. Beatus, qui prudens est.

7.

Qui docet apud eos, qui libenter atten-

8.

dunt & audiunt. O quàm magnus uir

9.

est, uir sapiens. Qui autem timet De-

10.

um, hunc nemo superat. Nam timor

Dei excellit res omnes. Qui tenaciter

huic adhæret, quem huic conferes?

Nihil est acerbius dolore cordis seu

G 2

animi.

animi. Non est astutia, supra astutiam
mulierum. Non sunt insidiae, supra insi-
dias inuidi. Non est cupiditas uindis-
ctae, supra cupiditatem inimicorum.
Non est caput ullum astutius capite ser-
pentis. Non est ira tam acerba, quam est
ira mulieris. Mallem Leoni & Draco-
ni cohabitare, quam mulieri irritatae,
Cum excandescit, mutat uultus suos, &
nigrior fit quouis sacco. Maritum eius
pudet illius, & cum exprobratur sibi,
dolet animo eius. Omnis malicia leui-
or malicia mulieris inuidae. Eueniat ei,
quod euenit impijs.

Mulier loquax marito modesto
perinde est, atq; uia arenosa sursum ten-
dens seni decrepito. Vide ne decipia-
ris quod formosa est, neq; concupiscas
eam.

Quando dotata mulier ditat uirum,
nihil ibi est quam rixae, contemptus &
ingens contumelia. Mulier mala tristi-
tia est cordis & uultus, & uehementissi-
mus dolor animi.

Mulier,

Mulier quæ non lætificat maritum,
tædium conciliat rerum aliarum om-
nium.

Peccatum à muliere ortum est, &
propter ipsam omnes sumus mortis ob-
noxij.

Sicut inundationi subitæ non per-
mittenda est uia, Ita non indulgendum
est uoluntati mulieris. Si non sequitur
ductum tuum, da illi libellum repudiij.

(repudiij)
Hoc dictum
est iuxta
Legem
Mosi.

CAP. XXVI.

Bene huic, qui habet uxorem ho-
nestam, Hic eò magis longæuus
erit.

Mulier œconoma, est læticia marita-
ti, & parat ei uitam tranquillam.

Mulier pudica est preciosum do-
num, & datur huic, qui Deum timet.
Siue diues sit, siue pauper, consolatio
est illi, & exhilarat omni tempore
eum.

Tria sunt horribilia, & quartum est
abominatio. Proditio, seditio, effusio
innocentis sanguinis, quæ omnia sunt

tristiora morte. Verum hæc primum
cordis afflictio ingens est, quando mu-
lier contra mulierem zelotypa est, &
traducit eam apud quosuis.

Quando quis habet vxorem immo-
rigeram, perinde est atque par boum
dispare robore, qui coniugari debent.
Qui nanciscitur eam, nanciscitur Scor-
pionem.

Mulier ebría ingens calamitas est,
Nam pudenda sua tegere non potest.

Mulierem impudicam produnt ge-
stus & oculi.

Si filia tua parum uerecunda est,
preme eam imperio, ne nimium libera
indulgeat cupiditatibus suis.

Si animaduertes quòd circumspes-
cat petulanter, attentus observa eam.
Sin autem id neglexeris, & ipsa interim
peccarit contra te, noli mirari, Nam si-
cut viator in æstu sitiens, anhelat, & bis-
bit aquam vndeuis obuiam, & in quo-
uis ligno quiescere captat, Ita & illa quæ
quid offertur, accipit.

Mulier

Mulier comis exhilarat maritum,
& cum humaniter eum tractat, recreat
cor illius.

Mulier quæ tacere potest, est do-
num Dei, & mulier bene educata, om-
ne precium superat.

Nihil amabilius super terram quàm
mulier honesta, & nihil preciosius quàm
mulier pudica.

Sicut sol cum exortus est, & subue-
ctus est in altitudinem cœli, ornamen-
tum est à Domino mirificum, Sic muli-
er honesta, lumen ornatusque mirus est
totius domus.

Mulier formosa, quæ pudoris sui
custos est, sicut lampas est splendida in
candelabro sancto.

Mulier quæ animo est constanti, est
sicut columna aurea in basi argentea.

CAP. XXVII.

Duo sunt mihi molesta, & tertium
ad iram prouocat me. Quando
bellator bene meritus, tandem

G 4

inopiam

(candelabro). Lo-
quitur de
candelabro et co-
lumna in
tabernacu-
culo Mo-
se.

inopiam patitur. Et sapientes consiliarij tandem contemnuntur. Et quia uera fide desciscit, ad fidem & cultum falsum, hunc Deus condemnauit ad gladium.

(auertunt oculos)
Id est,
Paruipendunt con-
scientiam. Mercator difficulter abstinet ab iniuria aliorum, institores ægre à peccatis, Nam propter opes multi iniuriam faciunt, & qui ditescere student, auertunt oculos. Sicut clauus in muro defixus, hæret inter duos lapides, ita tenaciter defixum peccatum hæret inter emptorem & uenditorem, Nisi magno studio ad timorem Domini conuertat se, domus eius celeriter uastabitur.

Inter cribrandum manet furfur & palea in cribro, ita in coeptis hominum subinde aliquid inquinati adhærescit.

Sicut fornax examinat ollas nouas, ita afflictio examinat hominis animũ.

Ex fructibus deprehenditur educatio arboris, Ita sermo est indicium mentis & animi.

Neminem laudabis, priusquam audieris.

dieris eum, Nam ex sermone agnosci-
tur uir.

Si iusticiam sectatus fueris, nanci-
ceris eam, & indues eam ut uestem in-
signem.

Volucres associant se sui similibus,
ita ueritas adiungit se his qui obedi-
unt illi.

Vt Leo expectat prædam, ita pec-
catum tandem insidiosè arripit male
operantem.

Timens Deum, semper loquitur sa-
lutaria, At stultus mutabilior est Luna.

Cum inter fatuos uersaris, observa
quid patiatur tempus, Sed inter sapien-
tes potes tutò pergere.

Sermo stultorum est supra modum
molestus, Et risus eorum peccatum me-
rum est, quo tamen ipsi sese titillant.

Sermo multum iurantium horribi-
lacionem capiti adfert, & rixe eorum fa-
ciunt, ut obturentur aures.

Quando superbi contendunt, sequi-
tur effusio sanguinis, & molestissimum

G S est

est audire, ubi certatur conuitijs.

*Si enim
non ut
produm =
da iuber*

Qui detegit secreta iacturam facit
fidei, & nunquam fidum amicum nans
ciscetur.

Magnifacito amicum tuum, & serua
illi fidem. Sin autem secreta eius re-
uelaris, non recuperabis eum.

Qui amittit amicum suum, non mi-
nus patitur damni, quam si e manibus
elabatur inimicus. Perinde atq; si volu-
crem amittat auceps, ita fit cum amittis
amicum, non rursus capies eum, non
est ut insequaris eum, nimium longe
auolauit, euasit ut caprea e laqueis.
Vulnera sanari possunt, conuitia item
sedari, Qui autem prodit secreta, de illo
scilicet actum est.

*Co scribis
culum meo*

Qui oculis innuit, aliquid mali uer-
sat in animo, neq; facile ab eo auerti se
patietur, Coram te blande loquitur, &
omnibus sermonibus applaudit, veru
te absente loquitur aliter, inuertit tibi
uerba tua, Nihil odi uehementius q̄
hoc sic uersutum, nam Dominus etiam
tales odit.

Cap.

CAP. XXVIII.

Qui proicit lapidem in altum,
huic recidit in caput. Qui clancu-
lum pungit, hic sauciat se ip-
sum. Qui foueam fodit, ipse cadit in illam.
Qui alteri insidiatur, hic illaqueat
se ipsum. Qui damnū inferre vult alijs,
hic saepe ipse plectitur, nesciens vnde
hoc eueniat.

Superbi exagitant & deridēt alios,
sed ultio expectat eos ut Leo.

Qui latantur afflictionibus bono-
rum, in laqueo capientur, dolor animi
exedet eos antequam moriantur.

Ira & seuitia sunt abominatio cor-
am Domino, impius utriusq; reus est.

Qui se ulsciscitur, in illo ulsciscetur
se Dominus, & peccata quoq; eius retia-
nebit illi.

Dimitte proximo tuo quod in te
peccauit, & roga eum, et uicissim remit-
tentur tibi peccata tua.

Inuenias hominem qui erga alium
iram

iram & odium gerit, & Domini im-
plorat gratiam, Immisericors est erga
proximum suum, & pro peccatis suis
uult preces fundere, Ipse caro & san-
guis tantum est, & tam tenaciter iram
suam fouet, Quis ergo peccata ipsius
remittit ei?

Cogita de fine, & remitte offensam,
quæ mortem & interitum quærit, &
mane in mandatis, Cogita de præcepto
Dei & remitte minas erga proximum
tuum, Cogita de lege & pacto Altissi-
mi, & condona erratum. Desine à con-
tentione, & peccata multa omittentur.
Homo iracundus accendit rixas, & im-
pius inextricabilia miscet inter amicos
bonos, & irritat eos, qui pacem habe-
bant.

Quando multa sunt ligna, ignis eò
fit maior, Ita, cum homines sunt poten-
tes, eò grauius sæuit ira. Et cum diuites
sunt, furit eò uehementius, Et quando
contentio diu durat, tunc eò latius ua-
gatur incendium.

Qui

Qui feruidus est nimium ad contentiones, accendit ignem, Et qui ad rixam præcipites sunt, effundunt sanguinem.

Insuffla in scintillam, & excitabitur ignis maximus, Expue in eandem, & extinguetur, Et utrunq; procedere potest ex ore tuo.

Sufurriones, & linguæ uirulentæ sunt maledictæ, quia apud multos turbant pacem.

Os obtrectatoris, & lingua uirulenta, multos facit discordes, & agit eos de una terra in aliam, diruit urbes munitas, uastat Principatus. Os obtrectatoris eijcit domo matronas honestas, spoliatq; rebus omnibus, quas ingenti sudore pararunt. Qui paret obtrectatrici linguæ, irrequietus est, & nusquam manere potest in pace.

Flagellum in tergo uibices facit, sed uirulenta lingua conterit ossa & omnia.

Multi ceciderunt per aciem gladij, sed

sed non tam multi quam per linguas
uirulentas.

Beatus qui custoditur ab ore uirulen-
lento, qui ab eo non affligitur, & eius
iugum non portat, eius cassibus non ir-
retitur, Nam iugum eius ferreum est, et
laquei eius ænei, Afflictio eius acerbior
morte & inferno.

Sed timentem Deum non oppri-
met, neque uretur flammis eius. Qui re-
linquit Dominum, cadet in eiusmodi
ignem, & in eo comburetur, nec extin-
guetur, obruet eum sicut Leo, & deuor-
abit sicut Pardus.

Sapem prætexis spinosam tuis præ-
dijis, quare non potius ori tuo obdis ho-
stium & repagulum? Aurum & argen-
tum tuum expendis libra, Quare non
trutinas uerba tua in libella aurificis?
Vide ne quasi in lubrico per ea nutent
pedes, & cadas coram inimicis tuis, qui
te obseruant.

CAP. XXIX.

Qui

Qui mutuat proximo suo, hic facit opus misericordiae, & qui opes habet debet hoc praestare officium.

Mutua proximo tuo cum indiguerit, Et tu quoque debitor redde tempore constituto. Serua promissum, neque agas dolo cum eo, & inuenies omni tempore qui subueniant tibi.

Plerique putant id se casu inuenisse, quod mutuo accipiunt, & offendunt eos qui ipsis mutuantur, Osculatur manum mutuanti, & attemperans verecundae verba submisse se gerit, ut pecuniam impetret proximi. Cum autem reddere debet, moram facit, & incipit conqueri difficilia esse tempora, & etiam si suppetat facultas, tamen vix dimidium reddit, & creditor ducit sic lucrum accessisse. Sin autem non est soluendo, illum mutuantem gnauiter defraudat, hic deinde suis nummis emit inimicum sibi, conuitia, execrationes & uerba contumeliosa pro pecunia scilicet dantur.

Ideo

Ideo plerique inuiti mutuunt alijs, non malo animo, sed metuunt, ne iacturam pecuniae suae faciant.

✿
(necessitate) Cum premit eum praesens necessitas

Sed tamen succurre proximo tuo in necessitate, & insuper superadde Eleemosynen hanc, ut diem illi des.

Subueni inopi, propter mandatum Dei, & in necessitate ne dimittas eum uacuum.

♣
(loco) Numerata & segregata ab alijs tuis facultatibus

Libenter facito iacturam pecuniae tuae, propter fratrem & proximum tuum, & ne defodias sub lapide, ubi tamen perit.

♣
& bonis, quod daturus es, sicut Moses praecipit segregari decimas, sicut Paulus etiam 2. Corin. 9. praecipit.

Congrega tibi thesaurum, secundum mandatum Altissimi, hic melior erit tibi quouis auro.

♣
Eleemosynen tuam suo sepone loco, hoc liberabit te a calamitatibus, Et pugnabit pro te contra inimicum tuum fortius quavis lancea aut scuto.

Vir bonus fideiubet pro proximo suo, At homo impudens, patitur fideiussorem excuti & luere.

Noli obliuisci beneficium fideiussoris,

ris, nam seipsum obligauit pro se.

Impius fideiussorem suum damno afficit, & homo ingratus, redemptorem suum patitur plecti.

Fideiussio pro alijs, multos diuites euertit, sursum deorsumq; uexauit, ut fluctus maris, Magnos homines egit in exilium, ut cogerentur errabundi uagari in terris alienis.

Impius si fideiusserit, & artificijs calidus conatur elabi, hic poenam non euadet.

Eripe proximum tuum quantum potes, & prospice tamen tibi, ne ipse damnatum patiaris.

Satis est ad hanc uitam, si quis habet aquam & panem, uestimentum & domum, quibus tegat & necessitatem suam.

Melior est uictus mediocris sub teto proprio, consuto asseribus, quam splendida mensa inter alienos.

Contentus esto, siue multum haberes, siue parum, Nam turpissimum est

H

(necessitatem) Non est opus fideiubere aut mutare proximo ad pompam, ad aedificia, ad emendam magna.

Vult dicere, pro quibus debeamus fideiubere, ne pro luuantibus in necessitate, alias sunt qui incipiunt magnas res, idque peres alienum, et ita onerant alios.

de domo obambulare in domum, Et ubi quis peregrinus est, non audet aperire os suum, Cogitur ferre quosuis, & etiam ingratos admittere ad cōmunia pocula, Cogitur audire uerba amara. Hospes (inquiunt) uade, para mensam, ut tecum edam, quicquid habes. Item, migra e domo mea, nactus sum hospitem honestiorem, cogor uti domo mea, nam frater meus cohabitabit mihi. Hæc molestissima sunt uiro prudenti, quod propter diuersorium cogitur deuorare uerba eiusmodi, & q̄ exprobrant ei omnes, qui mutuum dant illi.

CAP. XXX.

Qui diligit puerum suum, hic sub ferula tenet eum, ut postea gaudium habeat ex illo.

Qui pædagogia in disciplina cohercet puerum suum, hic lætabitur, neq̄ pudefiet apud notos & amicos suos.

Si quis recte educat puerum suum, hoc dolet inimicis, & magnum gaudium

*ἡμεῖς δὲ φησὶν ὅτι
 ὡσαύτως ὡς καὶ λέγει ὁ θεὸς
 ἀλλ' ἢ ὡς ἰσχυρὸς ἰσχυρῶς.*

Et
es
&
ia
a.
na
s.
m
o
it
is
is
q
m
b
is
rs
q
n,
ia
m

um adfert amicis. Cum moritur pater
eius, perinde est, atq; si non esset mors
tuus, Nam sui similem post se relinquit.
Cum uiueret, in puero hoc iucunditas
tem habebat & gaudium, Cum mories
batur, non erat quòd curis torquere
tur, Nam post se relinquit munitionem
aduersus inimicos suos, & qui vicissim
amicis possit inferuire.

Qui indulgens est filio suo, deplorat
vibices eius, & perterretur quoties illa
chrimat.

Puer qui non castigatur, postea fero
cit sicut equus indomitus.

Si delicate foues filium tuum, postea
metuere cogaris eum, Lusita cum illo,
& postea contristabit te.

Noli ludere cum filio tuo, ne postea
cogaris tristari, & tandem dentibus in
frendere.

Noli indulgenter tractare eum in
ætate tenera, neq; excuses stulticiam ei
us, Inflecte ceruicem eius, cum est ado
lescens, & dorsum eius verbera, cum

paruulus est, ne præfractus & inobediens fiat.

Educatò filium tuum, neq; sinas eum obtorpescere ocio, ne pudeas in ipso.

Melius est esse pauperem, & incolumi ac sano corpore, quàm diuitem & ualetudinarium. Sanum & uegetum esse, preciosius est auro. Corpus sanum est preciosius quibusuis opibus, Nullæ opes conferri possunt ad corpus sanum, Neq; ulla gaudia ad ueram læticiam cordis.

Tolerabilior est mors ipsa, quàm inualetudo & morbus perpetuus, Perinde enim est ut ferculum splendidum, quod palato ægroto proponitur, & sicut cibi, positi ad bustum sepulti, Et quid idolo profunt hostiæ, tamen neq; edere potest, neq; odorari. Ita habet res etiam cum diuite, quem Deus morbis affligit, Aspicit quidem oculis & ingemiscit, & est sicut Eunuchus, qui apud puellam cubat, & suspiria trahit.

Noli contristari te ipsum, neq; te ipsum
sum

sum excarnifica cogitationibus tuis.
Cor enim lætum, est uita hominis, &
gaudium longœuitas est illi. Te ipsum
etiam curato, & consolare cor tuum, &
tristitiam longe repelle abs te. Tristitia
& mœror animi occidit multos, & ta-
men nihil prodest.

Zelus & ira abbreviant uitam, &
sollicitudo senescere facit ante tempus,
Ei, qui animo est læto, omnes cibi bene-
sapiunt.

CAP. XXXI.

Peruigilare ut dixeris, consumit cor-
pus, & de re familiari esse sollici-
tum, interrumpit somnum. Cum
quis lecto decumbens, sollicitus se tor-
quet, subinde euigilat, perinde ac in
morbis molesta est insomnia.

Hic est diues satis, qui laborat &
congregat nummos, & tandem desinit,
& partis utitur, Ille autem est uere in-
ops, qui laborat, & non benedicitur, &
ut maxime desinat, tamen mendicus
est.

H 3

Qui

nihil pro-
dest) Eris
gi uult a-
nimos, &
sperare in
Deo, tri-
sticia non
reddit
causam
melio-rem
ad quid
prodest
ergo?

Qui amat pecuniam, non erit sine peccato, & qui quærit caduca, ipse quoque interibit.

Multi propter pecuniam gravibus implicantur casibus ac periculis, & videntes, prudentesque pereunt.

(Sacrificiant) Qui seruiunt

Mammone, sicut

Paulus dicit (Auaritia est

idolorum

seruitus)

Auari sunt cul-

tores & sacerdotes

Mammone.

Qui sacrificant ei, illos euertit, & incautos captiuat.

Beatus ille diues, qui irreprehensibilis inuenitur, & pecuniam non quærit,

Vbi nam est ille, & laudabimus eum.

Magna enim gerit in populo suo, Qui in hoc probatus, & rectus inuenitur,

hic merito laudatur, qui potuit malum operari, & non fecit, damnum inferre,

& non intulit, ideo durant opes eius, & sancti Eleemosynam eius laudabunt.

Cum sedes ad mensam diuitis, ne dilata guttur tuum, ne cogita, hic ingens

copia suppetit, ut helluemur, sed cogita, quod oculus insidiator, inuidus est,

(Nam non est maior inuidia, quam in eiusmodi oculo) & lachrymat, cum attingere te uidet.

Noli

Noli ita attingere omnia, quæ ap-
posita uideris, nec id accipe, quod ante
eum iacet in patina, Ex teipso fac con-
iecturam, quid inuitus aut uolens fe-
rat proximus tuus, & modestum te
præbe in omnibus.

De his, quæ apponuntur ede ut ho-
mo, ne uorax sis instar beluæ, ne meris
to in odium uenias.

Reuerentiæ causa primus desine, &
ne sis uorax helluo, ne amittas gratiam
apud homines.

Cum confederis inter multos, ne
primus attinge in patinam.

Homo moderatus, paucis cōtentus
est, ideo & in grabato ægritudinis non
gemet anhelus, Et cum stomachus non
est oneratus, somnus est dulcior, Et eò
facilius mane surgere potest, ut sobrius
& apud se sit, At inexaturabili helluoni
etiam somnus difficilis est, & cruditate
ac torminibus exercetur uentris.

Cum edendo excessisti modum, sur-
ge & abi, & ad quietem te compone.

CAP. XXXII.

Fili mi, audi me, & noli me contem-
nere, ne tandem uerba mea te tan-
gant. Incumbe alicui exercitio &
labori, tum non incidēs in ægritudi-
nem.

Virum beneficum & hospitem
laudant homines dicuntq; eum esse uir-
rum honestum (quæ quidem eximia
laus est) At uirum parcum & sordidum
tota ciuitas uituperat, & recte qui-
dem.

Ne sis potator uini, Nam uinum
multos homines perdit.

Fornax probat omnis generis fer-
rum, Ita uinum animos feroces prodit,
cum inebriantur.

Vinum recreat hominis uitam, si
moderate utaris. Et quæ hæc est uita,
ubi deest uinum? Vinum creatum est,
ad exhilarandos homines. Vini mode-
ratus usus, reficit corpus & animam. At
si nimio te ingurgites, afferet dolorem
acerbissimum.

Ebrietas

Ebrietas reddit insanum & fatuum
adhuc insaniorem, ut insultet, ferociat,
tumultuetur, donec colaphos auferat,
uerba & vulnera.

Noli proximo tuo conuitiari inter
pocula, & non contumeliose tracta es-
um in læticia eius. Nec proscinde eum
conuitijs, neq; asperis sermonibus oc-
curre illi. Accommoda te moribus eo-
rum quibus assides, attempera te eis, &
honestè sedebis. Numera quæ debes,
si unà uis sedere, ut unà tecum lætari
possint, tuq; laudem hanc auferas, ut
uir moderatus, comis & affabilis appel-
leris.

Senior loquatur, nam ipsum id de-
cet, ut peritū rerum. Noli turbare sym-
phoniacos, & quando carmina canun-
tur, noli loquaciter obstrepere, Differ
sapientes illos sermones tuos in aliud
tempus. Nam sicut Carbunculus fulget
in auro optimo, ita Musica ornat con-
uiuū. Sicut Smaragdus in auro fabre
facto, ita carmina ornant symphonion.

H. 5 Adoleſ.

Adolescenti etiam licet loqui, semel
(coruscas aut iterum, cum opus est, Et cum inter-
tiones) Co rogatus fuerit, breuiter loquatur, Sic se
ruscatio gerens, ut agnoscat se imperitum esse,
præabula qui tacere malit. Non parem se existis
tonitruu met dominis, Et seniori loquente, non
omnia res interrumpat sermonem.

Tonitrua coniunctas habent cor-
ruscationes, uerecundia coniunctum
ta luce, iz ta uerecūdiā citò et
repentè

A mensa surge etiam in tempore, &
faurem non sis ultimus, sed festinans, uade do-
cōciliat a mum, & lude ibi, & facito quod libet,
pud quos ita tamē, ut nihil patres mali, neq; & tu-
uis, nam multueris, Sed age gratias pro omni-
qlibet fa- bus creatori tuo, qui te condidit, & opis
cile fauet bus suis saturauit.

CAP. XXXIII.

Qui timet Dominum, patitur
gubernationem educantis, &
odit in ea qui cito se accommodat disci-
plinae
etate im-
pudentiam.

& (tumultueris) Id est, ne familiam aut uxorem uerberes, sed
lude, id est, letare cum illis.

plinae, inueniet gratiam.

Qui quaerit uerbum Dei, opulenter hoc nanciscetur. Qui autem non serio afficitur, tantum per hoc reddetur deterior.

Qui timet Dominum, scopum sinceræ doctrinae tangit, & iusticiam facit splendescere sicut lumen.

Impius non patitur se moneri, & nouit se excusare aliorum ❀ exemplis in malefactis suis.

Homo prudens non aspernatur consilium bonum, At ferus & elatus, nihil timet, ut maxime quiduis patrarit mali.

Nihil tenta sine consilio, & non poenitebit te post factum.

Noli incedere uia, qua possis cadere, aut qua impingas in lapides asperos.

Noli ideo fidere tibi, quod uia sit ❀ plana, Imo caue à proprijs liberis.

Quicquid incipis, confide Deo ex

fortuna aucti sint, & accumulati, sed tandem illa uia precipitat eos in abyssum &c.

(exemplis) Non uideo, inquit, quid ille aduersi patiatur, qui tamen etiam uerbum Dei non curat &c.

Imo pessimi quique fortuna maxime secunda utuntur.

(plana) sic enim apparet, quasi intoto pij mera

toto corde, Nam hoc est seruare man-
data Dei.

(Hypocri-
ta) Ist mei-
ster klüs-
gel, Qui
in scriptu-
ris uersa-
tur acutu-
lus, qua-
rens, qua-
re una di-
es sit san-
cta, alia
non, Qua-
re Baptis-
mus sit la-
uacrum
anime.
Quare et
quomodo
panis et
uinum sit
corpus
Christi?
Etc.

Qui uerbo Dei credit, hic magnifa-
cit mandata, Et qui confidit Domino,
huic nihil deerit.

Timenti Dominum, nihil accidet
triste, Sed cum tentatur, rursus eripie-
tur.

Sapiens non audit eos qui nause-
am conantur facere uerbo Dei, Hypo-
crita autem fluctuat sicut nauis in mari
tempestuoso. Homo prudens tenacis-
ter & constanter retinet uerbum Dei,
& de uerbo Dei certus est, ut de sermo-
ne aperte dicto.

Primum uide certum reddaris, dein-
de loquere, primum fac bene docearis,
& respondere poteris.

Cor stulti est instar rotæ in curru, &
cogitationes eius quasi axis uersatilis.

Sicut equus emissarius, ad quasuis
equas adhinnit, Ita adiungit se Hypo-
crita quibusuis derisoribus, Et quare
(inquit) dies sanctior habetur die?
Cum

Cum

Cum idem sol omnes dies per annum
faciat.

Sapientia Domini ita discreuit eos,
& tempora ac festiuitates ita ipse ordinauit,
Quosdam dies elegit, & sanctificauit
præ alijs, Quemadmodum omnes
homines creauit de terra, & Adam
ex puluere, & tamen Dominus discreuit
eos, iuxta multifariam sapientiam
suam, & uarios ordines inter eos con-
stituit, quosdam benedixit, exaltauit,
sanctificauit, & ad cultum suum uoca-
uit, Quosdam maledixit, depressit, & e
suo gradu deiecit. Nam in manu eius
sunt, ut argilla in manu figuli. Omnia
opera sua facit, ut uult, Ita & homines
sunt in manu illius, qui fecit eos, & cui-
libet dat, sicut placitum est.

Ita bonum ordinatum est aduersus
malum, Vita morti, Timens Deus
improbum & prophano. Respice ita
omnia opera Altissimi, semper duo
contra duo ordinata sunt, & unum ad-
uersus unum.

Ego

Ego ultimus euigilaui, quasi qui col-
ligit botros post uindemiam, & Domi-
nus ad hoc dedit mihi benedictionem,
quod & mea torcularia impleui, sicut in
Autumno pleno. Videte, quomodo
non pro me laboraui, sed pro omnibus
qui libenter discere uellent.

Audite me uos magnates, & guberna-
tores in populo attendite. Ne per-
mittas filio, uxori, fratri, consanguineo
potestatem super te, interim q̄ uiuis,
Nec facultates tuas cuiquam donatio-
nibus effunde, ne peniteat te, & post
stea ab ipsis petere cogaris. Interim q̄
uiuis & spiras, ne te aut tua des alijs,
Melius est ut liberi tui te indigeant,
quam ut tu ex manibus eorū expectes.
Sis tu dominus bonorum tuorum, neq̄
honorem cede alteri. Cum finis appro-
pinquabit, & discedendum erit e uita,
tum diuide hæreditatem tuam.

Asino pabulum debetur, & flagella-
lum & onus, Ita seruo, panis, castigatio,
labor. Seruo tuo iniunge laborem, &
pacem

pacem habebis, Si ocio assueuerit, tum insolescet contra te.

Iugum & funus inflectunt ceruicem, seruum responsatorem baculus & uirga, Perpelle eum ad laborem, ne ocietur, Impone ei onera seruilia, Si nō obediērit, constringe pedes eius ligno. Nullum tamen onera nimium, sed tene modum in rebus omnibus.

Si habes seruum, defende eum, ut te ipsum, Nam qui eum lædit, hic quoq̃ petit corpus & salutem tuam. Si habes seruum, sit ipse apud conseruos quasi ipse ad sis, Nam indiges eo ut propria uita tua.

(ipse ad sis) Ut reliqua familia eius mandata tanquam tua reueat.

Si autem indigne tractas eum, sic, ut fugiat à te, ubi requires eum?

CAP. XXXIII.

Homines insipientes fallūt semet ipsos spe inani, & stulti fidunt in somnijs suis.

Qui confidit in somnijs conantur prehendere umbram, & uentum pugno includere.

Somnia

Somnia nihil aliud sunt, quàm imagines inanes rerum non existentium.

(impurū)

Somnia

sunt falsa

& impu-

ra, quid

ergò boni

aut sancti

habeant?

Quod impurum est, quomodo hoc purum esse potest? Et mendacium quomodo potest esse uerum?

Prophetia, interpretatio & somnia, quæ ex te ipso effers nihil sunt, & tamen tristes cogitationes afferunt.

Quæ nisi suggestionem Altissimi fiant, omnia contemne. Nam somnia multos decipiunt, & fallunt illos, qui confidunt in eis.

(mendacis)

Non

est ut som-

nia consu-

las, quid

faciendū

aut secus,

habet uer-

bum Dei,

hoc con-

sule.

Non opus est mendacijs ad colendum Deum, aut seruanda mandata, Nam satis est habere uerbum Dei, ad recte docendum.

Vir exercitatus multa intelligit, & homo bene peritus nouit differere de sapientia. Qui autem inexercitatus est, parum intelligit, & spiritus erronei plurimum mali pariunt.

Cum adhuc essem in errore, etiam docendo obtundebam quosuis, & adeo doctus eram, ut non omnia proloqui possem,

possem, atq; sæpe eo nomine in discrimen uitæ adductus sum, donec tandem liberatus sum. Nunc primum uideo quod timentes Deum, uerum spiritum habent. Nam spes eorum fixa est in illo qui saluare eos potest.

Non est, ut ulla re conterreatur is, qui Deum timet, aut ut perhorrescat quicquam, Nam ipse est fiducia eius.

Beatus uir, qui timet Dominum, sed in quo tandem confidit? Quæ est petra eius? Oculi Domini respiciunt eos, qui diligunt ipsum, Et est fortis munitio, ingens robur, certa protectio aduersus æstum, tabernaculum aduersus calorem meridianum, custodia aduersus gressum uacillantem, sustentatio firma aduersus casum, quæ exhilarat cor simul & faciem, dat sanitatem, uitam & benedictionem salutis.

CAP. XXXV.

Qui sacrificat de bonis male paratis, deridet Deum, Verum talis derisio impiorum nihil prorsus placet Deo.

I

Munes

Munera impiorum nihil placent
Altissimo, & peccata non expiantur sa-
crificijs multis.

Qui de bonis pauperum offert sa-
crificium, non aliter facit, atq; qui filium
um mactat coram oculis patris.

Pauper nihil aliud habet præter
quam buccellam panis, qui hac spoliat
eum, homicida est.

†
(ædificat)
Sacrificare uolunt,
& cultum
prestare
Dico, et ta-
men nõ de-
sinunt à
peccatis,
hoc est, si-
mul ædifi-
care et de-
struere, or-
rare simul
& blas-
phemare.

Qui eripit ei patrimonium, occidit
proximum suum.

Qui operario non dat mercedem
suam, crudelis & sanguinarius est.

Si quis † ædificat, & rursus demolitur,
Quid ille aliud inde habet quàm la-
borem?

Qui orat simul & eodem ore blas-
phemat, quomodo illum exaudiet Do-
minus?

Qui lauat se, cum contrectauit furnus,
& rursus hoc tangit, Quid pro-
dest huic lauacrum? Sic est homo qui
ieiunat pro peccatis suis, & rursus sub-
inde peccat, Quis exaudiet orationem
eius,

eius, & quorsum tandem ieiunium
eius?

Seruare mandata Dei, sacrificium
est splendidissimum, Dei mandata mag
nificare, hoc sacrificium profuerit.

Qui ex corde Deo gratias agit, hic
purissimam offert similaginem.

Qui erga proximum misericors est,
hic sacrificio laudis honorat Deum.

Desinere à peccato, cultus est placens
Domino, desinere à male operan
do, uerum est sacrificium ad placan
dum Dominum.

Sed tamen non ideo apparebis in
conspectu Domini uacuis. Nam & *(uacuis)*
hæc facienda sunt, secundum Legem *Si opera*
Dei. *bona ni-*

Holocaustum iusti, Altare ornat
& ditat, & odor suauissimus est co
ram Altissimo, Sacrificium iusti est ac
ceptum, & in obliuionem ueniet nun
quam. *hil pro-*
sunt, inq-
unt, tunc
nihil facis
emus, quid
enim ad

Da honorem & gloriam Deo uultu
læto, & primitias tuas sine omni labe. *nos sacra*
dotess

12 Quod

(dato) Quod dandum est, dato libens, &
Sacerdos sanctifica decimas tuas animo hilari.

tibus & Da Altissimo secundum quod de-
Leuitis. dit tibi, & quod est in manu tua, dato
uultu sereno, Nam Dominus, qui diues
retributor est, pensabit tibi septuplo.

Noli decurtare dona tua, neque enim
acceptum est coram Domino, Noli al-
iquid lucelli decidere, cum sacrificare
debes.

Nam Dominus est ultor, Et apud
ipsum non est respectus personarum,
Subleuat pauperem, neque respicit per-
sonam, & orationem exaudit afflictos-
rum, non despicit preces pupillorum,
neque querelam uiduæ.

Lachrymæ uiduarum destillant per
genas, at sursum clamitant aduersus il-
lum qui expressit eas.

Qui Deo seruit, est acceptus coram
eo, & oratio eius usque ad nubes pertina-
git.

Oratio afflictorum penetrat nubes,
& non cessat donec appropinquet
Deo;

& Deo, nec desinit, donec Altissimus respiciat, & Dominus iudicabit iuste, ac puniet, non differet, nec tandem tolerabit, quin immisericordi uiro confringat lumbos, ut de se eiusmodi ulciscatur, & deleat omnes, qui istos affligunt, Et potentiam iniustorum euertat, & unicuique det iuxta sua opera, mercedem dans iuxta merita ipsorum, ut ulciscatur populum suum, & latificet eos misericordia sua.

Quemadmodum pluuia in tempore cadit, quando magna est siccitas, Ita & misericordia commode uenit tempore necessitatis.

CAP. XXXVI.

Domine omnipotens Deus, miserere nostri, & respice nos, & terre omnes populos. Eleua manum tuam super alienos, ut uideant potentiam tuam, quod coram oculis ipsorum sanctificaris apud nos, Ita ostende te magnifice excelsum apud ipsos, coram oculis nostris, ut quemadmodum nos,

(soli)
Qui dicunt,
Deus nihil
est,

ita & ipsi cognoscant, quòd non sit ali-
us Deus præterquam tu Domine. Ede
noua signa, noua mirabilia, extende ma-
num tuam, brachium dexterum tuum
magnificè, Incita furorem, & effunde
iram tuam. Rape instar turbinis aduers-
sarium, & conuassa inimicum, & cele-
riter festina, & recordare iuramenti tui,
vt celebrentur mirabilia tua. Sæuitia
ignis consumat eos qui tam securè vi-
uunt, & pereant qui affligunt populum
tuum. Contere caput Principum, qui
inimici nobis sunt, & dicunt, Nos soli
sumus. Congrega omnes tribus Iacob,
vt sint hæreditas tua, sicut ab initio. Mi-
serere populi tui, super quem inuoca-
tum est nomen tuum, & Israelis, quem
vocas primogenitum tuum. Miserere
ciuitatis Hierusalem, vbi est Sanctuari-
um tuum, & vbi habitas. Restaura Zio-
on, vt rursus ibi oriatur verbum tuum,
vt gloria tua in populis amplissima sit.
Ostende te propitium erga eos, qui hæ-
reditas tua sunt ab initio, & imple pro-
phetias,

phetias tuas, quæ in nomine tuo editæ
sunt. Retribue eis qui te expectant, vt
tui Prophetæ ueridici inueniantur. Ex-
audi Domine preces eorum qui te in-
uocant, iuxta benedictionem Aaron,
super populum tuum, ut omnes qui in
terra habitant, agnoscant quòd tu Do-
minus æternus Deus es.

CAP. XXXVII.

OMnis generis cibos sumit venter,
sed tamen alius alio lautior est.

Vt lingua degustat ferinam, ita
cor intelligens examinat uerba doli.

Homo callidus potest quem præci-
pitare in exitium, Sed homo peritus id
præcauere nouit.

Omnes matres amant filios, & ta-
men sæpe fœlicius res cadunt cum filia
quàm cum filio.

Mulier formosa exhilarat maritum
suum, neq; is charius habet quicquam,
Quod si adhæc suauis est moribus &
proba, tunc huic viro non facile inueni-
tur similis.

(Aaron)
Sicut Num-
meri 6.
scriptum
est, q. bene-
dicere po-
pulo debe-
ret in no-
mine Dei.

Qui habet diligentem matremfamilias, constabit rem familiarem, & sociam habet fidam, & columnam, qua consolari possit.

Vbi non est sepes, vastatur prædium, Et ubi non est materfamilias, ibi maritus miser est, quasi errabundus uagetur.

Quemadmodum non solemus fidere latroni, qui nunc hanc, nunc illam urbem clam perreptat, Ita & nec fidemus uiro, qui nidum non habet, sed diuertere cogitur, ubicunq; nox eum opprimit.

Quilibet quidem amicus dicit, Et ego amicus sum. At quidam tantum titulo tenus amici sunt.

Quando amicorum inter se concordia dissilit, acerbitas usq; ad mortem durat.

Proh, unde tamen prodit hoc nefarium & sceleratum malum, quod totus mundus plenus est perfidia?

Quando amici res sunt secundæ, lætantur

tantur cum eo, Vbi autem sunt aduersa, ex amicis fiunt inimici, Condolent ei propter uentrem, At cum ingruit necessitas, tum ipsi ad scutum confugiunt.

Noli obliuisci amici tui, cum lætaris, & memor sis illius cum ditescis.

Quilibet consultor uult dare consilium, At quidam priuati commodi causa consulunt. Caue ergo à consiliarijs, Cogita primum an profit, Nam ipse forsitan uult consulere sibi, & te subire periculum, dicitq; te insistere uia rectæ, & tamen contra te est, & obseruat quid euenturum sit.

Noli inire consilium cum eo, qui te suspectum habet, Neq; adhibe in consilium eos qui tibi inuident.

Perinde atq; si consulas mulierem, quomodo officiose tractanda sit æmula, aut pellex eius, Aut si consolas hominem abiecti animi, quomodo cum hostibus congregiendum sit, Aut mercatorem, quanti tuas merces præ suis æstimet, Aut emptorem, quanti tu uendere

15

debeas,

(scutum)

Id est, no-

uas se-

stantur

amicitias

& defen-

siones, ni-

hil de con-

scientia

bona, aut

Deo sol-

liciti.

❁ *(sed)* **debeas, Aut hominem inuidum de ra-**
Non satis **tione beneficentiæ, Aut crudelem et im-**
est audire **miseriordem, de modo condonandi,**
consilia, **aut segnem de assiduis laboribus, Aut**
opus est **erronem & pigrum mercenarium, qua**
etiam be- **fide locata, opera præstanda sit, Aut des-**
nedictio- **sidem ministrum in domo de negotiis**
ne Dei, az **exaggeratis. Eiuscemodi noli adhibere**
lias res nõ **in consilium, ❁ sed semper adiunge te**
habët suc- **timentibus Deum, quos scias seruare**
cessũ, nam **mandata Dei, qui eiusdem tecum sint**
et ipse in- **sensus, qui compatiantur tibi, si forte**
teresse **impingas, illorum consilijs adhære.**
uult consi- **Necq; enim fideliozem inuenies consilia-**
lijs, & in- **arium, Et eiuscemodi unus acutius**
uocari. Si- **cernet quid quàm septem vigiles qui**
ne oratio- **excubant in specula. Sed in omnibus**
ne ergo **his tamen inuoca Altissimum, vt det**
consilia **succesum factis tuis, nec patiatur te labi**
sunt cogi- **aut errare.**
tata merè

humana, q̄
impedita
sepe pen- **Antequam aliqd incipias, primum**
dent, nec **interroga, & antequam aliquid facias,**
habent **consilium pete, Nam ubi aliquid noui**
succesum **instituis**

instituitur, ibi necesse est unum ex his
quatuor accidere, ut bonum fiat, aut
malum, uita hinc sequatur aut mors, &
hoc semper gubernat lingua.

Inuenias hominem aptum ad con-
sulendum alijs, qui alijs sapit, & sibi ni-
hil sapit.

Inuenias hominem, qui conatur
prudens dare consilium, & tamen alijs
inuiti eum audiunt, manetq; in mendaci-
tate, Quia à Domino non habet gra-
tiam, nec est sapientia in illo.

Pleriq; sapiunt ex propria experien-
tia, & hi suis consilijs profunt Reipub.
& quasi acu tangunt id quod expedit.

Vir sapiens nouit docere populum
suum, & suo consilio prodest alijs, &
scopum tangit.

Vir sapiens ualde laudatur, & ab
omnibus uidentibus ipsum celebratur
laude.

Quilibet præstitutum habet tem-
pus ad uiuendum, At tempus Israelis,
est sine numero.

Vir

Vir sapiens in admiratione magna
est apud suos, & nomen eius in æter-
num manet.

CAP. XXXVIII.

Flli mi, attentè considera, quid con-
ducat corpori tuo, & quid lædat
ualetudinem tuam, eo non utaris.
Necq; enim quæuis quibusuis condu-
cunt, deinde nec quisuis quolibet cibo
delectatur.

Ne oppleas te quibusuis cibis lautis,
necq; auide uores, Nam uoracitas ægri-
tudinem conciliat, & inexaturabilis
helluo uexatur torminibus.

Pleriq; enecti sunt crapula, qui au-
tem moderate uiuit, longœuus erit.

Honora medicum digno munere,
ut utaris eo in necessitate, Nam Domi-
nus eum creauit, & medicina ab Altis-
simo exorta est, & Reges honorant
eum, Ars Medici exaltat ipsum, & facit
eum magnum apud Principes & Mag-
nates.

Dominus medicamina & remedia
ex ter

ex terra produxit, & prudens nō asperatur ea, Nam & aqua amara, indulcata est, immisso ligno, ut cognosceretur uirtus eius. Et hanc artem dedit hominibus, ut laudetur, celebreturq; in mirabilibus suis, His enim sanat & sedat dolores, & aromatarius remedia ex illis conficit. In summa, opera Dei omnia enumerari non possunt, & ipse dat omne quod usquam bonum est in terra.

Fili mi, si ægrotaueris, hoc ne contemne, Ora Dominum & sanabit te, Desine à peccato, manus tuas emunda, & cor tuum purifica ab omni peccato. Adole odorem suauem, & simiam, & holocaustum pingue offer, quasi iam è uita discessurus, Deinde adhibe medicum, Nam Dominus creauit eum, & ne dimittas eum, cum a deo opera eius indigeas.

Potest hora incidere, uti ægroto tantum per illos succurratur, quando

Dominus plus iuuat, quàm medicus. Sed rari sunt, qui ex corde respiciunt, Ideo oratio, & Sacerdos contemnitur.

(immisso ligno)

Exod. 15.

(Desine à peccato)

Primum age pœnitentiam,

deinde orationes

piorū expete, & tunc adhibe medicum.

(illos)

Oratio efficacior

est, quàm medicina,

& Sacerdos

Dominum orant, ut restituant eum, & ut seruetur ad uiuendum diutius.

Qui coram creatore suo peccat, hic incidet in manus medici.

Fili mi, si quem contigerit mori, deplora & luge eum, ut in dolore acerbo, & circumligato corpus eius, & honeste cura sepeliendum. Lachrymis indulge, & luge ex animo diem unum aut alterum, ne homines male loquantur de te, Sed tamen consolatione rursus erigete, ne mœrore nimium opprimaris,

✿
(peccat)
Nō tenet
modum.

✿
(de fine)
Sicut Da-
uid fecit

super filio
suo, & di-
xit, Ego
ad eum ue-
niam, ipse
non redi-
bit ad me,
&c. Mi-
hi heri, ho-
die tibi,

Nam ex mœrore animi uenit mors, & mœsticia cordis debilitat uires.

Tristitia & inopia discruciant cor in hora tentationis, & facile ✿ peccat.

Ne des locum tristitiæ in corde tuo, sed expelle eam, & cogita ✿ de fine, neque obliuiscaris, Nam ex morte non est reditus, Ipsi quidem nihil prodest, & tibi nocet, Memento quemadmodum ipse mortuus est, ita & tibi moriendum est, Mihi heri, hodie tibi.

Cum nunc mortuus sit in requie,
tunc

tunc desine meminisse doloris, & con-
solare te ipsum super eo, cum spiritus
eius hinc euolarit.

CAP. XXXIX.

Qui scripturam discere debet, nō
potest uacare alijs rebus, Et qui
docendus est, huic faciendum
est liberale ocium. Quomodo literis &
studijs incumbere potest qui stiuam a-
ratri tenet, quiq; mauult flagro boues
agere, & similibus operibus occupatur,
& nihil nouit quā de bobus loqui?
Huic cogitandum est de agricultura,
quomodo mane & uesperis pascat foeno
uaccas suas.

Sic & fabri, qui diu noctuq; labo-
rant, & statuas sculpunt, & operam
dant ut uaria opera absoluant, Illis co-
gitandum est ut praestent artifices, &
diu noctuq; adnitendum, ut fabrefacia-
ant quae instituerunt.

Ita & faber ferrarius incudem &
officinam suam curat, hic defatigatur
ab igne, & delassatur ab aestu fornacis

cis;

tis, tinnitus malleorum ferit aures eius,
& attentus incumbit, ut opus absoluat,
& cogitandum est illi, quomodo perficiat,
& mane ac uesperis annitendum, ut
illud pulchre perpoliat.

Ita & figulum oportet incumbere
labori suo, rotamque cogitur impellere
pedibus, & singulari cura quadam fingere
opus suum, habetque certas operas
diurnas, Brachijs suis opus ex luto fingit,
& subinde incuruando se delassatur,
Cogitandum est illi, quomodo pulchre
opera sua uitro incrustet, & mane
ac uesperis fornacem purget.

Hi omnes artificijs suis dant operam,
& quilibet adnititur ut suum artificium
calleat. Homines in urbibus illis
ægre carent, Sed in legationibus hi mit-
ti non possunt, nam publica munera
obire nequeunt, nec ad gubernandam
Rempub. satis apti sunt. Solertiam aut
intellectum non habent, ad docendam
scripturam, aut ad prædicandum iudicium
& iusticiam, Sententias sapien-
tum

tum legere non possunt, sed coguntur
operam dare rei familiari, neque aliquid
cogitant amplius quam ut labore suo
aliquid lucrentur.

Qui autem in hoc incumbit, ut discat
legem Altissimi, huic perscrutanda
est sapientia omnium ueterum, huic
perlegendi sunt libri Prophetarum, huic
oportet attendere ad gesta clarorum
hominum, & meditari quid sibi velint
aut doceant, Hic oportet discat senten-
tias spirituales, & in profundis sermo-
nibus se exerceat. Hic inseruire poterit
Principibus, & uersari apud magnates.
Hic legatus mitti poterit in externa Re-
gna, Nam periculum fecit apud homi-
nes, ecquid ualeat uel non ualeat, quid
oblit, profit, quid expediat uel non ex-
pediat. Hic cogitat quomodo mane-
surgat ad quærendum Dominum, qui
creauit eum, & quomodo oret coram
Altissimo. Hic quidem os suum magna
fiducia aperit, & orat pro peccatis totius
us populi. Et quando ita placatus est

K

Domis

Dominus, tunc dat ei spiritum sapientie opulenter, ut consilium sapiens, & doctrinam possit tradere potenter, pro quo & Domino gratias agit in orationibus suis. Et Dominus dat consilijs & doctrinae eius foelicem successum. Et hic primum apud se omnia praemeditatur. Deinde suam in medium affert sententiam & doctrinam, eamque confirmat scripturis sanctis. Et multi admirantur sapientiam eius, atque illa interibit nunquam, nulla erit illius uiri obliuio, & nomen eius durat a generatione in generationem. Quicquid ille docuerit, latius propagabitur, & Ecclesia illum celebrabit. Interim quod uiuit, nomen habet clarius quam alij mille, & post mortem manet fama eius.

CAP. XL.

HAbeo adhuc plura, quae dicam,
Nam sum instar Lunae plenae,
Obedite mihi, filij sancti, & crescite sicut rosae plantatae ad riuulos aquarum, & spargite odorem suauem instar thuris,

thuris, Florescite sicut lilia, ut fragran-
tiam detis odoris, Magnifice cantate &
laudate Dominum, in omnibus operi-
bus suis, celebrate nomen eius iubilo,
laudate, gratias agite, cantando & tinn-
niendo, dicentes.

Omnia opera Domini sunt ualde
bona, & quicquid ipse mandat, hoc fit
suo tempore & momento. Non est, ut
quisquam dicat, Ad quid istud? Nam
suo tempore ueniunt, omniaque optata
excellunt. Sicut & illius mandato aquae
instar muri stabant, & uerbo eius sta-
bant torrentes, quasi inclusi teneren-
tur. Nam quicquid ipse suo mandato
efficit, hoc iucundum est ualde, & cum
ipse auxiliatur, non est ut conqueri
possis deesse aliquid.

Omnia opera hominum coram ipso
& coram oculis eius nihil est abscondi-
tum, Ipse omnia uidet ab initio mundi
usque ad finem, & coram ipso nihil est no-
ui. Non est, ut dicas, Ad quid prodest
hoc? Nam singula creauit, ut aliquis sit
usus illorum.

K 2 Bene

(muri)
In Mari
rubro &
Iordane.

Benedictio eius, errans fluit instar
torrentis, & terram potat instar diluuij.
Econtra, Ira eius ferit gentes, non aliter
atq; terram fluuijs irriguam exarescere
sinat.

Opera eius apud sanctos iusta sunt,
sed impij his offenduntur. Omne quod
ab initio creatum est, bonum est pijs,
impijs uero noxium.

Homini ad usum uitæ necessaria
sunt, aqua, ignis, ferrum, sal, farina, mel,
lac, uinum, oleum, uestes. Hæc omnia
pijs cedunt in bonum, impijs uero ad
damnum.

Ventorum etiam aliqui creati sunt
ad nocendum, ad ultionem, & suo im-
petu damnum dant, Et quando impen-
det calamitas, tum tumultuantur, & ter-
ras turbine perflant, & iram exequun-
tur eius, qui creauit eos.

Ignis, grando, fames, mors, hæc omnia
ad ultionem creata sunt. Bestiæ, scor-
piones, serpentes, gladius, sunt etiam
creata ad ultionem, ad perdendos im-
pios;

pios, Quasi gaudentes gnauiter perficiunt mandatum eius, & prompta sunt si quando Deus opera eorum uti uult super terram, Et cum uenerit horula illa, non desinunt.

Hoc est quod institui scribere, Nimirum, quod omnia opera Dei bona sunt, & quodlibet suo tempore utile est, ut non possit quisquam dicere, Non omnia bona sunt. Nam singula suo tempore preciosissima sunt. Ideo laudandum est nomen Domini, & agendæ gratiæ, corde & ore.

Admodum ærumnosa, & misera uita est hominum, inde ab utero matris, donec sepeliantur in terra, quæ mater est omnium, Ibi perpetua est sollicitudo, cura, spes, metus, tandem mors, cum apud florentes honoribus, tum etiam apud uilissimos homines super terram, cum apud eos, qui diademate & purpura sunt insigniti, tum & apud indutos ueste uilissima. Ibi perpetuæ sunt iræ, æmulationes, contentiones,

♣
(sollicitudo) Perhorrescunt animi Deum sollici

ti, & uariè cogitantés de futuris &c.

♣
(iræ) Erga proximos & homines in hac presenti

rixæ, pericula mortis, inuidiæ & diffi-
dia, & cum quis noctu in lecto suo qui-
escere & dormire cogitat, uariæ exer-
cent eum cogitationes, Vt maxime con-
sopiatur nonnihil, tamen frustra est,
Nam exterretur somnijs suis, quasi ui-
deat hostes aduenientes, Et cum exper-
giscitur, uidetq; se in tuto esse, affectus
est, quasi liberatus ab hostibus in fuga,
& mirè lætatur, timorem hunc inanem
fuisse. Hoc quidem accidit omni carni,
hominibus & iumentis, sed impijs sep-
tuplo magis.

Mors, sanguis, rixæ, gladius, calamitas,
fames, perditio & afflictiones, Hæc
omnia ordinata sunt contra impios.
Nam & diluuium propter ipsos uenit.

CAP. XLI.

OMne quod ex terra est, rursus in
terram redit, quemadmodum &
omnia flumina in mare refluunt.

Omnis corruptela munerum, & o-
pes malè partæ, intereunt, sed ueritas
manet in æternum.

Opes

Opes impiorum deficiunt, non alia
ter atq; riuus exiccatur, & sicut fragor
tonitruī consilefcit in medio imbre.

Lætantur quàm diu accipiunt mu-
nera, sed tandem ipsi euertuntur.

Posteritas impiorum carebit ramis,
& radix impiorum in petra arida, Et
etiamfi in irriguo steterint, tamen eras-
dicabuntur antequam maturefcant.

Pie autem uiuere, est sicut hortus
benedictus à Domino, & misericordia
manet in æternum.

Qui ex laboribus suis uiuit, & con-
tentus est, hic uitam habet tranquillam,
hoc est inuenire thesaurum super the-
sauros omnes.

Procreare liberos, & urbem excolere
re ac munire, memoriam parit perpe-
tuam, At mulier honesta, utroq; præ-
stantior.

Vinum & Musica exhilarant cor, at
sapientia iucundior est utroq;.

Tibiæ & citharæ suauem dant sonū,
at sermo amicus iucundior est utroq;.

K 4

Oculus

Oculus tuus libenter inspicit ea quæ
formosa & pulchra sunt, Florens ager
iucundior est utroq̃.

Amicus amicum inuisit tempore ne-
cessitatis, At coniuges multò magis.

Frater fratrem adiuuat rebus affli-
ctis, at misericordia multò magis.

Aurum & argentum sustentant ui-
rum, at multò magis consilium bonum.

Pecunia & opes animum addunt, at
multò magis timor Domini.

Timor Domini non destituitur ulla
re, nec indiget auxilio hominum.

Timor Domini hortus est benedi-
ctus, & longe amenissimus, neq̃ quic-
quam est amenius.

Fili mi, Ne dedas te studio ꝛ mendis-
candi, Melius est mori, quàm mendis-
care.

Qui aliena mensa uiuere cogitat, hic
non moratur honestam rationem quæ-
rendi uictus, nam cogitur propter alie-
num cibum peccare, Sed hoc studet ca-
uere uir prudens. Panis emendicatus
bene

✠
(mendis-
candi)
Perstrin-
git Paras-
itos, &
quos non
pudet as-
licna uiue-
re quas
dra, seg-
nes & pi-
gros qui
laborem
fugiunt,
&c.

bene sapit ori impudenti, Sed hinc tandem periculosa febris corripietur.

O Mors, quàm amara est memoria tui, apud hominem utentem rebus secundis & opulentum, quem nullæ curæ premunt, qui à cibo nondum abhorret.

O Mors, quàm dulcis es egenti, qui valetudinarius est & senex, qui cura immerfus iacet, nec melius sperare habet.

Noli timere mortem, Cogita quod ita ordinatum est à Domino, super omnem carnem, cum eorum, qui ante te fuerunt, tum etiam, qui post uenturi sunt. Et quid opponeres te uoluntati Dei, siue decem, siue centum, siue mille annis uiuas? Nam in morte non quaeritur, quam diu aliquis uixerit.

CAP. XLII.

Filij impiorum, & qui adiungunt se impijs, abominationes meræ fiunt.

Impiorum liberorum hæreditas perit,

K 5

rit,

*Haec
cap. 41.*

rit, & posteriores eorum sunt contempti.

Etiam liberi coguntur conqueri de patre impio, Nam propter ipsum sunt contempti.

Ve uobis impijs, qui relinquitis legem Altissimi, siue uiuatis siue moriamini, maledicti estis.

Quemadmodum quod ex terra prouenit, rursus redit in terram, & impij a maledictione ad damnationem.

Afflictiones hominis forsitan hic durare possunt quam diu uiuit, Sed nomen impiorum deletur, nam per omnia est reprobum.

Vide ut retineas nomen bonum, Nam certius est & curabilius quam mille ingentes acerui auri.

Quantumcunque suauis aut iucunda sit uita, tamen paruo tempore durat, At nomen bonum durat in aeternum.

Filij mei, rebus secundis uidete ut maneatis in timore Dei.

Quare pudet uos uerborum meorum? Sunt quos pudet rerum non pudendarum.

clendarum, Sunt qui laudant res non
laudandas. Pudeat patrem & matrem
si scortentur. Pudeat Principem & ma-
gnates mendacij. Pudeat iudicem & se-
natum iniquitatis. Pudenda est in plebe
& populo inobedientia. Pudeat amis-
cum amico inferre iniuriam. Pudeat uis-
cinum furti. Pudendum est si brachium
tuum rustice pane fulcias in mensa. Pu-
deat te si non possis reddere rationem,
& non respondere cum salutaris. Pudeat
te quod respicis corda, & auertis fa-
ciem a consanguineo tuo. Pudeat te in-
tercipere hereditatem, & donationem
propter nuptias, & concupiscere uxorem
alienam. Pudeat te concupiscere
ancillam alienam, & astare ad lectum
eius. Pudeat te beneficium exprobrare
amico tuo, & cum aliquid donasti noli
ei id obijcere. Pudeat te prodere quod
audisti, aut proferre in lucem arcana tibi
concredita. In hunc modum pudor
tuus honestus est, & charus ac gratiosus
eris apud omnes.

Verum.

Verum horum (quæ nūc dicam) te
non pudeat, & in nullius gratiam disces-
de à recto. Non pudeat te legem & pa-
ctum docere Altissimi. Non pudeat te
timentem Deum contra iniuriam de-
fendere, Bona fide agere cum proximo
& socio, Ad amicos conuertere hæredi-
tatem, Attentum esse, ut serues iustum
pondus & mensuram, Contentum esse
siue multum siue parum lucri facias.
Non pudeat te inquam iuste agere, in
bonis corporalibus, emendo, uenden-
do, liberos tuos educare liberaliter &
accuratè, Seruum malum acriter casti-
gare, A muliere parum fida res tuas
studiose custodire, A manibus multis
& rapacibus, res tuas inclusas tenere.
Non pudeat te inquam ea, quæ concre-
denda sunt administrationi seruorum,
diligenter numerata, & libra expensa
tradere, Rationes dati & accepti anno-
tare. Non pudeat te inquam, impru-
dentes & stultos erudire. Deinde de-
crepitos senos, ne rixentur cum iunio-
ribus,

ribus, admonere, Ita inuades in uirum
aptum gerendis rebus, & laudem habea-
bis apud omnes.

Filia nondum elocata, uigilijs exer-
cet patrem, & sollicitudo pro ipsa, tur-
bat ei plurimum somni, Sollicitus enim
est, ne, cum iam floret ætate, ante nup-
tias consenescere eam contingat, Aut
si nanciscatur maritum, ne odio incite-
tur erga eam, Aut cum adhuc uirgo sit,
ne constupretur, & uterum gerat in
domo patris, Aut ne maritata peccet,
aut ipse maritus cum ea non habeat li-
beros.

Quando filia tua se non gerit uere-
cunde, duro preme eam imperio, ne co-
ram inimicis tuis pudeas, & toti ciui-
tati sermones præbeas, ne coram omni-
bus hominibus confundaris.

Noli circumspicere, ut formosos
homines uideas, neq; tam cupidè ama-
bias cōuersationem mulierum. Quem-
admodum enim ex uestibus nascun-
tur tineæ, ita per mulieres plurimum
oritur

oritur mali. Tutius est conuersari uiro
duro & tetrico, quàm mulieri blandu-
læ, quæ contumeliæ eum exponit & lus-
dibrio.

CAP. XLIII.

NVnc celebrabo opera Domini,
ex scripturis sanctis opera eius
annunciabo, sicuti legi illa.

Sol dat lucem in toto orbe, & lux
eius est omnium clarissima, sed ne san-
ctis quidem à Domino datum est, ut
omnia mirabilia eius eloqui possint.
Nam Dominus omnipotens nimis
magna condidit illa, & omnes creaturæ
maiores sunt, quàm ut pro dignitate
laudari possint.

Ipse solus scrutatur abyssum, & corda
hominum, & nouit cogitationes eor-
um, Nam Dominus nouit omnia, &
uidet, quo tempore unum quodq; fieri
debeat, Ipse annunciat præterita, simul
& futura, & reuelat, quæ abscondita
sunt, Ipse intelligit omnia secreta, & ni-
hil ei occultū est, Ipse ostendit suam in-
finitam

finitam sapiētiam magnificē, & ab æterno
no est usq; in æternum, Nemo potest
eum facere, neq; maiorem neq; mino-
rem, neq; ullius indiget consilio.

Quàm iucunda sunt omnia opera
eius, quanq; uix exiguam & unicam
scintillam illorum assequimur. Omnia
agunt & uiuunt, & manent perpetuo.
Et omnia ad hoc obediunt, ad quod
ipse opus habet illis. Semper duo sunt
contra duo, & unum contra unum,
neq; quicquam deest omnibus operi-
bus, quæ facit, & omnia sic ordinauit, ut
singulis suus sit & peculiaris usus.

Et quis potest exaturari, cernendo
magnifica opera eius? Cernitur maie-
stas eius in illa ingenti, & maxima al-
titudine, in illo lucido, æterno firma-
mento, ornatissimi & formosissimi
coeli.

Sol quidem cum oritur, efficit &
annunciat diem, Miraculum enim in-
gens est Altissimi, Meridie siccatur
ram;

ram, & quis sustinere potest ardorem
eius? Maiorem calorem efficit, quam
fornaces multæ, adurit montes, & æ-
stum mirificum merosque ignes spirat,
radios tam claros spargit, ut oculos de-
bilitet & hebetet. Necesse est hunc ma-
ximum esse Dominum, qui condidit
illum, & ineffabili hac celeritate currere
iussit.

Et Lunam quoque in toto orbe ter-
rarum uoluit splendere suo tempore,
ut menses diuidat, & cursu suo annum
efficiat. Secundum Lunam computan-
tur stata festa, Et lumen quod crescit
& decrescit, Luna efficit spacia mensis-
um, Crescit autem & mutatur mirabili-
ter.

Lucet & in excelso firmamenti tota
militia cœli, & tot clarissima sydera or-
nant cœlum, Ita iussit eas Dominus
in excelso illuminare orbem, Ad uer-
bum Dei seruant ordinem suum, neque
uigilijs delassantur.

Aspice Iridem, & lauda eum, qui
condidit

condidit illam, Nam coloribus distincta est pulcherrimis.

Cœlum creauit rotundum, & manus Altissimi expandit illud.

Ad uerbum eius cadit nix altissima, quasi flocci lanæ, Et mirabiliter fulgura miscet, toto dehiscente cœlo. Nubes pendent non aliter atq; uolucres se remigio librant alarum, Ipse sua ui condensat nubes, ut grandinem strepitu spargant, Tonitrua eius pauefaciunt orbem, & montes contremiscunt coram illo.

Per uoluntatem eius flant Aquilo & Notus. Et sicut uolucres uolant, ita conuertuntur uenti, & niues perflando miscent, ut in acruos magnos exarescant, non aliter atq; cicadæ coaceruatae decidunt, Nix autem tam candida est, ut lædat oculos, & cor tuum non potest non mirari mirificam illam & concretam pluuiam.

Effundit pruinam super terram sicut salem, cum aquæ congelascunt,

L

stiriæ

stirix passim obrigesunt, quasi accumulata
natae fudes. Et flante frigido uento, A
quilone, concrescit unda, Vbicunq;
sunt aquae, ibi perflat eas, & crustis gla
ciei, quasi lorica induit aquas, Montae
na sterilescere facit, aduritq; deserta, &
omnia uiridia torret sicut ignis, Contra
haec remedio est densa nebula, & roris
aspergines post aestum, illae omnia re
creant.

Per uerbum suum cohercet mare,
ne excedat terminos suos, & in eo ins
ulas sparsim seminauit.

Qui nauigant per mare, recitant
multa de periculis eius, Et nos qui au
dimus, stupescimus. Ibi sunt stupenda
& mirabilia opera, Ibi est infinita ani
mantum uarietas, immanes illae moles
Ceti, illa omnia praeternauiganda sunt.

In summa, Verbo illius consistunt
omnia, Et ut maxime nos quampluris
ma dicendo exaggeremus, tamen nul
lis uerbis assequi possumus, Breuiter,
Ipse

Ipse est totum & omnia. Vt maxime
nos omnia magnifice extollamus, quan-
tillum id est præ ipso? Ipse tamen mul-
to excellentior est omnibus operibus
suis. Dominus est omnino excelsus &
magnus, Mirifica & infinita est potētia
eius, supra quam quisquam eloqui possit.
Laudate & celebrate Dominum,
summa uehementia, quantum potestis,
ipse tamen est excelsior. Laudate eum
indefinenter, toto conatu, totisque uiri-
bus, & tamen uix ulla ex parte assequi-
mini. Quis enim Deum illum magnum
unquam uidit, ut de illo loqui possit?

Quis potest eum pro magnitudine
ex dignitate laudare? Vix exiguum par-
tem operum eius, utcunque cernimus,
Nam infinita, & multo maiora nobis
adhuc abscondita sunt. Nam omnia
quæ usquam sunt, Deus creauit, & cog-
noscenda dat timentibus Deum.

CAP. XLIII.

L Audemus & celebremus claros
homines, patres nostros ordine
L 2 suo.

suo. Magnifica & excellentia Domi-
nus operatus est ab initio per eos, per
suam ingentem & magnam potentiam,
Fœliciter gubernarunt Rempubicam
& Regna sua, & res gesserunt maximas
cum summa laude, Sapientia, consilio,
& prophetia præcelluerunt. Rempub.
& subditos rexerunt consilijs suis, &
intellectu scripturæ sanctæ. Musicam
accurate docuerunt, & spiritualia car-
mina ac Psalmos condiderunt. Diuites
fuerunt, & opibus maximis floru-
erunt, ocio consuluerunt posteritati, &
ipsi in pace gesserunt Magistratum;
quam diu hic uixerunt. Ita omni tem-
pore cum laude uixerunt, & in uita sua
fuere celebres. Et hi nomen præclarum
transmiserunt ad posteros. Verum alij
nullam laudem habent, & perierunt,
quasi nunquam fuerint, Et cum adhuc
uiterent, erant quasi non uiuerent, &
liberi eorum post eos, etiam caduci.

Verum his sanctis hominibus (quo-
rum iusticia nunquam obliuioni trades-
tur)

etur) relicta est bona hæreditas, liberique
eorum benedicti, Posteriores eorum per-
manserunt firmi in fœdere & propter
iplos nepotes eorum, filijque filiorum, &
laus eorum non morietur. Ipsi quidem
in pace sepulti sunt, sed nomen eorum
manet in æternum, Homines de eorum
sapientia loquuntur, & Ecclesia laudem
eorum annunciat.

Enoch placuit Domino, & raptus *Gene. 5.*
est, ut mundo esset admonitio ad pœ-
nitentiam.

Noe inueniebatur irreprehensibilis *Gene. 7.*
lis, & tempore iræ inuenit gratiam, & *9.*
seruatus est tempore diluuij. Ipse accepit
promissionem & fœdus pro mun-
do, non amplius diluuius delendam esse
omnem carnem.

Abraham celebris ille Patriarcha &
pater multorum populorum, non ha-
bet sibi similem, quod attinet ad glori-
am, Seruauit legem Altissimi, & Deus *Gene. 22.*
fecit cum eo fœdus, & hoc per circum-
cisionem carnis eius, Et ipse fidelis in-

Gene. 17. uentus est, cum tentaretur. Ideo Deus iureiurando promisit illi, In semine (inquit) tuo benedicentur omnes gentes. Item multiplicabo semen tuum, sicut arenam, quæ est in littore maris. Et promissionem accepit fore, ut semen eius exaltaretur sicut stellæ cœli, & hæredes fierent à mari usq; mare, & à flumine usq; ad fines orbis terræ.

Et hanc benedictionem confirmauit super omnes homines, & etiam cum Isaac, propter patrem suum Abraham, Et eam super Iacob uenire, & manere uoluit, Misericorditer benedixit illum, & dedit ei hæreditatem, partemq; suam segregauit, & in duodecim tribus partitus est.

CAP. XLV.

EX illo, post exoriri uoluit sanctum uirum Moysen, quem omnis populus admiratus est & amauit, qui graciosus coram Deo fuit & hominibus, cuius nomen excellenter est celebre. Hunc etiam honorauit Deus ut
Patria

Patriarchas, quòd hostibus fuit ualde **Exodi. 11.**
formidabilis, & solo uerbo, grandia mi-
racula fecit. Coram Regibus tribuit ei
gloriam, & mandata dedit ei ad popu-
lum suum, & ostendit illi maiestatem
suam. Præligit eum ad functionem *(functionem)* ut
sanctam, eo q̄ fidelis erat & mansuetus, *tantū cul-*
& ex omnibus hominibus segregauit *tui Dei*
sibi eum. Fecit eum audire uocem su- *uacaret,*
am, & duxit eum separatim in nubem *etc.*
tenebrosam, Ipse Deus præsens dedit ei
mandata, nempe Legem uitæ, & sapi-
entiæ. Ut Iacob doceret fœdus, & Israel
iudicia sua.

Aaron etiam fratrem eius ex eadem **Exodi. 28.**
tribu Leuitica, perinde ut ipsum exalta-
uit, ad ministracionem sanctam. Pa-
ctum æternum fecit cum eo, & dedit ei
Sacerdotium in Populo, Decorauit
eum sancto ornatu, & circumdedit
eum splendida veste, & addidit omnis
generis ornatum, Et armauit eum egre-
gia panoplia, perizomatis, Et tunica tza-
lari, cum Epomide, appensis in orbem

compluribus sphaerulis & tintinnabulis, ut ipso ingrediente, tinnitus circumquaque audiretur in Templo, in memoriam populi ad Deum, Hæc erat sacra uestis ex auro hyacintho & purpura contexta, opere uariato, addito oraculo pectorali (cui inserta erat lux & integritas) artificiose concinnato, preciosis gemmis inclusis auro per gemmarios, quibus insculpta erant nomina duodecim filiorum Israel, in memoriam coram Deo, Addit & diadema aureum in tiara sacra, in qua inerat cæslatura sacrosancti nominis.

Omnia augusta & plena maiestatis, uenusta & luculenta, Nihil his simile unquam antea nisum est. Nec fas erat, quenquam alium his indui, præterquam ipsius Pontificis liberos & nepotes ordine ex eadem familia, A quibus quotidie bis iuge sacrificium fiebat, Erat enim à Mose initiatus, & sacro oleo perfusus.

Fœdus factum est cum eo, ut ipse & filij

filij eius (quam diu durarent dies cœli)
seruirent illi, Vtq; essent Sacerdotes, &
populum suum in nomine illius bene-
dicerent. Elegit eum ex omnibus ui-
uentibus, ut Domino sacrificaret, ut li-
bamina, & incensum offerret in odo-
rem suauissimum, & in memoriam ad
reconciliandum populum. Demanda-
uit ei ministerium uerbi sui, ut doceret
Iacob testimonia eius, & illuminaret
Israel per legem eius.

Fuerant quidam alij, qui oppone-
rent se ei per seditionem, & inuiderunt Num. 16.
ei in deserto, nempe, qui cum Dathan
& Abiron erant, & in furiosa factione
Korah. Sed Dominus uidit, & displic-
cuit ei, & deuorabantur sæuienti ira.
Ostendit in eis mirum & horrendum
iudicium, & deuorauit eos igne suo.

Honorauit Aaron adhuc amplius, Num. 25.
& dedit illi hæreditatem, nempe, om-
nes primitias segregauit illi. Præ omni-
bus alijs ordinauit illis, primum ube-

L. 5 rem

rem copiam panis, Nam comedere
debebant sacrificia Domini, quæ illi &
semini suo dedit. De terra autem non
dabatur illis pars, neq; hæreditatem
manciscebantur cum reliquo populo,
Sed Dominus ipse erat pars & hæreditas
eorum.

Pinehas filius Eleasar, tertius erat
in hoc honore, hic feruide zelabat in
timore Dei, & populo deficiente, ipse
constans, fortis & animosus perstitit.
Ideo cum illo factum est foedus pacis,
ut præesset sanctuario & populo, & ut
ipse & semen eius Sacerdotio præesset
in æternum, Quemadmodum & cum
Dauid ex tribu Iuda, foedus factum
est, ut tantum ex filiis eius unus Rex
esset. Ita & Aaron ac semen eius, hæres
des constituti sunt, vt docerent nos sa-
pientiam, Et populum Dei digne rege-
rent. Vt sacerdotium ac gloria eorum
non intereat, sed apud eos maneat in
sæculum.

Cap.

CAP. XLVI.

Iesu Naue, erat Heros in bello, & (Iesu) Ies
 Propheta post Mosen, qui uictorias us sonat
 excellentes obtinuit, pro electis Saluator,
 Dei (sicut & nomen eius sonat) & ulcisc germani-
 cebatur se de inimicis, a quibus afflige ce, Siegs
 bantur, ut Israel acciperet haereditatem man, un-
 suam, Magnifice inclaruit, cum exten de forsan
 deret brachium, & gladium stringeret nomen Si-
 aduersus urbes potentes. Quis un gemundi
 quam tam animosus in acie stetit & apud ger
 perstitit? Ipse coepit & prostravit ho manos.
 stes Domini, Propter ipsum stetit sol, Iosue. 10.
 & dies unus bidui longitudinem ha buit.

Inuocauit Altissimum & potentem
 illum, cum urgeret hostes suos, & Do
 minus ille Deus magnus exaudiuit
 eum, & cadere fecit lapides grandinis
 maximos super inimicos, Et occidit ad
 uersarios in descensu, Et senserunt gen
 tes, cuiusmodi telis & tormentis hic
 populus instructus esset, & quod Do
 minus ipse praesens adesset eis in bello,
 &

& in fugam conuerteret potentes quos-
uis.

Num. 14.

Et tempore Mose ipse & Caleb fi-
lius Iephunne, fecerunt opus bonum
& excellens, Ibi steterunt contra multi-
tudinem, & prohibuerunt populum à
peccato, & compescuerunt seditionem
nocentissimam. Ideo & hi duo soli ser-
uati sunt inter sexcentena milia uiro-
rum, & populum duxerunt in terram,
lacte & melle fluentem, ut eam posside-
rent.

Et Dominus seruauit Caleb, ui-
resq; & robur corporis eius, usq; in se-
nectutem, ut ascenderet ad montana
in terra, & semen eius possedit terram,
ut omnes filij Israel uiderent, quàm
præstans & bona res sit, obedire Do-
mino.

Et iudices quilibet secundum no-
men & familiam suam, qui non idolo-
latrariam sequuti à Domino defecerunt,
etiam ualde celebrantur. Ossa eorum
subinde adhuc (ut cubant) uirent. Et
nomen

nomen eorum floret apud filios, ad
quos transmissum est.

Et Samuel Propheta Domini à
Deo dilectus, constituit regnum, unxit
Principes super populum, iudicavit
multitudinem iuxta legem Domini,
& Dominus rursus respexit Iacob,
& Propheta inuentus est rectus, sincerus
& fidelis, Et cognoscebatur, ac
constabat prophetias eius certò ueras
esse. Inuocabat Dominum illum omni-
nipotentem, cum undiq; premeret ho-
stes suos, & agnos teneros offerret. *i. Reg. 12.*
Et Dominus de cœlo intonuit, & de-
dit uocem suam in magna tempestate,
& contriuit Principes Tyri, & omnes
Principes Philistin. Et ante mortem,
antequam è uiuis discederet, testabatur
coram Domino & uncto eius, quod
à nullo accepisset pecuniam, imo, ne
calceum quidem, & nemo poterat eum
accusare. Et cum iam obdormisset,
adhuc *☩* prophetabat, & Regi denun-
tiabat finem uitæ suæ, & uocem edidit
de terz elisæ

i. Reg. 12.

Propheta
bat) Non
Samuel
prophetauit,
ut ipse
Iudaica
opinionè
putat, se
spiritus
sub nomi-
ne Samu-
el isæ

de terra, & prophetauit impios interituros esse.

CAP. XLVII.

D 2.Reg. 12. Einde tempore Dauidis propheta-
tabat Nathan, & Dauid inter filios
os Israel electus, non aliter atq;
adeptus in sacrificijs Domino offerendus.
1.Reg. 17. Tractauit Leones, ac si luderet cum
capreolis, & urfos, quasi agnellis colludens.
1.Reg. 18. In iuuentute sua occidit Gigan-
tem, & liberauit ab opprobrio populum,
Leuauit manum suam, & funda iaculatus est,
& Goliath superbū prostrauit. Nam inuocauit Dominum Altissimum,
hic corroborauit manum eius, ut occideret bellatorem fortem, & exalta-
uit cornu populī sui. Cantari de eo fecit publice, Saul mille percussit, Dauid
autem decem milia, Et honorauit eum benedictione Dei, ut corona Regia insigniretur,
Vndiq; contriuit hostes, & Philistæos aduersarios suos deleuit, &
confregit cornu eorum, sicut & in hodiernum diem contractum est.

Pro

Pro quolibet opere egit Sancto illi
& Altissimo gratias cantico iucundo,
Ex corde psallebat, & diligebat eum,
qui creauit ipsum, Cantores constituit
apud Altare, & canenda eis tradidit sua
suauissima cantica, Constituit dies fe-
stos celebrandos sancte & religiose, &
ut annuæ festiuitates, magnifice cele-
brarentur, ordinauit, laudando nomen
Domini, & canendo mane in sanctua-
rio. Dominus remisit ei peccata ipsi-
us, & cornu eius exaltauit in æternum,
& fecit pactum cum eo, Regnum &
solium Regni Israel, in ipso mansurum
esse.

Post ipsum, Rex factus est sapiens
filius eius Salomon, cui pater pacatam 3. Reg. 4.
reliquit Rempub. ut gubernaret om-
nia in pace, Nam Deus omnia in circui-
tu pacauerat, ut nomini eius ædifica-
ret Domum, & Templum erigeret,
quod à generatione in generationem
maneret. O quàm fœliciter proficiebas
in iuuentute, & eras plenus intelligen-
tia,

tia, sicut fluuius aperiens terram. Omnia repleuisti Sententijs sapientibus & doctrina tua, & nomen tuum longè lateq; in Insulis inclaruit, & propter pacificam gubernationem tuam, & admiratio & amor tui erat apud omnes. Omnes terræ, omniaq; Regna mirabantur cantica, sententijs, similitudines, interpretationes & prophetias tuas, & laudabant Dominum, qui uocatur Deus Israel. Coaceruasti aurum, quasi stannum, & argentum, quasi plumbum.

Sed cor tuum adhæsit mulieribus, & dementatus es ab ipsis, & honori tuo illita est macula, Et fecisti, ut filij tui reprobarentur, & ira ueniret super posteros tuos, in pœnam scilicet stulticiæ tuæ. Nam regnum diuisum est, & in Ephraim regnum idololatricum exortum.

Sed tamen Deus non auertit se à misericordia sua, neq; mutauit promissum opus suum, neq; funditus deleuit electi

electi sui posteros, neq; sustulit semen
dilecti sui. Sed seruauit adhuc aliquid
reliquum populo Iacob, & radicem de
Dauid.

Et Salomon obdormiuit cum pa- 3. Reg. 12.
tribus suis, & post se reliquit nominis
sui Roboam, uirum imperitum ad re-
gendum populum, qui intellectum
non habuit, qui deficere fecit populum
impio consilio suo, Ad hæc Ierobeam
filium Nebat, qui Israel seduxit ad ido-
latriam, & Ephraim ad peccandum,
Et peccata eius augebantur, ut tandem
eijcerentur e terra sua, Nam uarias Ido-
latrias excogitarunt, donec tandem
ultio super eos uenit.

CAP. XLVIII.

ET Propheta Elias prorupit quasi 3. Reg. 17
ignis, & uerba eius quasi facula ex-
arserunt. Et famem & difficultas-
tem annonæ induxit super eos, & im-
minuit eos per zelum suum, Nam per
uerbū Domini clausit cœlos. Ter quis-
dem orante ipso cecidit ignis de cœlo.

M

O quàm

O quàm insigniter celebris & magnificus es Elia, cum tuis illis ingentibus & maximis mirabilibus: quis unquam tam magnus, quam tu?

Per uerbum Altissimi suscitasti mortuum, & rursus ex inferno reduxisti. Tu superbos Reges perturbasti è lecto suo, & perdidisti. Tu in monte Sina audisti futuram poenam, & in Horeb uindictam, Tu de Regibus prophetasti, per quos puniendus erat populus, & Prophetas post se constituisti. Tu in tempestate raptus es in curru & equis igneis. Tu ordinatus es ad puniendum tempore suo, ad placandam iram, antequàm furor iræ uenerit. Tu constitutus es ad conuertendum cor patrum ad filios, & ad reuocandas tribus Iacob. Beati illi qui te uidebunt, & propter tuam amicitiam honorati erunt. Ibi ueram uitam habebimus.

Cum Elias raptus esset in tempestate, spiritus eius uenit super Heliseum opulenter, In diebus suis non perti-

(poenam)
s. Reg. 19
scribitur
quomodo
Hafael, Ie
hu & Eli
scus (per
uentum,
commoti-
onem ignem
nem signifi-
ficati)
impium
populum
occidant.

mu

multum ullum principem, & contra omnem potentiam erit inuictus, non superabatur ulla uia. Cum mortuus esset, adhuc prophetabat corpus eius, Cum uiueret, fecit signa, & cum mortuus esset, mirabilia.

Ne in his quidem poenituit populus, nec resipuit a peccatis suis, donec eiectione sunt e terra sua, & in omnes gentes dispersi, donec exiguae solum reliquiae manserunt, & Princeps unus in domo David, Inter quos quidam fecerunt, quod placeret Domino, alij autem grauiter peccauerunt.

Ezechias muniuit urbem, & aquae ductibus excoluit atque instruxit eam, fodit ferro rupem, & fontes fieri curauit, In diebus ipsius ascendit Sanherib, & misit Rabfacen, & leuauit manum suam contra Zion, & hostili ac maximo fastu illis insultauit, Ibi contremuerunt corda & manus eorum, & angustia undique pressit eos, ut mulierem parturientem, Et inuocabant misericordem Do-

(resipuit)
Si neq; ad
uerbu nec
tanta ope
ra Dei re
sipiscunt
populus.
Quid re
stat nisi
iudicium.
mors, &
infernalis
flamme.

minum, & manus suas expandebant ad eum, Et sanctus in cœlo exaudiuit eos cito, & redemit eos per Esaiam, Fudit exercitum Assyriorum, & Angelus Domini contriuit eos. Nam fecit Ezechias quod placuit Domino, & permansit constans in uia David patris sui, sicut docuit eum Esaias, qui Propheta erat magnus, & uerax in doctrina sua.

In diebus ipsis retro redijt sol, & addidit Regi uitam, Prophetabat mira opulencia spiritus, quid sub extremum futurum esset, Et afflictis in Zion dedit consolationem, qua subinde, & in sempiternum se sustentare possent, Annunciauit futura & abscondita, antequam euenirent.

CAP. XLIX.

Nomen Iosia, est sicut incensum preciosum, & odores ex myrotheccio, dulcis est sicut mel in ore, & sicut Musica in symposio uini. Diuinus fuit Heros ad conuertendum populum, & ad abolendas abominatio-
nes

nes idololatriæ, Ex toto corde periculi
temporibus proiecit se in Dominum,
& uerum cultum Dei restituit, cum tota
terra repleta esset idololatria.

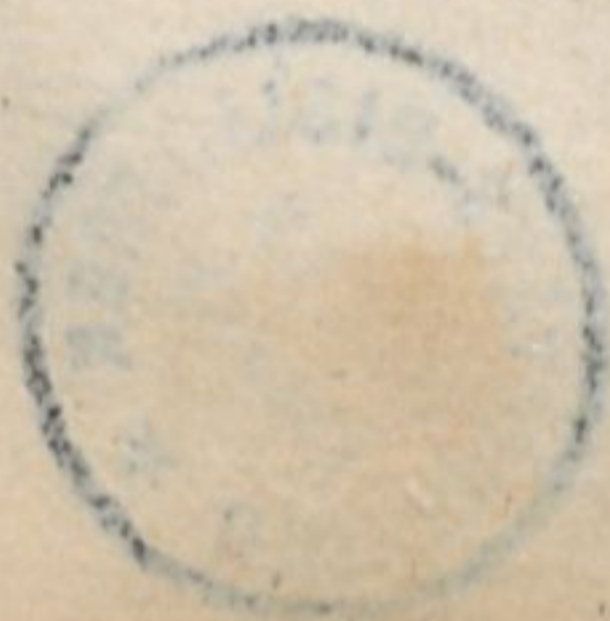
Præter David, Ezechiam & Iosiam
omnes Reges præuaricati sunt, nam res-
liquerunt legem Altissimi.

Postea finis uenit Regibus Iuda.
Nam coacti sunt regnum suum relin-
quere alijs, gloriam suam populo alie-
no. Hi inflammantur ciuitatem elec-
tam sanctuarij, & desertas fecerunt pla-
teas eius, sicuti Hieremias prophetarat,
quem crudeliter afflixerunt. Hic in utero
matris electus erat in Prophetam, ut
euelleret, destrueret, vastaret, & iterum
ædificaret & plantaret.

Hesekiel uidit gloriam Domini in
uisione, quam ostendit ei ex Cheru-
bim, Prophetauit contra hostes, & con-
solationem annunciauit his, qui recte
faciunt.

Et duodecim quoq; Prophetarum
ossa, adhuc uirent in loco, ibi quies-
cunt

✠
(uirent)
Sunt in
honore,
& nomen
Propheta-
rum dus-
rat etc.

eunt, Nam Iacob consolando crexerunt, & redemptionem promiserunt, quam certo expectarent.

Quomodo Zorobabel satis celebrabimus? qui erat sicut annulus in manu dextera, & Iesum filium Iosedech, Qui in diebus suis ædificarunt Templum, & sanctam domum Domini restaurabant, permansuram ad gloriam sempiternam.

Et Nehemias omni tempore laudandus est, qui euersos muros nobis restaurauit, & rursus portans statuit & obserauit, reparauitq; domus nostras.

Nemo natus est super terram, qui similis sit Enoch, qui in corpore uiuens raptus est ad Dominum. Nemo similis Ioseph, qui dominus fratrum suorum fuit, & mirus saluator populi sui, Ossa eius post mortem, domum relata sunt. Seth & Sem, apud homines in maximo honore habiti sunt.

Supra omnem autem, quod uiuit & spirat,

spirat, Adam honoratus est, eò quòd
primus à Deo creatus est.

CAP. L.

Simeon filius Oniæ, Sacerdos magis
Suis, qui in diebus suis porticibus
& peristylis ornauit domum, firmamenta
& columnas addidit, fundamenta
altius prouexit, & supernè Templi
circuitum reparauit. In diebus eius
desertus erat fons, illum includendum
labro cupreo curauit. Hic sollicitus fuit
pro populo suo, & muniuit urbem ad
uersus hostes. Opus fecit excellens, eò,
quòd rursus omnia in bonum ordinem
redegit apud populum.

Quando prodibat è sanctuario, lucebat
sicut stella matutina per nubes,
quasi Luna plena, quasi Sol irradians.
Templum Altissimi, Sicut Iris distincta
suis uarijs & pulcherrimis coloribus,
Sicut rosæ electæ tempore uerno, sicut
lilia nascentia in irriguo, quasi arbuscu-
læ thuris in Vere, Sicut thus incensum
in thuribulo aureo, Quasi Cyphus au-

M 4

reue

reus, ornatus omni genere gemmarum
preciosarum, sicut oliua fructifera, sicut
cyparissus insigniter procera.

Quando induebat stolam illam gloriæ,
& toto ornatu sancto uestiebatur,
& astabat ad Altare sanctum, ipse totum
sanctuariū circumquaq; ornabat.
Quando autem partes sacrificij accipiebat
de manibus Sacerdotum, stans ad
ignem in Altari accensum, tum corona
fratrum circa illum erat, sicut Cedri
plantatæ in Lybano, & cingebant eum
sicut rami palmarum, Et omnes filij Aa-
ron in gloria sua. Oblatio Domini erat
in manibus ipsorum, coram omni cœ-
tu filiorum Israel. Etungebatur Sacer-
dotio ordine uicis suæ ad Altare, & sa-
crificium gratum offerebat Altissimo
& omnipotenti, Extendit manum su-
am ad libationem, & libauit de sangui-
ne uuæ. Effudit ad fundamentum Al-
taris odorem suauissimum Altissimo,
qui Rex est omnium.

Tunc exclamauerunt sonore filij
Aaron,

Aaron, & tubis ductilibus sonuerunt,
& exaltarunt uocem suam, ad memoriam
coram Domino Altissimo, Et totus
populus procubuit mox in terram, pros-
cidens in faciem, & adorauerunt Do-
minum omnipotentem, Altissimum
Deum, Et cantores laudabant eum in
Psalmis, Et tota domus resonabat à dul-
ci & magnifico iubilo, Et populus ora-
bat ad Dominum Altissimum, ut mise-
reri uellet populi sui, donec cultus hic
absolutus erat, & ipsi suo munere per-
functi erant.

Sed quauo rursus descendebat,
tunc extendit manum suam, super to-
tam congregationem filiorum Israel,
Et dedit eis benedictionem Domini
ore suo, & precabatur eis salutem in no-
mine eius, Ibi iterum orabant, & acci-
piebant benedictionem ab Altissimo,
& dicebant, Nunc agite omnes gratias
Deo, qui magna & mirabilia operatur
in omnibus locis, Qui nos inde ab ute-
ro matris superstites seruat, & accumu-

M 5

lat.

cor letū) lat. omnibus bonis, Det nobis cor læ-
tum, & det perpetuo pacem, nostro,
Bonam
conscien-
tiam. tempore in Israel, & ut illius gratia apud
nos semper maneat, & redimat nos,
quam diu uiuimus.

(Samaritanæ) Sunt falsi sancti & spiritus inter filios Dei. Philistini, sunt mali uicini & Tyranni, qui non desinunt persequi uerbum Dei. Siche-
m, sunt inobediens & seditiosum uulgus, qui uerbum Dei habent & contemnunt.

Duas gentes odit anima mea, Tera-
tiam autem sic odi, ut nullam magis, Sa-
maritas, Philistæos, & stultum popu-
lum in Sichem.

Hanc doctrinam & sapientiam, in
hunc librum conscripsit Iesus filius Sy-
rach de Hierusalē, & ex corde suo hanc
doctrinam effudit. Beatus qui se exer-
cet in ea, & qui corde eam expendit, hic
sapiens euadet. Etsi fecerit hæc, aptus
erit omnibus rebus gerendis foeliciter.
Nam lux Domini ducit eum.

ORATIO IESU FILII

Syrach.

GRatias ago tibi Rex, & laudo te
Deum Salatorem meum, gratias
ago nomini tuo, quòd auxiliū &
protectio

protectio mea es. Et liberaſti corpus
meum à perditione, à laqueo linguæ do
loſæ, & oris mendacis, & auxiliatus es
mihi contra inimicos, & eruiſti me ſe
cundū tuam magnam & celebratiſſimā
miſericordiam, à rugitu eorum, qui de
uorare me volebant, de manu eorum,
qui inſidiabantur uitæ meæ, Ex multis
ærumnis & afflictionibus in quibus ia
cebam, Ex incendio quo circumdatus
eram, è medio ignis, ne in illo conſla
grarem, ex profundis faucibus inferni,
à ſuſurronibus & delatoribus coram
Rege, & à ſententia iniuſta.

Proximus eram morti, & mea vita
penè demerſa erat in infernum. Cir
cumdederunt me undiq̃, & non erat
qui adiuuaret, Quæſiui apud homines
auxilium, & nullum inueni. Ibi recor
datus ſum Domine miſericordiæ tuæ,
& quòd tu omni tempore, certo adiu
uiſti tuos. Nam liberas omnes, qui te
expectant, & redimis eos de manu gen
tium. Ego orabam ad Dominum
contra

(linguæ)

Propter
uerbum

Dei, uas
riæ perſe
rende

sunt affli
ctiones, à

falsis do
ctoribus,

à tyran
nis, ferro

& carce
re, &c.

Sed ex
omnibus

his fidelit
ter libes

rat Deus.

contra furorem ipsorum, & suppliciter
instabam, vt redimerer à morte. Et in-
uocaui Dominum, Patrem & domina-
torem meum, ne desereret me in neces-
sitate, insultantibus superbis, cum ego
auxilio destituerer. Laudabo nomen tu-
um indefinenter, celebrote, & gratias
ago tibi. Nam oratio mea exaudita est,
& liberafti me à perditione, & ab om-
ni malo, Ideo Domine, gratias agam ti-
bi, laudabo & celebrabo nomen tuum.

Cum essem adhuc iunior, nec sedus-
ctus essem, quæsiui intrepide sapientis-
am, in oratione mea. In templo ora-
bam pro ea consequenda, & quæram
eam, vsq; ad finem meum. Cor meum
lætatum est in ipsa, quasi super vuis ma-
turescentibus. Via recta gradiebam ad
eam, & à iuuentute inquirebam eam.
Attente auscultabam & accipiebam
eam, ibi bene discebam, & valde profis-
ciebam per eam. Ideo gratias ago illi
qui dedit mihi sapientiam.

Proposui

Proposui mihi, ut uiuerem secun-
dum eam, & studerem rebus bonis, &
in hoc non frustrabar, Ex animo decer-
tabam, ut nanciscerer eam, & conabar
eam exprimere uita & moribus, Leua-
bam ad cœlum oculos, & anima mea il-
luminabatur per sapientiam, ut iam
cognoscerem stultitiam meam, Serio
anhelabam ad eam, Ego & ipsa, unum
cor inde ab initio facti sumus, & inueni
eam sinceram & purissimam, Ideo non
✠ reprobabor, Cor meum suspirabat
illam, & nactus sum thesaurum maxis-
mum & optimum, Dominus per ipsam
dedit mihi linguam nouam, & hac
quoq; ipsum nunc celebrabo perpe-
tuo.

Huc uenite ad me imperiti, & con-
fluite ad scholam meam, Quod deest
uobis, potestis hic discere, Nam haud
dubie animæ uestræ sitiunt uehemen-
ter, Aperui os meum, & docui, Cogi-
tate nunc, ut ematis uobis sine argento
sapientiam, cum gratuito offertur, Sub-
iucite

✠
(reprobā-
bor) Sed
ero lauda-
tus, proba-
tus coram
Deo et ho-
minibus.

Prouer-
bio Ger-
manico
dicitur.
Kunst ge-
het izund
nach brot
aber brot
wird ihc

wider
 nachlau-
 ffen vnd
 nicht fin-
 den.
 ¶
 (pudeat)
 Sunt quos
 pudet co-
 ram mun-
 do con-
 fiteri uer-
 bum Dei,
 quia peri-
 cula sub-
 eunda
 sunt. ¶
 damna.

iſcite collum ueſtrum iugo eius, & ſub-
 ite diſciplinam eius, Ecce, ualde in pro-
 pinquo iam inuenitur. Reſpice me,
 exiguo tempore operam impendi & la-
 borem, & inueni maximam conſolatio-
 nem, Accipite doctrinam ut magnum
 theſaurum argenti, & ſeruate eam, ut
 magnos acervos auri.
 Lætetur anima ueſtra in miſericor-
 dia Dei, neq; ¶ pudeat uos laudis eius.
 Facite quod mandatum eſt à Deo, cum
 habetis tempus, & ipſe mercedem bene-
 dabit uobis tempore ſuo.

Finis libri Ieſu Syrach.

IMPRESSVM VITÆ
 bergæ in officina Hæredum
 Georgij Rhau.

ib
ro
ne,
la
io
m
ut

or
is.
m
ne

34

Christus
Fol 6932 W

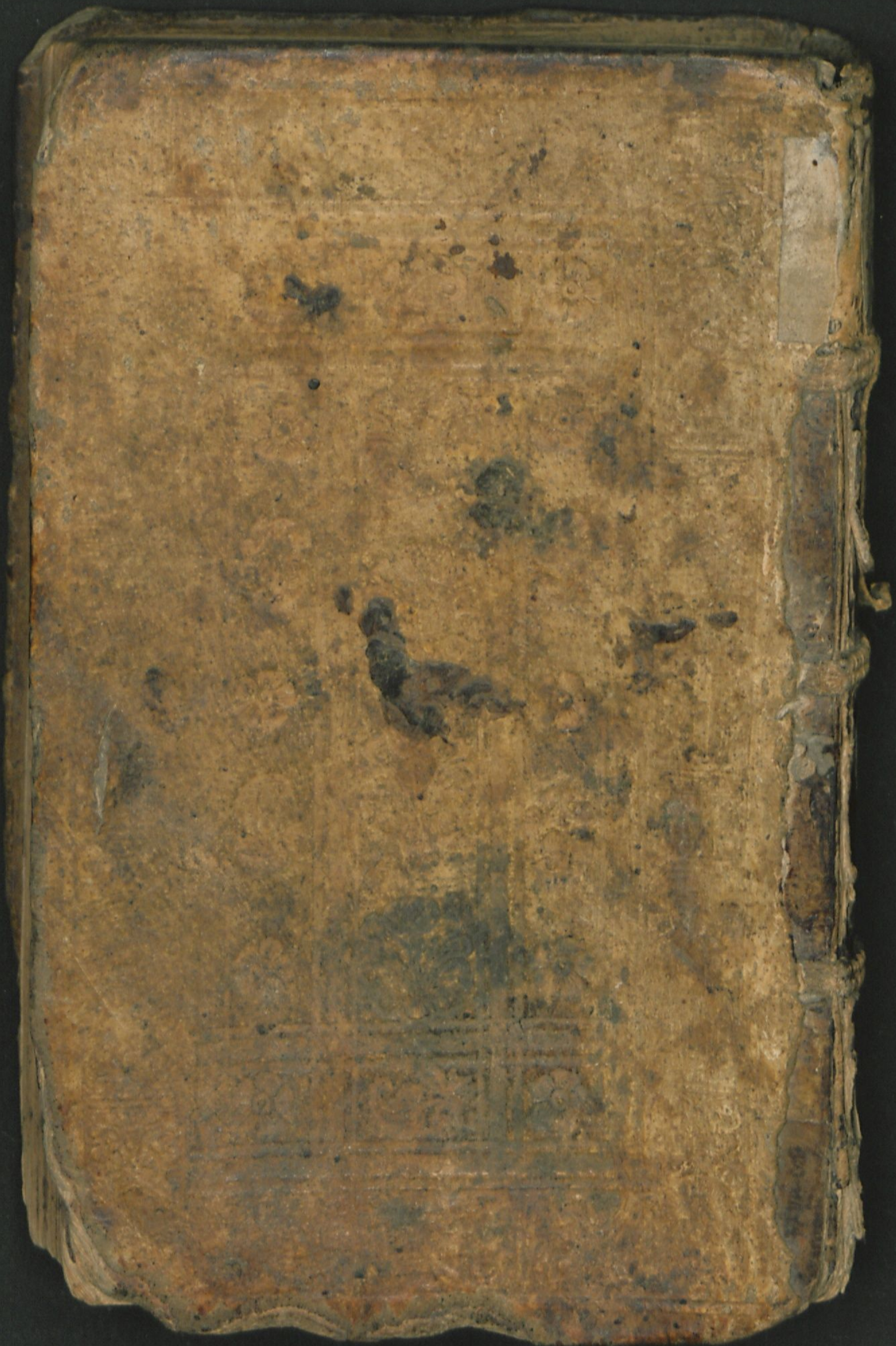
quod...
cuius...
quod...
potest...

ULB Halle 3
004 849 876

In hanc...
ad salutem...
Sb,

Roma:
Deo...
hanc...

Legationem...
30...
5...

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

πονε πολλὰ, λαλεῖ δ' ὀλίγα

IBERIE

SYRACH, EX
GERMANICA TRANSLATIONE
D. MARTINI LUTHERI
LATINE REDDITVS,

PER IUSTVM IONAM

quod inde tace & custodire hanc in

*pace. est regula
quod confusio inter
pessimis hominibus,
Atque igitur non tace
re debet, quod audire
& videre primario
seruare & curare.
B. P. T.*

HITEBERGAE EX OFFICINA
CINA HAEREDVM GEORGII
RHAVI.

ANNO

*W. H. E. P. ...
confat: G. H.*

1554

*ὁ ἄλλος τὸ κάλλος.
Honestum superius
- lo. Composita in fons est fallax*